

seutukunta

asukas

valtuutettu

ehyt

maaseutu

oppiva

terve

Eurooppa

tasa-arvoinen

älykäs

Laura Berg • Mari K. Niemi

Kenen kuntavaalit?

POLEMIA

muukalainen

kaupunki

hallinto

ehjä

kansalainen

ihminen

yliopisto

tarmokas

kilpailukykyinen

kehitysalue

koulu

demokratia

Suomi

kunta

vanhus

kylä

identiteetti

talous

koti

koulutus

kuntalainen

maakunta

osallistuva

luova

asiakas

oppilas

valtio

Pohjois-Suomi

johtaja

Etelä-Suomi

KUNNALLISALAN KEHITTÄMISSÄÄTIÖ

Kenen kuntavaalit?

Laura Berg • Mari K. Niemi

Kenen kuntavaalit?

KUNNALLISALAN KEHITTÄMISSÄÄTIÖ
KAKS

KENEN KUNTAVAALIT?

Kunnallissalan kehittämissäätiön

Polemia-sarjan julkaisu nro 75

© Pole-Kuntatieto Oy

ja kirjoittajat

Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala 2009

ISBN 978-952-5801-12-5 (nid.)

ISBN 978-952-5801-13-2 (PDF)

ISSN 1235-6964

Sisällys

ESIPUHE 7

LUKIJALLE 9

Laura Berg ja Mari K. Niemi:

1 KUNTAVAALIEN MEDIAJULKISUUS TUTKIMUS-KOhteena 11

- 1.1 Tutkimusaihe ja sen perustelu 11
- 1.2 Aikaisempi kuntavaalitutkimus 13
- 1.3 Tutkimuksen lähteet ja tutkimusmenetelmät 14
- 1.4 Tutkimusraportin rakenne ja kysymyksenasettelu 18

Laura Berg:

2 KAMPANJAJULKISUUS 21

- 2.1 Kuntavaalien uutisoinnin määrä ja eteneminen eri viestimissä 21
- 2.2 Vaalisarjat sanomalehtien uutisoinnin kärjessä 27
- 2.3 Sanomalehtien tavoitteena tiedottaa ja aktivoida 37
- 2.4 Puheenjohtajatentit olivat televisiossa keskeisiä 48
- 2.5 Äänestysaktiivisuus ja puolueiden valtakunnallinen kilpa kiinnostivat televisiossa 51
- 2.6 Mediajulkisuuden jakautuminen eri toimijoiden ja henkilöiden kesken 55

Niko Hatakka:

Vaali-ilmio: Kuntavaalikoneiden valtti jäi osittain hyödyntämättä 62

Mari K. Niemi:

3 TIEDOTUSVÄLINEIDEN TYÖNJAKO KUNTA-VAALEISSA 67

- 3.1 Sanomalehdissä kritisoitiin tv:n vaalitarjontaa 67
- 3.2 Paikallisten ja valtakunnallisten aiheiden rajankäynti puhutti 70
- 3.3 Sanomalehtien vaalivastaavat korostivat päivälehtien roolia 73

Mari K. Niemi:

- 4 KUNTAVAALIJULKISUUS – PUOLUEJOHTAJA-PERSOONIEN KISA? 75
 - 4.1 Monet tekijät korostivat puoluejohtajien asemaa 75
 - 4.2 Poliitiikan ”julkisten” esilläoloa kiitettiin ja kritisoitiin 79
 - 4.3 Vaalitenttien analyysi jäi tyylijournalismiksi 81

Mari K. Niemi:

Vaali-ilmiö: ”Keskivahvaa grillausta” Leif Salménin tyyliin 85

Laura Berg:

- 5 VAALITULOKSEN UUTISOINTI 88
 - 5.1 Vaalitulos sai paljon tilaa 88
 - 5.2 Keskustan tappion uutisarvo oli ylitse muiden 92
 - 5.3 Tulosuutisoinnin henkilögalleria 95
 - 5.4 Tuloksen tulkinnat pääkirjoituksissa ja kolumneissa 100

Mari K. Niemi:

Vaali-ilmiö: SDP:n kuntavaalitulos: torjuntavoitosta työnäytteeksi 106

Mari K. Niemi:

- 6 SANOMALEHTIEN KUNTAVAALIUUTISOINNIN TAVOITTEET JA ONNISTUMINEN 109
 - 6.1 Velvollisuudentuntoista informointia vai vain rusinat pullasta? 110
 - 6.2 Miten äänestämisen tärkeyttä perusteltiin? 114
 - 6.3 Kansalaislähtöistä, konkreettista, kiinnostavaa 117
 - 6.4 Onnistuiko uutisointi? 122

Mari K. Niemi ja Laura Berg:

- 7 KUNTAVAALIT MEDIAJULKISUUDESSA 127

Esipuhe

Kuntavaalit ovat lähivaalit. Yleinen oletus on, että mitä läheisemmistä asioista saa päättää, sen suuremmalla innolla haluaa vaikuttaa. Kuntavaaleihin tämä ei päde. Olemme hanakammin äänestämässä presidenttiä ja kansanedustajia kuin oman kunnan valtuutettuja. Onko medially osuutensa tässäkin sopassa?

Kenen kuntavaalit? –Polemia-julkaisussa tutkijat Mari K. Niemi ja Laura Berg pureutuvat lehtien ja television rooliin vuoden 2008 kuntavaalien uutisoinnissa. Tulokset ovat kiinnostavia. Aina ei ole varmaa, nostavatko keskusteluteemat esille poliitikot vai toimittajat. Kummat vievät ja kummat vikisevät?

Tutkimuksesta käy ilmi, kuinka monitahoinen asia kuntalaisten aktivoiminen vaaleihin on. Tutkimus on myös paljastava siinä, kuinka hyvin media malttaa nostaa esille kunnan päätehtäviä ja kuinka usein näkyvyyttä saavat pinta- tai valtakunnan ilmiöt.

Vaikka kysymyksessä on tutkimus, tekijöiden selvät tulkinnat ja ymmärrettävä kieli yhdessä aihepiirin tärkeyden kanssa nostivat sen Polemia-sarjaan. Lämmin kiitos tekijöille ja hankkeen vastuulliselle johtajalle Ville Pernaalle.

Lokakuussa 2009

Antti Mykkänen

Asiamies

KAKS – Kunnallissalan kehittämissäätiö

www.kaks.fi

Lukijalle

Tässä Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskuksessa laaditussa tutkimusraportissa tarkastellaan vuoden 2008 kuntavaalien mediajulkisuutta. Raportti on ensimmäinen peruskartoitus kuntavaaleihin liittyvän uutisoinnin sisällöstä eri tiedotusvälineissä. Yleensä kuntavaaleja on tutkittu toisista näkökulmista, ja toisaalta vaalitutkimuksessa on tavallisesti keskitytty joko muihin teemoihin tai muihin vaaleihin.

Tämän nopeatempoisen tutkimushankkeen on mahdollistanut rahoituksellaan Kunnallisalan kehittämissäätiö. Hankkeen tutkijoina ovat työskennelleet valtiotieteiden maisteri Laura Berg ja valtiotieteiden maisteri Mari K. Niemi, joiden välinen työnjako käy ilmi raportin sisällysluettelosta. Hankkeen tutkimusassistentti Niko Hatakka vastasi muun muassa hankkeen toimittajahaastatteluiden tekemisestä ja raportin teknisestä toimittamisesta. Koko kolmen hengen projektiryhmä on toiminut tehokkaasti ja sovitusta tiukoista aikatauluista kiinni pitäen.

Raportin valmistuessa on myös kiitosten aika. *Kalevaa* ja *Savon Sanomia* haluamme kiittää tutkimusjakson lehtien tarjoamisesta tutkimuskäyttöön. *Aamulehti* puolestaan tarjosi pääsyn sähköiseen arkistoonsa. Suomalaisten vaalitutkijoiden kärkikaartiin kuuluva Sami Borg auttoi luokittelurungon laatimisessa. Valtiotieteiden maisteri

Tytti Seppänen ja yhteiskuntatieteiden maisteri Esa Suominen kommentoivat hankkeen tutkimussuunnitelmaa. Kiitokset heille kaikille!

Projektin tutkimusaineistoon kuuluivat myös aineiston sanomalehdissä kuntavaaliuutisoinnissa vastanneiden päälliköiden haastattelut. Lämpimät kiitokset haastatteluista *Aamulehden* politiikan toimituksen uutispäällikölle Matti Mörttiselle, *Helsingin Sanomien* silloiselle politiikan toimituksen esimiehelle Antti Kokkoselle, *Turun Sanomien* politiikan toimituksen esimiehelle Leena Korja-Kaskimäelle, *Ilta-Sanomien* politiikan toimituksen päällikölle Mika Koskiselle, *Iltalehden* päivittäistoiminnasta vastaavalle uutispäällikölle Panu Pokkiselle ja *Savon Sanomien* yhteiskuntatoimituksen toimittajalle, vaalikoordinaattori Jukka Patrakalle.

Turussa 4.9.2009

Ville Perna

Hankkeen vastuullinen johtaja

1 Kuntavaalien mediajulkisuus tutkimuskohteena

Laura Berg ja Mari K. Niemi

1.1 Tutkimusaihe ja sen perustelu

Tämä teos perustuu *Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa* -hankkeeseen. Tavoitteena on selvittää vuoden 2008 kuntavaaleista tiedotusvälineiden kautta välittynyt kuva. Miten eri tiedotusvälineet toteuttivat kuntavaaliuutisointinsa? Paljonko vaalit saivat viestimissä tilaa ja aikaa? Mitkä aiheet nousivat kuntavaalien mediajulkisuuden agendalle?

Poliitikkojen ja kansalaisten kohtaamisen siirtyminen lähinnä mediassa tapahtuvaksi on nostanut politiikan mediajulkisuuden merkittäväksi tutkimuskohteeksi. Poliitiikan mediajulkisuutta on erityisen tärkeätä tutkia vaalien yhteydessä. Poliittista valtaa jaettaessa korostuvat poliitikkojen ja puolueiden pyrkimykset tavoittaa äänestäjät ja vakuuttaa heidät omilla viesteillään. Median roolina on toimia vaaleissa käytävän yhteiskunnallisen vuoropuhelun foorumina, informoida kansalaisia erilaisista politiikkavaihtoehdoista sekä tarjota keskusteluun myös kriittisiä näkökulmia. Kuntavaalien kohdalla kyse on myös kansalaisten aktivoimisesta kunnallisen tason toimintaan niin ehdokkaina kuin äänestävinä kuntalaisina. Kansalaisten päätöksenteon tuntemus ja heidän kiinnostuksensa kotikuntansa asioihin ovat kuntien tulevaisuuden kannalta olennaisia kysymyksiä.

Demokratian perusarvojen näkökulmasta median keskeiseksi tehtäväksi voidaan katsoa ensinnäkin tiedon välittäminen eli kansalaisten varustaminen sellaisella tiedolla, että he pystyvät muodostamaan itsenäisiä mielipiteitä yhteiskunnallisista kysymyksistä. Toinen medialle kuuluva tehtävä on kriittikkona toimiminen eli valtaapitävien toimien seuraaminen ja arviointi. Kolmas keskeinen tehtävä on tarjota kansalaisille sellainen foorumi, jolla erilaisia näkemyksiä edustavat toimijat pääsevät julkisuuteen. Neljäs olennainen tehtävä on sellaisen päätöksentekijöitä ja kansalaisia yhdistävän dialogin tuottaminen, jonka tuloksena voi muodostua julkinen mielipide.¹ Vaaleissa on kyse yhteiskunnallisen vallan jakamisesta, joten on erityisen tärkeää, että nämä tiedotusvälineiden keskeiset vastuualueet toteutuvat juuri vaalijulkisuudessa. Näihin demokratian toteutumisen kannalta keskeisiin tiedotusvälineiden tehtäviin pohjaa myös *Kenen kuntavaalit?* -teoksen kysymyksenasettelu.

Vaikka kuntavaaleissa ratkaistavana ovat keskenään hyvinkin erilaisten kuntien tulevaisuuteen liittyvät paikalliset kysymykset, kansalaiset saavat suuren osan vaaleja koskevasta tiedostaan valtakunnalliseksi luettavan median kautta. Kuntavaalit ovatkin luonteeltaan eräänlaiset kahden rintaman vaalit, joita pitkälti median toimintalogiikan vuoksi käydään puoluejohtajavetoisesti ja nimenomaan valtakunnan julkisuudessa. Tämä asettaa paikallisten asioiden uutisoinnille omat haasteensa. Tässä tutkimuksessa kysytäänkin, miten eri viestimet onnistuivat tasapainoilussa yhtäältä alueellisten ja paikallisten ja toisaalta valtakunnallisten teemojen välillä. Mitkä puolueet ja ketkä henkilöt jakoivat mediajulkisuudessa tarjolla olleen tilan? Millaisia eroja tässä suhteessa oli aineiston eri viestimien välillä? Olivatko vaalien voittajat, niin henkilöt kuin puolueetkin, myös vahvimmin esillä mediajulkisuudessa?

Kuntavaalien voidaan perustellusti sanoa olevan ne vaalit, joissa tehdään yksittäisen kansalaisen arkeen vahvimmin vaikuttavia ratkaisuja. Tämän viestin välittäjänä tiedotusvälineet ovat keskeisessä roolissa. Miten tämä kuntavaalien erityispiirre tuotiin esiin vaaliuutisoinnissa?

Vaalituloksen tarkastelu avaa näkökulmia myös vaalituloksen ja äänestysprosentin muutoksen arvioimiseen. Vuoden 2008 kuntavaaleissa äänestysprosentti nousi. Kansalaisten tyytymättömyyden on arvioitu kanavoituneen äänten siirtyminä suurilta puolueilta etenkin perussuomalaisille, mikä näkyi puolueen kannatuksen huomattavana nousuna. Toisaalta myös aiemmin äänestämättä jättäneiden on arvioitu kuntavaaleissa aktivoituneen. Onko aineiston mediatuotteista löydettävissä selittäviä tekijöitä sille, että äänestysprosentti vuosien laskevan suuntauksen jälkeen kohosi? Miten toimittajat käsittelivät uutisjutuissaan ja kolumneissaan äänestämistä ja sen merkitystä? Oliko uutisoinnissa nähtävissä joitakin uusia, kansalaisia mobilisoineita elementtejä?

1.2 Aikaisempi kuntavaalitutkimus

Saatavilla olevasta kuntavaaleja käsittelevästä tutkimuksesta suuri osa on ministeriöiden, yhdistysten ja kuntien rahoittamia tutkimusraportteja ja erilaisia tilastollisia selvityksiä äänestyskäyttäytymisestä ja vaalien tuloksesta.² Esimerkiksi Kunnallisalan kehittämissäätiö (KAKS) on vuodesta 1992 lähtien julkaissut *Ilmapuntari*-nimistä julkaisua, jossa selvitetään kuntalaisten ja kunnanvaltuutettujen mielipiteitä kuntapäätöksenteosta, sekä monenlaisia kuntarakenteeseen ja kuntien toimintaan liittyviä tutkimuksia. Nämä eivät kuitenkaan suoranaisesti käsittele vaaleja eivätkä varsinkaan vaalien media-agendaa. Lisäksi on tehty selvityksiä yksittäisten paikkakuntien kunnallisvaaleista satunnaisina vuosina ja vaihtelevista näkökulmista.³

Kuntavaaleista on tehty myös valtio-opillista tutkimusta, mutta siinä näkökulmat ja tutkimusmateriaalin käyttö poikkeavat merkittävästi tässä tutkimuksessa käytetyistä. Valtio-opillisessa kuntavaalitutkimuksessa tarkastellaan usein määrällisin metodein vaalijärjestelmän, poliittisten instituutioiden ja demokratian toimintaa itsessään.

Kuntavaaleja on lisäksi tutkittu esimerkiksi edustamisen legitimitetin, nuorten äänestäjien poliittisten valintojen, ehdokasasettelun,

valtuustojen henkilövaihdosten, kuntavaalien mainonnassa käytetyn argumentaation, vaalimenestyksen edellytysten ja vaalien viestinnällistymisen sekä vaalikoneiden käytön näkökulmista. Suomen poliittista järjestelmää on kuntavaalien pohjalta vertailtu myös muihin Pohjoismaihin.⁴ Kaiken kaikkiaan olemassa olevassa kuntavaalitutkimuksessa median vaikutusta poliittiseen järjestelmään ei juurikaan painoteta.⁵ Sen sijaan nyt käsillä olevassa teoksessa aiheena on nimenomaan politiikan ja median vuorovaikutus, jota tarkastellaan sekä laadullisesti että määrällisesti.

Kenen kuntavaalit? -teoksessa esitetyn kaltaista selvitystä kuntavaalien mediajulkisuudesta ei ole aikaisemmin tehty. Poliittisen kulttuurin muutoksen myötä yhteydenpito äänestäjien ja poliitikkojen välillä on kuitenkin muuttunut yhä mediavälitteisemmäksi, ja mediajulkisuudella on myös ihmisten äänestyskäyttäytymiseen kasvava merkitys. Siksi on tarpeellista tutkia, minkälaista informaatiota tiedotusvälineet kansalaisille kuntavaaleista tarjoavat. Tämä tutkimusraportti on ensimmäinen peruskartoitus kuntavaaliuutisoinnin sisällöstä eri tiedotusvälineissä. Sen tarkoituksena on selvittää kuntavaalien mediajulkisuuden keskeinen sisältö ja sitä kautta luoda pohjaa myös myöhemmälle tutkimukselle.

1.3 Tutkimuksen lähteet ja tutkimusmenetelmät

Tutkimus perustuu pääosin laajaan televisio- ja sanomalehtiaineistoon, jonka otanta-aika on 1.10.2008–31.10.2008. Jonkin verran kuntavaalit olivat esillä jo aikaisemminkin, ainakin syyskuun puolivälin jälkeen, kun vaalien ehdokasasettelu oli päättynyt. Kuntavaalien kohdalla ehdokkaiden julkistaminen ei kuitenkaan ole – ehdokkaiden suuren määrän ja heidän voittopuolisesti vain paikallisen tai alueellisen tunnettavuutensa vuoksi – niin suuri mediatapahtuma kuin esimerkiksi eduskunta- tai eurovaalien ehdokkaiden julkistaminen. Tarkasteluun haluttiinkin saada mukaan kuntavaalien pääjulkisuus, joka sijoittuu vaaleja edeltäville viikoille sekä muutamaan

vaalien jälkeiseen päivään, jolloin tulosuutisointi on kaikkein runsainta.

Aineiston valinnassa on huomioitu sekä valtakunnalliset että maan eri alueita edustavat tiedotusvälineet. Päivälehtien valintakriteereinä käytettiin niin sanotun ilmansuuntien mukaisen kattavuuden saavuttamista, joten mukaan otettiin lehdet niin Keski-, Etelä-, Pohjois- ja Länsi- kuin Itä-Suomesta. Laajempi alueellinen näkökulma olisi saatu ottamalla kattavammin mukaan maakuntalehtiä, mutta nyt tarkasteluun valitun otoksen tavoitteena on saada yleiskäsityksen muodostamiseen riittävä valtakunnallinen kattavuus.

Tv-aineistossa mukana ovat televisiokanavista Ylen TV1 ja TV2, MTV3 sekä Nelonen. Kanavilta on otettu mukaan kaikki pääuutislähettykset (TV1:n *Tv-uutiset ja sää*, MTV3:n *Kymmenen uutiset* ja Neloselta *Nelosen uutiset*), aamutelevisiolähettykset, vaaliohjelmat ja ajan-kohtaisohjelmat. Lisäksi mukana ovat muut sellaiset ohjelmat, joissa kuntavaalit tai poliitikot kuntavaalien yhteydessä olivat esillä. Sanomalehdistä mukana ovat *Aamulehti*, *Helsingin Sanomat*, *Kaleva*, *Turun Sanomat* ja *Savon Sanomat* sekä molemmat iltapäivälehdet *Iltalehti* ja *Ilta-Sanomat*. Päivälehdillä on kullakin eri kustantaja, vaikkakin *Turun Sanomilla* ja *Savon Sanomilla* on yhteinen Helsingin toimitus.⁶

Koska kuntavaalit ovat luonteeltaan paikallisvaalit, etenkin alueellisella sanomalehdistöllä oli odotetusti vaalien uutisoinnissa keskeinen tehtävä. Lehdissä vaaleja käsitellyttä materiaalia olikin monin verroin enemmän television tarjontaan verrattuna, ja esille pääsivät valtakunnan tason yleispoliittisten linjausten rinnalla lehden levikkialueen kuntien asiat. Tästä syystä myös tutkimusaineiston analysoinnissa on painotettu sanomalehdistön osuutta.

Tämän tutkimuksen primääriaineisto on otos suomalaisesta mediajulkisuudesta. Sen tavoitteena on kattaa keskeinen valtakunnallinen julkisuus, jota täydentää alueellisin kriteerein valittu aineisto. Tutkimushankkeen televisiosta sekä päivä- ja iltapäivälehdistä koottua lähteistöä täydentävät aineiston sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnista vastanneiden henkilöiden kuntavaaliuutisointia koskevat haastattelut.

Hankkeen tekemät haastattelut toteutettiin puhelimitse ajalla 2.6.2009–25.6.2009. Kestoltaan haastattelut olivat puolesta tunnista neljäänkymmeneenviiteen minuuttiin. Haastatteluiden tavoitteena oli saada vastauksia sellaisiin kysymyksiin, joihin ei pelkän media-aineiston laadun ja määrän tarkastelulla voida vastata. Haastatelluilta kysyttiin muun muassa kuntavaalien aikaisesta toimituksen organisaatiosta ja uutisoinnin suunnittelusta, tavoitteista ja niiden toteutumisesta sekä kuntavaaliuutisoinnin tulevaisuudennäkymistä.

Pyysimme haastattelua aineistomme sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnista vastanneilta henkilöiltä. Haastatteluihin osallistuivat politiikan toimituksen uutispäällikkö Matti Mörttinen *Aamulehdestä*, silloinen politiikan toimituksen esimies Antti Kokkonen *Helsingin Sanomista*, politiikan toimituksen esimies Leena Korja-Kaskimäki *Turun Sanomista*, politiikan toimituksen päällikkö Mika Koskinen *Ilta-Sanomista*, päivittäistoiminnasta vastaava uutispäällikkö Panu Pokkinen *Iltalehdestä* sekä yhteiskuntatoimituksen toimittaja ja vaalikoordinaattori Jukka Patrakka *Savon Sanomista*.

Valittua aineistoa on tarkasteltu sekä laadullisin että määrällisin menetelmin, toisiaan täydentäen. Määrällinen tarkastelu antaa tietoa esimerkiksi siitä, kuinka paljon kuntavaaliuutisointia esiintyi eri välineissä, miten usein tietyt teemat ja henkilöt olivat esillä ja kuinka uutisointi jakautui paikallisten ja valtakunnallisten aiheiden välillä. Laadullisen aineiston kautta tarkastellaan esimerkiksi uutisoinnin tapaa ja tyyliä. Määrällisen aineiston vahvuutena on täsmällisyys ja tarkkuus, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi vertailtaessa eri aiheiden, puolueiden ja ehdokkaiden saaman julkisuuden määrää. Laadullinen aineisto puolestaan syventää analyysiä ja mahdollistaa uutisoinnin sisällön ja sävyjen analysoinnin.

Tietokantaan tallennettiin aineiston jokainen kuntavaaleja tai vaalien ehdokkaita käsitellyt sanomalehtiartikkeli ja televisio-ohjelma ajanjaksolta 1.10.2008–31.10.2008. Sanomalehtiaineistoomme kuntavaaliaiheisiä juttuja kirjattiin yhteensä 1 554 kappaletta, televisio-ohjelmissa kuntavaaleja vastaavasti käsiteltiin 189 kertaa. Pienimuotoisempaa julkisuutta vaalit saivat tietysti jo ennen otosjaksomme

alkamista. Kustakin artikkelista ja ohjelmasta kirjattiin seuraavat tiedot:

1. päivämäärä
2. kanava (tv:n osalta)
3. lehden tai ohjelman nimi
4. kirjoitus- tai ohjelmatyyppi (esim. pääkirjoitus, kolumni, uutinen, ajankohtaisohjelma)
5. artikkelin koko (sanomalehtien osalta)
6. aihe (mikäli jutussa käsiteltiin selvästi yhtä tiettyä aihetta; mikäli aiheita oli useampia, merkittiin ”kuntavaalit, yleistä”)
7. aiheen käsittelyn taso (paikallinen, alueellinen tai valtakunnallinen⁷)
8. artikkelissa tai ohjelmassa esiintyvät toimijat, maksimissaan viisi tärkeysjärjestyksessä (esim. presidentti, ministeri, kansanedustaja, kansalainen, virkamies, paikallinen kuntavaaliehdokas, paikallispoliitikko)
9. artikkelissa tai ohjelmassa esiintyvien ministereiden ja kansanedustajien nimet, maksimissaan viisi tärkeysjärjestyksessä (muut toimijat kirjattiin ainoastaan toimija-kategorian mukaan, esim. kuntavaaliehdokas)
10. uutishierarkia
11. uutisointitapa (esim. vaalikeskustelu, kuntaesittely, kansalaisten tunnelmat, muu uutinen).

Tietokannan koostamiseen liittyi myös ongelmia. Koska useissa kirjoituksissa ja ohjelmissa oli monia aiheita ja henkilöitä, ei niitä kaikkia pystytty täysin kattavasti kirjaamaan. Erillinen aihe kirjattiin siinä tapauksessa, että jutussa oli jokin yksi aihe. Muussa tapauksessa kirjattiin aihe ”kuntavaalit, yleistä”. Näistäkin aiheista kirjattiin kuitenkin artikkelin uutisointitapa. Esimerkiksi lehdessä julkaistu uutinen kuntavaalipaneelistä, jossa käsiteltiin vaikkapa jonkin kunnan asioita eri näkökulmista, kirjattiin ”kunnallispolitiikka” ja ”vaalikeskustelu”.

Artikkeleissa ja ohjelmissa esiintyneitä toimijoita taas kirjattiin jokaista juttua kohden maksimissaan viisi, tärkeysjärjestyksessä. Mi-

käli jutussa esiintyi useampia toimijoita, vähemmällä huomiolla olleet jäivät kirjaamatta. Samoin mikäli jutussa esiintyi useampi kuin viisi toimijaa eikä heidän tärkeysjärjestystään voitu jutun perusteella ratkaista, kirjattiin ”useita toimijoita”. Samoin meneteltiin nimettyjen henkilöiden kirjaamisen suhteen.

Henkilöistä päädyttiin kirjaamaan nimeltä vain valtakunnallisesti tunnetut poliitikot eli ministerit ja kansanedustajat. Tähän ratkaisuun päädyttiin siksi, että paikallisia kuntavaaliehdokkaita oli huomattavan suuri määrä: esimerkiksi yksin Helsingin vaalipiirissä ehdokkaita oli lähes tuhat, Uudenmaan vaalipiirissä jo yli viisituhatta. Yksittäisten ehdokkaiden kirjaaminen nimellä olisi ollut työekonomisesti kohtuuton tehtävä, eikä sillä toisaalta olisi saavutettu tutkimuksen kysymyksenasettelun kannalta erityistä etua. Paikalliset ehdokkaat kirjattiin aineistossa kuntavaaliehdokas-nimikkeellä toimijakategoriaan, joten tutkimushankkeen uutisaineistossa oli mahdollista tarkastella myös ehdokkaiden esiintymistä. Valtakunnallisesti tunnettujen henkilöiden kautta sen sijaan voitiin tarkastella esimerkiksi puheenjohtajien näkyvyyttä mediassa ja arvioida suuntaa-antavasti julkisuuden jakautumista eri puolueiden kesken.

1.4 Tutkimusraportin rakenne ja kysymyksenasettelu

Tarkastelujakso on tutkimusraportissa jaettu kahtia vaalipäivän (26.10.2008) kohdalta. Kahtiajako perustuu kampanja- ja tulosuutisoinnin erilaisuuteen. Vaaleja edeltävä aika kertoo enemmän tiedotusvälineiden kuntavaaleja kohtaan osoittamasta mielenkiinnosta ja on luonteeltaan usein tiedottavaa ja kansalaisia aktivoimaan pyrkivää. Vaalitulokset puolestaan on itsessään huomattavan suuri uutinen, jonka välittävät näyttävästi nekin tiedotusvälineet, jotka ovat jättäneet vaaleja edeltävän panostuksensa vähäisemmäksi. Sekä kampanjajulkisuudesta että tulosuutisoinnista esitetään tässä tutkimusraportissa peruskartoitus, jossa pääpiirteissään tarkastellaan kuntavaaliuutisoinnin sisältöä, määrää ja rakennetta. Sanomalehtiaineistoon

painottuva sisällönanalyysi keskittyy vaalipäivää edeltäneeseen aikaan.

Kampanjajulkisuus-luvussa luodaan peruskatsaus kuntavaaleja edeltäneeseen uutisointiin eri tiedotusvälineissä. Ensin tarkastellaan uutisoinnin määrää ja etenemistä: Paljonko kuntavaalit saivat aikaa ja tilaa? Kuinka uutisoinnin määrä eteni tarkastelujaksolla? Sen jälkeen kartoitetaan uutisoinnin rakennetta ja siinä esiintyneitä aiheita eri tiedotusvälineissä: Miten eri välineet rakensivat kuntavaaliuutisointinsa? Kuinka uutisointi jakautui yhtäältä valtakunnallisen, toisaalta paikallisen ja alueellisen näkökulman välillä? Mitkä aiheet nousivat esiin? Lopuksi selvitetään julkisuuden jakautumista eri toimijoiden ja henkilöiden välillä: Mitkä toimijat olivat eniten esillä? Ketkä henkilöt ja minkä puolueen edustajat saivat eniten julkisuutta?

Tiedotusvälineiden työnjako kuntavaaleissa -luvussa pureudutaan tarkemmin sanomalehtien ja television tehtäviin kuntavaalien uutisoinnissa tarkastelemalla erityisesti julkisuuden jakautumista paikallinen–valtakunnallinen–akselilla. Luvussa selvitetään myös, millaiseksi haastatellut sanomalehtien vaalivastaavat mielsivät oman viestimensä roolin kuntavaalien uutisoinnissa.

Kuntavaalijulkisuus – puheenjohtajapersoonien kisa? -luvussa pohditaan vaalijulkisuuden rakentumista henkilöjulkisuuden näkökulmasta. Millaisen roolin puolueiden puheenjohtajat vaaliuutisoinnissa saivat? Olivatko hankkeemme haastattelemaat sanomalehtien vaalivastaavat tyytyväisiä puheenjohtajien saamaan julkisuuteen, vai näkivätkö he tässä suhteessa muutostarpeita?

Vaalituloksen uutisointi -luvussa luodaan peruskatsaus kuntavaalien tulosuutisoinnin sisältöön ja rakenteeseen pitkälti samoista näkökulmista kuin kuntavaaleja edeltänyttä kampanjauutisointia tarkasteltiin: Paljonko kuntavaalien tulos sai aikaa ja tilaa? Miten tulosuutisointi jakaantui yhtäältä valtakunnallisen, toisaalta alueellisen ja paikallisen näkökulman välillä? Mikä vaalituloksessa kiinnosti eniten, ja kuinka vaalien tulosta tulkittiin? Mitkä toimijat ja ketkä henkilöt nousivat eniten esiin?

Sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnin tavoitteet ja onnistuminen -luvussa pohditaan sanomalehtien roolia vuoden 2008 kuntavaalien mediajulkisuudessa. Millaisen roolin sanomalehdet itselleen varasivat, ja millaisin tavoin ne pyrkivät aktivoimaan kansalaisia vaaliuurnille? Kuinka lehtien vaalivastaavat itse arvioivat vuoden 2008 kuntavaalien uutisoinnin onnistumista?

Tutkimusraportin viimeisessä, *Kuntavaalit mediajulkisuudessa* -luvussa arvioidaan vielä koko hankkeen antia sekä pohditaan tulevia tutkimustarpeita. Tekstiä täydentävissä *Vaali-ilmio*-artikkeleissa tarkastellaan lisäksi aihepiirin kannalta mielenkiintoisia vaalijulkisuuden erityisnäkökulmia.

2 Kampanjajulkisuus

Laura Berg

Tässä tutkimusraportissa tarkasteltava kuntavaalien mediajulkisuus on selvyiden vuoksi jaettu kahteen osaan vaalipäivän (26.10.2008) kohdalta, joten tarkastelujakso on jaettu yhtäältä vaalikampanjan ja toisaalta vaalituloksen uutisointiin. Enemmän kunkin tiedotusvälineen kiinnostuksesta ja panostuksesta kuntavaaleihin kertoo kuitenkin vaaleja edeltänyt aika, sillä vaalien tulos on joka tapauksessa tiedotusvälineissä huomiota saava uutinen. Vaalien tuloksen uutisointia tarkastellaan myöhemmin viidennessä luvussa.

Tässä luvussa kartoitetaan vaalikampanjan aikaista uutisointia eri tiedotusvälineissä ja luodaan peruskatsaus sen sisältöön: Kuinka paljon kuntavaalit saivat aikaa ja tilaa? Miten uutisointi määrältään etenkin tarkastelujaksolla? Kuinka kuntavaaliaiheinen uutisointi oli rakennettu sanomalehdissä ja televisiossa? Mitkä aiheet nousivat median agendalle, ja kuinka ne sijoittuivat paikallinen–valtakunnallinen-akselilla? Mitkä toimijat ja ketkä henkilöt jakoivat mediajulkisuudessa tarjolla olleen tilan?

2.1 Kuntavaalien uutisoinnin määrä ja eteneminen eri viestimissä

Sanomalehdet

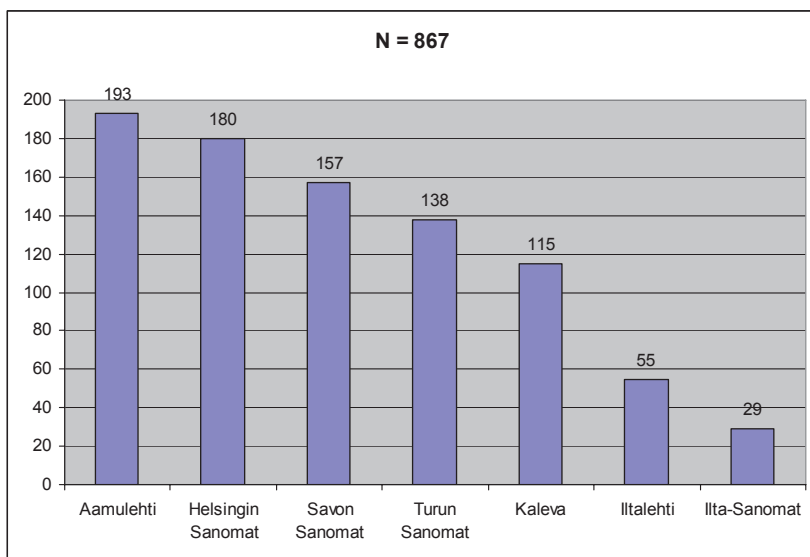
Aineistossamme mukana olevien sanomalehtien välillä oli merkittäviäkin eroja siinä, missä määrin ne uutisoivat kuntavaaleista. Selvin

ero kirjoitusten määrissä näkyi alueellisten päivälehtien ja valtakunnallisten iltapäivälehtien välillä (ks. kuvio 1). Iltapäivälehtien vähäisempi panostus ei sinänsä ole yllätys, sillä kuntavaalit eivät paikallisen luonteensa vuoksi ole valtakunnallisille lehdille kovin luonteva uutisaihe. Sen sijaan oli melko yllättävää havaita, että kahden iltapäivälehden välillä oli niinkin suuri ero: *Iltalehti* kirjoitti kuntavaaleista lähes kaksi kertaa niin paljon kuin *Ilta-Sanomat*. Päivälehdistä tamperelainen *Aamulehti* antoi runsaimmin huomiota kuntavaaleille, ja toiseksi eniten palstatilaa tarjosi *Helsingin Sanomat*. Selväksi peränpitäjäksi jäi oululainen *Kaleva*, jonka kuntavaaliuutisoinnille ominaista oli vähäeleisyys ja lähes kaikissa muissa lehdissä selvästi esillä olleen suoran äänestysaktiivisuuden puute.

Toki tulee ottaa huomioon myös lehtien kokoerot: esimerkiksi *Helsingin Sanomat* on huomattavasti runsassivuisempi lehti kuin vaikkapa *Kaleva*. Kokoero ei kuitenkaan itsessään selitä *Kalevan* kuntavaaliuutisoinnin vähyyttä eikä varsinkaan *Aamulehden* kuntavaaliuutisoinnin runsautta, jota tosin saattoivat osaksi selittää Tampereen pormestarivaalit.

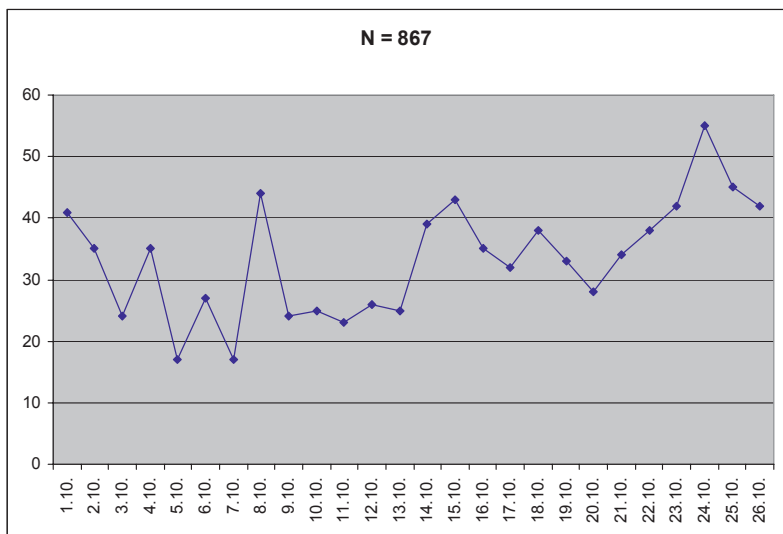
Mikäli taas tarkastellaan lehdissä julkaistujen juttujen kokoja, voidaan havaita, että eniten juttuja julkaisseessa *Aamulehdessä* jutut olivat myös suhteellisen suuria. Myös *Helsingin Sanomissa* oli paljon suuria juttuja mutta toisaalta myös runsaasti pieniä juttuja. Iltapäivälehdissä kuntavaaliihdistä kirjoittelua oli vähemmän, mutta artikkelit olivat melko kookkaita. Esimerkiksi *Iltalehden* vaalisarjan jutut olivat aukeaman kokoisia, ja myös monet television vaalitenttejä arvioineet jutut olivat yleensä ainakin sivun kokoisia. Toki tulee ottaa huomioon, että iltapäivälehdet taitetaan sanomalehtiä pienempään tabloidikokoon ja niiden taitto on usein ilmavampaa kuin sanomalehtien. Tästä syystä sanoma- ja iltapäivälehtien juttukokoja ei voi suoraan verrata keskenään.

Kuntavaalien kampanjauutisoinnin määrän päiväkohtainen tarkastelu ei paljasta erityisiä piikkejä paitsi vaaliviikon perjantain (24.10.) kohdalla (ks. kuvio 2). Muuten uutisoinnin määrä pysyi tasan vaihtelevana, tosin hienoista nousua oli havaittavissa ennak-

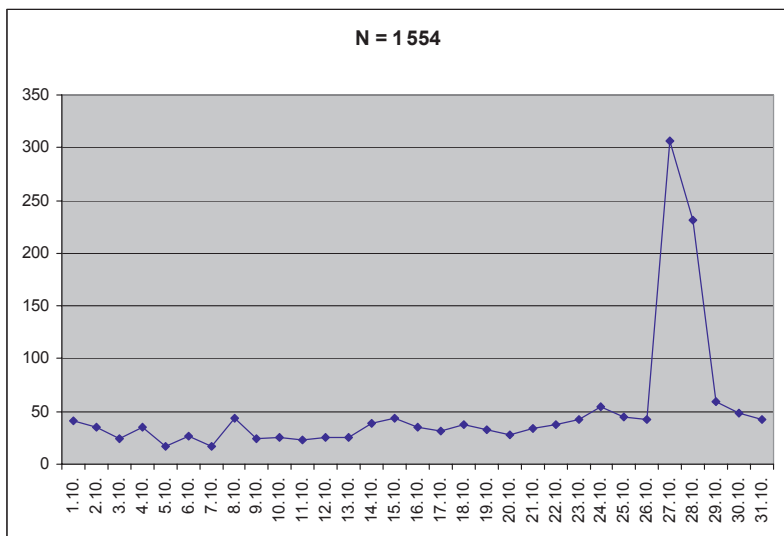

Kuvio 1. Kuntavaaliaiheisten kirjoitusten määrät sanomalehdissä 1.–26.10.2008, kappaletta.

koäänestyksen aikana 15.–21. lokakuuta. Lokakuun 8. päivän kohdalla oleva pieni piikki johtui todennäköisesti puolueiden vaalimainosten julkistamisesta edellisenä päivänä. Muuten kuntavaalit näyttivät olevan sanomalehtien asialistalla melko tasaisesti. Kun tarkasteluun otetaan mukaan vaalien jälkeiset viisi päivää, saadaan varsin odotettu kahden päivän piikki, jolloin kuntavaalien tuloksesta uutisoitiin runsaasti (ks. kuvio 3). Uutisoinnin määrä palasi kuitenkin nopeasti vaaleja edeltäneelle tasolle.

Kuvio 2. Sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnin päiväkohtainen eteneminen kampanja-aikana 1.–26.10.2008, kappaletta artikkeleita.

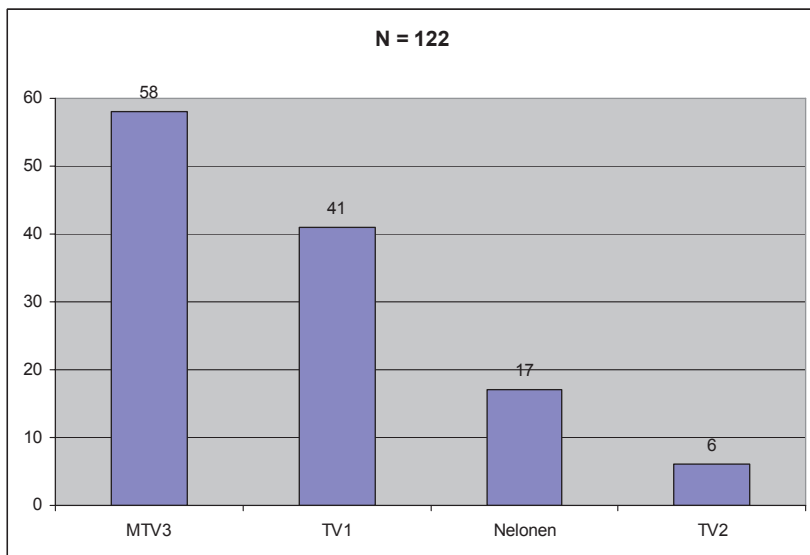

Kuvio 3. Sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnin päiväkohtainen eteneminen lokakuussa 2008, kappaletta artikkeleita.

Televisio

Televisiokanavista kuntavaaliihoidista uutisointia oli eniten MTV3:lla, jonka kuntavaaliuutisointi koostui pääuutislähetyksistä, *Huomenta Suomesta* ja kahdesta kuntavaalitentistä (ks. kuvio 4). Kanavan saamisen osuuden määrää lisäsivät jonkin verran *Huomenta Suomen* järjestämät puheenjohtajatentit, joissa kukin eduskuntapuolueen puheenjohtaja vieraili vuoroaamuihin. Saman aamun aikana vieraana ollut puheenjohtajaa haastateltiin kolme kertaa, joten jokainen puheenjohtaja sai vierailustaan tietokantaan kolme merkintää.

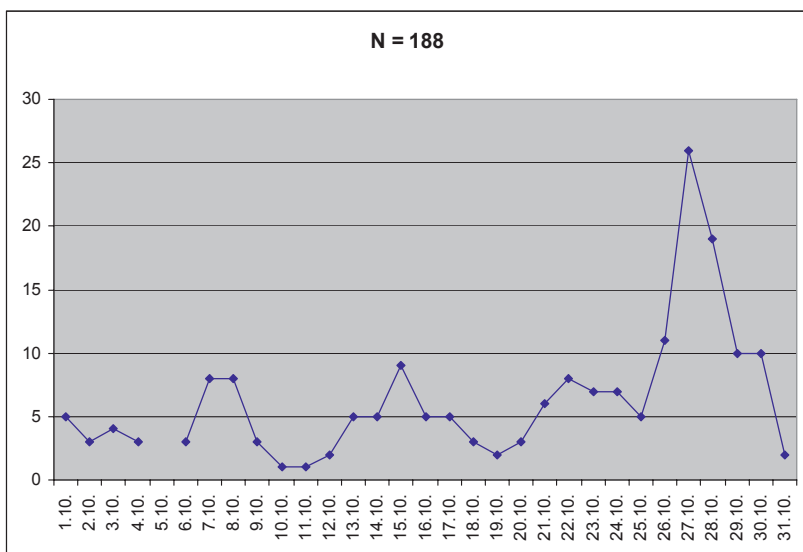
Neljästä tarkastellusta televisiokanavasta vähiten kuntavaaliihoidista materiaalia oli TV2:ssa. Tämä ero selittyy suurelta osin sillä, että tarkastelussa ei ollut lainkaan kakkosen uutislähettyksiä. Ne jätettiin tarkastelun ulkopuolelle siksi, että Ylen pääuutiset lähetetään TV1:n verkossa. Nelosen panostus kuntavaaleihin oli varsin vähäinen: kuntavaalimateriaalia oli ainoastaan kanavan uutislähettyksissä sekä muutamana kerran humoristisessa *B-studio*-ohjelmassa⁸. Varsinaista kun-

Kuvio 4. Kuntavaaliihoidisten ohjelmien määrä televisiokanavilla 1.–26.10.2008, kappaletta.

tavaaliohjelmaa, kuten esimerkiksi vaalikeskusteluja tai puheenjohtajatenttejä, kanavalla ei esitetty lainkaan.

Television kuntavaaliuutisoinnin päiväkohtainen eteneminen muistuttaa pitkälti sanomalehtien vastaavaa (ks. kuvio 5). Puolueiden vaalimainosten julkistamisen (7.–8.10.2008) ja ennakkoäänestyksen alkamisen (15.10.2008) kohdalla näkyy selvä piikki, samoin varsinaisen vaalipäivän kohdalta alkoi viiden päivän pituinen runsaamman kuntavaaliihaisen uutisoinnin jakso. Kuukauden viimeisenä päivänä, viisi päivää vaalien jälkeen, uutisoinnin määrä väheni jo selvästi.

Kuvio 5. Television kuntavaaliuutisoinnin päiväkohtainen eteneminen lokakuussa 2008, kappaletta ohjelmia.

Kuntavaaliuutisoinnin määrän päiväkohtaisen etenemisen tarkastelu osoittaa, että kuntavaalit olivat koko lokakuun ajan esillä sekä sanomalehdissä että televisiossa lähes päivittäin. Poikkeuksen teki ainoastaan lokakuun 5. päivä, jolloin televisiosta ei tullut yhtään kuntavaaliihaisista ohjelmaa tai uutista.

2.2 Vaalisarjat sanomalehtien uutisoinnin kärjessä

Sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnin näkyvin piirre olivat erilaiset vaalisarjat, joita julkaistiin jokaisessa päivälehdessä useita ja myös iltapäivälehdissä kummassakin yksi. Aineiston päivälehdille yhteistä oli, että jokaisen kuntavaaliuutisointiin sisältyi lehden levikkialueen kuntien tilannetta esitellyt juttusarja. Myös eduskuntapuolueet esiteltiin (kaikissa muissa paitsi *Kalevassa*): *Helsingin Sanomissa* ja *Aamulehdessä* puheenjohtajien kautta, *Turun Sanomissa* ja *Savon Sanomissa* taas puoluesihteerien tai varapuheenjohtajien kautta.

Taulukko 1. Sanomalehtien vaalisarjat lokakuussa 2008.⁹

	Aamulehti	Helsingin Sanomat	Turun Sanomat	Savon Sanomat	Kaleva	Ilta-lehti	Ilta-Sanomat
	Vaali-käräjät-kiertue (20 osaa)	Vaali-tarkkailija-kolumnit (12 osaa)	Ääni kunnasta (26 osaa)	Kunta-esittelyt ja nuijan tarina (6 osaa)	Kalevan tietoisuus (10 osaa)	Kunta-vaali-sarja (12 osaa)	Puolue-pomot kotikulmillaan (3 osaa)
	Puolue-esittelyt (pj.) (8 osaa)	Puolue-johtajien vaali-tentit (10 osaa)	Puolue-esittelyt (8 osaa)	Puolue-esittelyt (8 osaa)	Kunta-vaali-gallupit (5 osaa)		
	Pormestari-ehdokkaiden kirjoitus-sarja (8 osaa)	Kunta-esittelyt (8 osaa)	Vaali-koneen kertomaa (4 osaa)	Vaalit seurannassa (5 osaa)			
	Terveisiä Suomesta (5 osaa)	HS:n vaali-kiertueet (6 osaa)					
	Päivän äänestäjä (4 osaa)	HS:n vaali-paneelit (3 osaa)					
Yht.	45	39	38	19	15	12	3

Sarjojen lisäksi myös erilaiset gallupit olivat lehdissä suosittuja, ja erityisesti puolueiden kannatuslukemia seurattiin tarkkaan. Myös television kuntavaalitenteistä uutisoitiin kaikissa lehdissä, pääasiallisesti puheenjohtajien esiintymistä arvioivaan tyyliin. Jokaisessa lehdessä suurin osa kuntavaalijutuista oli myös merkitty erillisellä *Kuntavaalit-*logolla, joka erotti kuntavaaliaiheiset jutut muusta uutisoinnista.

Aamulehti esitteli kattavasti Pirkanmaan kuntia

Aamulehden kuntavaaliuutisointi oli sanomalehdistä kaikkein runsainta ja rakentui pitkälti vaalisarjojen ympärille. Lehden kirjoituksissa näkyi lukijoiden äänestysaktiivisuuden kohottamiseen pyrkivä ote, joka keskittyi suoraan äänestäjille suunnattuihin viesteihin. *Aamulehdellä* oli näyttävä äänestysaktiivisuuskampanja, johon kuului muun muassa äänestysaktiivisuuskilpailu, jossa ahkerimmin äänestävästä Pirkanmaan kunnasta luvattiin tehdä kattava juttu vaaliviikonlopun lehteen. Kuntien äänestysaktiivisuutta seurattiinkin tähän liittyen ennakoöänenstyksen aikana varsin aktiivisesti. Lehdessä julkaistiin myös useita kuntavaalimainoksia, joiden pääviesti oli ”Nyt EI nukuta!”. *Aamulehden* kuntavaaliuutisointi keskittyi pääasiassa Pirkanmaan kuntien asioihin, ja Tampereen (ja jossain määrin myös Pirkkalan) pormestarikisa näkyi uutisoinnissa melko vahvasti. Pääkirjoitussivulla muun muassa julkaistiin Tampereen pormestariehdokkaiden kirjoitussarja, jossa ehdokkaat saivat kukin vuorollaan kertoa, millaisen kaupungin he haluaisivat¹⁰.

Aamulehden sarjoista näkyvin oli *Vaalikäräjät*-kiertue, joka kiersi Pirkanmaan kuntia lähes jokaisena arkipäivänä. Käräjäpäivän lehdessä esiteltiin lyhyesti vuorossa olevan kunnan tilanne, lueltiin kunnan ehdokkaat sekä kysyttiin neljältä kuntalaiselta haastetta ehdokkaille, eli kysymystä esitettäväksi käräjillä. Kunnan asukkaita pyrittiin aktivoimaan mukaan kertomalla tentin ajankohta ja paikka sekä tiedottamalla mahdollisuudesta lähettää sähköpostitse ehdokkaille kysymyksiä. Myös kahvitarjoilu mainittiin. Seuraavan päivän lehdessä oli raportti käräjien kulusta, kerrottiin ehdokkaiden vastauksia kansalaisten haasteisiin ja haastateltiin paikalla olleita kuntalaisia. Lisäksi

lehdessä oli kustakin vuorossa olevasta kunnasta pieni pääkirjoitus, jossa kunnan tilannetta pohdittiin.¹¹

Aamulehden puolue-esittelysarjassa eduskuntapuolueet esiteltiin puheenjohtajiensa kautta. Jutuissa oli puheenjohtajan haastattelu, kansalaisen hänelle esittämä kysymys sekä puheenjohtajan vastaus siihen.¹² Haastatteluissa puoluejohtajat saivat vapaasti kertoa omista ajatuksistaan, eli kyseessä ei ollut varsinainen tentti, toisin kuin esimerkiksi *Helsingin Sanomissa*. Tällainen linjanveto tarjosi puheenjohtajille tilaisuuden omaehtoisesti markkinoida tavoitteitaan.

Päivän äänestäjä -sarja taas liittyi ennakkoäänestykseen sekä lehden järjestämään äänestysvilkkauskisaan. Äänestäjien haastattelujen yhteydessä kerrottiin Pirkanmaan kuntien senhetkiset äänestysprosentit ja muistutettiin kisasta.¹³

Ennakkoäänestyksen loputtua *Aamulehdessä* alkoi vielä viisiosainen *Terveisiä Suomesta* -sarja, jossa lehden toimittaja ja valokuvaaja kiersivät maata linja-autolla ja kysyivät matkustajilta, mikä heidän mielestään on tärkeää¹⁴. Toisin kuin lehden muissa sarjoissa tässä pääsivät ääneen kansalaiset muualtakin Suomesta kuin Pirkanmaalta.

Helsingin Sanomat pyrki haastamaan poliitikkoja

Helsingin Sanomien kuntavaaliuutisointi oli *Aamulehden* uutisoinnin tapaan varsin runsasta ja sisälsi useita erilaisia vaalisarjoja. Lehden sarjat perustuivat pääasiallisesti erilaisiin paneeleihin, keskusteluihin ja tentteihin. Mukana oli puolueiden puheenjohtajia, kansanedustajina toimivia ehdokkaita ja muita ehdokkaita. Lehdellä oli tilaisuuksia järjestäessään se etu, että sen helsinkiläisenä oli oletettavasti helppompaa saada tilaisuuksiinsa myös valtakunnan tason poliitikkoja, kun heidän ei tarvinnut matkustaa toiselle paikkakunnalle tilaisuuksiin osallistuakseen. Kaikkia lehden järjestämiä vaalitilaisuuksia leimasi yritys haastaa poliitikkoja sekä pyrkimys saada lukijat mukaan. Tämä kävi ilmi jo tavassa, jolla vaalitilaisuuksista uutisoitiin: poliitikkoja muun muassa ”grillattiin” ja ”kuumotettiin”¹⁵.

Eduskuntapuolueiden puheenjohtajien vaalitentit¹⁶ olivat hyvä esimerkki tällaisesta lähestymistavasta. Tenttejä mainostettiin leh-

dessä jo muutamaa päivää ennen niiden alkamista otsikolla ”Puoluejohtajien grillaus alkaa”¹⁷. Vaalitentit pidettiin Päivälehden museossa arki-iltaisain, ja tilaisuuksiin oli yleisöllä vapaa pääsy. Puoluejohtajien tenttaajana toimi 1980-luvun tiukoista televisiohaastatteluistaan tunnettu pitkän linjan politiikan toimittaja Leif Salmén, joka tenttisarjan aloituspäivän lehdessä totesi äänestäjien saavan ”osaksi syyttää itseään siitä että menevät halpaan” eikä luvannut puheenjohtajille ”rupattelutuokiota”. Tenttien linja olikin varsin tiukka, ja puheenjohtajat joutuivat tenteissä todelliseen tulitukseen. Ennen sarjan alkua professori Pekka Isotalus vielä opasti lukijoitakin tarkkailemaan ”esiintymiskoulutuksen käyneitä” poliitikkoja ja antoi ennakoarviot kustakin puheenjohtajasta.¹⁸ Sarjan päätteeksi Isotalus arvioi puheenjohtajien onnistumisen tenteissä¹⁹. Tenteistä uutisoitiin seuraavan päivän lehdessä näyttävästi, ja uutisoinnin yhteydessä julkaistiin myös lukijoiden kysymyksiä kulloinkin vuorossa olleelle puheenjohtajalle sekä nuorten radin arviot tentattavien onnistumisesta.²⁰

Myös *Helsingin Sanomilla* oli oma vaalikiertueensa, joka kiersi pääkaupunkiseudun asuinalueilla pitämässä vaalipaneeleja alueen ehdokkaille. HS-vaalikiertuetta mainostettiin tapahtumapäivän lehdessä, ja seuraavan päivän lehdessä tapahtumasta julkaistiin uutisjuttu. Näihinkin tilaisuuksiin lukijoita pyrittiin aktivoimaan paikalle nimenomaan poliitikkoja haastamaan: mainoslause oli ”Kuumota poliitikkoa”, ja lukijoita kehoitettiin kertomaan *Helsingin Sanomien* toimittajalle, ”mikä mättää alueellasi”²¹.

HS-vaalipaneelit taas olivat hieman suurempia tapahtumia, jotka järjestettiin vuorotellen Vantaalla, Espoossa ja Helsingissä. Näiden paneelien osallistujien joukossa oli myös kuntavaaliehdokkaana olevia kansanedustajia, joiden nimillä tilaisuuksia mainostettiin. Tilaisuuksia pohjustettiin tapahtumapäivän lehdessä teema-aiheilla, joita olivat mielenterveyspalvelut, vanhustenhuolto ja erityisopetus. Kussakin artikkelissa haastateltiin yhtä kansalaista, joka kertoi omista kokemuksistaan, sekä kysyttiin pääkaupunkiseudun puolueiden mielipidettä aiheesta. Seuraavan päivän lehdessä vaalipaneelistä uutisoitiin melkein sivun verran, ja samassa yhteydessä pääsi muutama

kansalainen kommentoimaan, mikä asia omassa kaupungissa kaipasi korjaamista.²²

Helsingin Sanomien kuntaesittelysarjassa vierailtiin eri puolilla Suomea pienissä kunnissa. Kunnat olivat samat kuin edellisten kuntavaalien alla julkaistussa sarjassa, ja nyt oli käyty selvittämässä, mitä niissä oli tapahtunut neljän vuoden aikana. Jutuissa keskityttiin kansalaisten näkökulmaan, ja jokaisen kirjoituksen yhteydessä julkaistiin myös kunnan asukkaan terveiset Helsinkiin. Tämä sarja oli ainoa, jossa käsiteltiin muiden kuin lehden oman lähialueen kuntien tai koko Suomen tilannetta.²³

Vaalitarkkailija-kolumnisarja puolestaan alkoi lehdessä lokakuun puolivälissä. Myös tämä sarja pyrki aktivoimaan lukijoita, sillä heitä kehoitettiin antamaan Vaalitarkkailijalle vinkkejä hänen vaaniessaan ”väsymättä pääkaupunkiseudun ehdokkaita heidän vaalimökeillään, soppatykeillään ja puhetilaisuuksissaan”²⁴. Kolumnien sävy oli kuitenkin varsin viihteellinen, ja käsitellyt aiheet olivat mitä erilaisimpia, kuten puolueiden vaalisloganit, ehdokkaiden pukeutumistyyli, ehdokkaiden ”vaalikrääsä”, ehdokasnumeron merkitys, Facebookin merkitys vaalikamppailussa ja helsinkiläisehdokkaiden ”vaalisyksyn vauvat”²⁵.

Esiteltyjen sarjojen lisäksi *Helsingin Sanomissa* julkaistiin runsaasti erilaisia Suomen Gallupilla teetettyjä HS-gallupeja kansalaisten mielipiteistä sekä pääkaupunkiseudun puolueille eri aiheista tehtyjä kyselyjä. Erityisen ahkerasti seurattiin puolueiden valtakunnallisia ja paikallisia kannatuslukemia. Myös vaalikonevastausten pohjalta tehtiin tilastoja ehdokkaiden mielipiteistä.²⁶

Pyrkimys aktivoida lukijoita oli *Helsingin Sanomien* vaaliuutisoinnissa ilmeistä muussakin aineistossa kuin vaalisarjoissa. Lehti muun muassa muistutti kansalaisia äänestyspäivistä, opasti äänestystapah- tumassa toimimista piirroskuvien avulla ja mainosti vaalikonettaan. Tämä aktivointi oli kuitenkin jossain määrin ristiriidassa sellaisten pääkirjoitusten ja kolumnien kanssa, joissa tuotiin esiin puolueiden samankaltaisuus ja vaihtoehtojen vähyys sekä vaalikamppailun laimeus ja kuntavaalien jääminen muiden asioiden – kuten taloudellisen

tilanteen heikkenemisen ja Kauhajoen ampumatapauksen jälkiselvittelyjen – jalkoihin²⁷.

Kaleva ei erityisemmin painottanut kuntavaaleja

Päivälehdistä *Kaleva* kirjoitti kaikkein vähiten kuntavaaleista. Lehdessä oli kyllä runsaasti paikallisia uutisia, mutta nimenomaisesti kuntavaaleista kirjoitettiin suhteessa vähän. Lehdellä ei myöskään ollut näkyvää kampanjaa äänestysaktiivisuuden nostamiseksi, toisin kuin aineiston muilla päivälehdillä. Ennakkoäänestyksen alkamispäivän pääkirjoituksessa tosin ilmaistiin huoli kuntavaalien äänestysprosentin alhaisuudesta, mutta kansalaisia pyrittiin aktivoimaan melko poikkeuksellisella näkökulmalla: lehden pääkirjoituksessa näet esitettiin, että ”vaikka paikalliset asiat eivät jaksaisikaan kiinnostaa, joka äänellä on merkitystä ainakin siinä, mikä puolue lähtee seuraaviin euro- ja eduskuntavaaleihin suurimpana puolueena”²⁸. Käsityksenä näytti siis olevan, että paikallisvaalit eivät ihmisiä kiinnosta, mutta valtakunnalliseen näkökulmaan vetoaminen saattaisi heihin purra. Eli siinä missä muissa päivälehdissä valiteltiin vaalien valtakunnallisen merkityksen korostumista, *Kalevassa* tätä valtakunnallista aspektia käytettiin ikään kuin viimeisenä oljenkortena äänestäjien saamiseksi uurnille.

Silmiinpistävää oli myös se, että toisin kuin muissa päivälehdissä *Kalevassa* ei ollut lainkaan puolue-esittelyjä tai puheenjohtajien haastatteluja sarjamuodossa. Lokakuun 19. päivän lehdessä tosin julkaistiin artikkeli, jossa lehti oli esittänyt kahdeksan kysymystä kullekin eduskuntapuolueen puheenjohtajalle²⁹.

Myös *Kalevassa* oli kuitenkin kattava kuntaesittelysarja, *Kalevan tietoisu*, joka koostui paneelikeskusteluista alueen eri paikkakunnilla. Keskusteluissa mukana oli kunnan istuvia valtuutettuja, kun taas muiden lehtien paneeleissa mukana oli myös uusia ehdokkaita. Kansalaisia oli mukana yleisössä, mutta heidän osuudestaan paneelin kulkuun kerrottiin vaihtelevasti. 10. syyskuuta alkaneessa sarjassa kuntia oli mukana yhteensä neljätoista. Niistä kustakin oli jutun yhteydessä myös faktalaatikko, jossa kerrottiin kunnan pääpiirteet. *Ka-*

levan tietoisku oli siitä erikoinen sarja, että sen nimessä ei viitattu lainkaan kuntavaaleihin eikä jutun yhteydessä ollut näkyvää mainintaa kuntavaaleista.³⁰ Tämä johtunee ainakin osittain siitä, että lehdessä on julkaistu tietoisukuja myös useista muista aiheista, eli juttusarjan nimi ei ollut kuntavaaleja varten kehitetty.

Kalevan toinen kuntavaaleja käsitellyt juttusarja koostui kunta-vaaligallupeista, jotka oli teetetty TNS Gallupilla. Ne alkoivat 18. lokakuuta, ja oululaisille oli esitetty kysymyksiä muun muassa seuraavista aiheista: kallioparkki, puolueiden kannatus, kuntaliitoksen kannatus, Kastellin jättikoulun rakennus sekä kaupunginjohtajan valintatapa.³¹

Savon Sanomat kantoi huolta Itä-Suomen äänestysaktiivisuudesta

Savon Sanomien kuntavaaliuutisointia leimasi ennen kaikkea vahva maakunnallinen ote. Erityisesti Itä-Suomen äänestysaktiivisuudesta esitettiin useita huolestuneita kommentteja, ja lehti totesi suoraan pyrkimyksenä olevan ylläpitää vaali-innostusta ja kasvattaa äänestysaktiivisuutta.³² *Aamulehden* tapaan myös *Savon Sanomat* järjesti levikkialueensa kunnille äänestysaktiivisuuskisan, mutta palkinto oli hieman erilainen: lehti lupasi voittajakunnalle 2 000 euron palkkion, jonka käyttökohteen valintaan kunnan asukkaat saisivat vaikuttaa. Ennakkoäänestyksen aikana lehti julkaisi alueen kuntien äänestysprosentit etusivullaan joka päivä. *Savon Sanomien* tapa pyrkiä aktivoimaan äänestäjiä ei kuitenkaan ollut provosoiva kuten *Helsingin Sanomien*, vaan lehti näytti luottavan asiasta tiedottamisen ja myönteisten kannustimien voimaan. Esimerkiksi runsaat kymmenen päivää ennen vaaleja lehti jakoi tilaajilleen kahtena päivänä erillisen kunta-vaaliliitteen, ja aivan vaalien alla lehdessä julkaistiin kokosivun mainos, jossa kehoitettiin ”Äänestä ja vaikuta!”.

Myös *Savon Sanomissa* julkaistiin kuntaesittelyjä sarjan muodossa. Lehdessä esiteltiin Koillis-, Ylä-, Keski- ja Sisä-Savon kunnat vuorollaan sekä vielä yhdessä Siilinjärvi ja Maaninka sekä viimeiseksi Kuopio.³³ Juttuja kustakin alueesta oli noin aukeaman verran, ja alueen kunnista oli lyhyet esittelyt, joissa kerrottiin ainakin kunnan

asukasluku, äänioikeutettujen määrä, poliittiset voimasuhteet vuonna 2004 sekä kunnanhallituksen puheenjohtaja. Näkökulma jutuissa vaihteli kansalaisen, poliitikon ja virkamiehen välillä. Esittelyjen yhteydessä oli myös *Nuijan tarina* -sarja, jossa käytiin läpi kunnanvaltuustojen puheenjohtajien käyttämien nuijien historiaa.

Savon Sanomissa julkaistiin myös puolue-esittelysarja, jossa kaikki eduskuntapuolueet esiteltiin vuorollaan. Keulakuvina jutuissa eivät olleet puolueiden puheenjohtajat vaan puoluesihteerit tai varapuheenjohtajat. Kussakin jutussa haastateltiin puolueen edustajaa, esiteltiin kyseisen puolueen vaaliteemat sekä kysyttiin puolueen edustajalta veikkausta vaalien valtakunnallisesta tuloksesta. Kainalojuttuna esittelyssä oli toimittajan kommentti, jossa hän arvioi kunkin puolueen mahdollisuuksia vaaleissa. Sama sarja julkaistiin identtisenä myös *Turun Sanomissa*.³⁴

17. lokakuuta *Savon Sanomissa* alkoi vielä *Vaalit seurannassa* -sarja, jossa kuulosteltiin kansalaisten vaalitunnelmia eri puolilla maakuntaa. Kuten monen muunkin lehden vastaavat juttusarjat myös tämä liittyi ennakoäänestykseen ja päättyi sen myötä 21. lokakuuta.

Turun Sanomien uutisointi oli korostetun asiapitoista

Muiden aineistomme päivälehtien tapaan *Turun Sanomissa* julkaistiin jonkin verran vaalisarjoja. Niitä ei kuitenkaan ollut yhtä paljon kuin esimerkiksi *Helsingin Sanomissa*, ja rakenteeltaan ja sisällöltään ne olivat varsin erilaisia. Muutenkin lehden tyyli oli kovin erilainen kuin *Helsingin Sanomien*. *Turun Sanomissa* ei esimerkiksi ollut havaittavissa yhtä vahvaa, poliittikkoja haastavaa ja lukijoita provosoimaan pyrkivää otetta. Kuitenkin myös *Turun Sanomissa* käsiteltiin kuntavaaleja joka päivä, ja pääkirjoituksissa ja kolumneissa lukijoita kehoitettiin useaan otteeseen äänestämään.³⁵ Erityisesti vaaliviikolla kuntavaalien äänestysaktiivisuutta pyrittiin nostamaan myös mainoslauseella ”Äänestä! Vaikuta!”. *Turun Sanomien* uutisointi keskittyi paikallisiin ja alueellisiin aiheisiin, ja eduskuntapuolueiden puheenjohtajistakin kirjoitettiin lähinnä silloin, kun he olivat vierailulla jossakin päin

lehden levikkialuetta³⁶. Kaiken kaikkiaan lehden kuntavaaliuutisointi oli korostetun asiapitoista.

Turun Sanomissa julkaistut puolue-esittelyt olivat täysin identtiset *Savon Sanomien* sarjan kanssa. Muutenkin lehdissä oli jonkin verran samoja uutisia sekä samoja mielipidekirjoituksia, muun muassa Ari Valjakan kolumni, jossa hän kritisoi valtakunnallisen median kunta-vaaliuutisointia ja kehui alueellisia maakunta- ja paikallislehtiä siitä, että ne palvelevat kansalaisia kaikkein parhaiten³⁷. Lehtien juttujen yhtenevyudet selittyvät sillä, että Väli-Suomen sanomalehdillä – joihin *Savon Sanomat* kuuluu – ja *Turun Sanomilla* on yhteinen Helsingin toimitus.³⁸

Ääni kunnasta -sarjassa keskityttiin kansalaisten mielipiteisiin oman kuntansa asioista. *Turun Sanomat* siis esitteli alueen kuntia kansalaisten kautta. Sarjaa julkaistiin joka päivä vaaleihin saakka, ja jutun yhteyteen oli aina merkitty, montako päivää oli vielä vaaleihin. Kussakin jutussa haastateltiin aina yhtä kansalaista jostakin levikki-alueen kunnasta, ja hän kertoi ajatuksiaan oman kuntansa tilanteesta.³⁹ Vuoden 2009 eurovaalien alla lehdessä oli samantyyppinen sarja, sillä kertaa nimellä *Minä eurooppalainen*.

Lehden kolmas sarja, *Vaalikoneen kertomaa*, ilmestyi huomattavasti satunnaisemmin kuin edeltävät kaksi. Sarjan artikkeleissa kerrottiin alueen ehdokkaiden mielipiteitä eri asioista, kuten verotuksesta, kuntaliitoksista ja toriparkista, *Turun Sanomien* vaalikoneessa annettujen vastausten pohjalta.⁴⁰

Sarjojen lisäksi lehdessä oli useita uutisia erilaisista paikallisista ja alueellisista vaalipaneeleista, joista vain harva oli lehden itsensä järjestämä. Näissäkin uutisissa esille tuotiin kansalaisten näkökulma muun muassa kysymällä paneeliin osallistuneelta kansalaiselta, miksi hän oli tullut paikalle.⁴¹ *Turun Sanomissa* julkaistiin lisäksi MC-Info Oy:llä teetettyjä TS-gallupeja, joissa muun muassa seurattiin puolueiden kannatuslukemia sekä Turussa että ympäryskunnissa.⁴²

Iltalehti panosti kuntavaaleihin Ilta-Sanomia enemmän

Kuten jo aiemmin tuotiin esiin, iltapäivälehdistä *Iltalehti* kirjoitti kuntavaaleista huomattavasti enemmän kuin *Ilta-Sanomat*. Kuntavaaleja pidettiin lehdessä tapetilla erityisesti laajan ja näyttävästi taitetun kuntavaalisarjan avulla. Sarjassa käsiteltiin viikko kerrallaan erilaisia teema-aiheita – vanhustenhuoltoa, lapsiperheiden asioita ja terveydenhoitoa – sekä vaaliviikolla vielä yhden jutun verran kuntaliitoksia ja turvattomuutta. Aiheet sarjaan oli valittu lehden Think if -laboratoriesilla teettämän kyselyn perusteella, jonka mukaan juuri näitä asioita kansalaiset pitivät kaikkein tärkeimpinä. Näkökulma jutuissa oli hyvin kansalaislähtöinen, ja lehden toimittaja oli vierailut eri puolilla maata jututtamassa kansalaisia heidän elämäänsä koskevista asioista.⁴³ Vastaavanlainen sarja lehdellä oli myös vuoden 2007 eduskuntavaalien alla.⁴⁴ *Iltalehti* näyttää siis ottaneen tavaksi lähestyä vaaleja todellisten asia-aiheiden kautta ja varsin kansalaislähtöisesti.

Vaikka kuntavaaleja pidettiin paljon esillä, ei *Iltalehdessä* kuitenkaan ollut havaittavissa suoraa äänestysaktiivisuuden nostatuskampanjaa. Vaaliviikonloppuna lehden pääkirjoituksessa toki kehoitettiin äänestämään ja vaaleista mainittiin sekä lehden lööpissä että kannessa.

Ilta-Sanomat kiinnitti kaikista sanomalehdistä vähiten huomiota kuntavaaleihin. Tarkastelujaksoon mahtui useita päiviä, jolloin lehdessä ei ollut mitään kuntavaaleja käsittelevää. Ne artikkelit, joita kuntavaaleista oli kirjoitettu ennen vaalipäivää, olivat luonteeltaan melko skandaalinhakuisia ja henkilöön keskittyviä. Esimerkiksi keskustan nurmijärveläisen ehdokkaan mahdollinen rikollisjärjestötausta kiinnosti lehteä usean artikkelin verran.⁴⁵

Myös *Ilta-Sanomissa* julkaistiin kuitenkin yksi vaalisarja, joka tosin oli varsin erilainen kuin *Iltalehden* juttusarja. Kolmiosaisessa *Puoluejohtajat kotikulmillaan* -sarjassa julkaistiin SDP:n Jutta Urpilaisen, keskustan Matti Vanhasen ja kokoomuksen Jyrki Kataisen haastattelut omilla kotipaikkakunnillaan. Puoluejohtajien kotikuntien asiat tosin olivat esillä hieman vaihtelevasti, sillä siinä missä Vanhanen puhui Nurmijärven asioista, Urpilaisen esittelyssä pääosassa oli yksi-

tyiselämä sekä haave lapsesta. Urpilaisen kotikunta Kokkola mainittiin jutussa vain kerran. Katainen taas sai selitellä vähäistä osallistumistaan Siilinjärven valtuuston istuntoihin.⁴⁶

Ilta-Sanomissa julkaistiin myös muutamia sellaisia kirjoituksia, joiden voisi katsoa olevan suorastaan lannistavia: esimerkiksi vaali-
viikonlopun lehdessä nuorten äänestysaktiivisuudesta kertova juttu oli otsikoitu ”Ei paljon kiinnostaa!”, eikä jutun sisällössäkään esitetty ratkaisuvaihtoehtoja nuorten vähäiseen kiinnostukseen. Suomen kunnia taas esiteltiin samaisen lehden artikkelissa ”Kunnista kurjin?” sen perusteella, millä kunnalla menee heikoiten milläkin saralla.⁴⁷ Sen sijaan vaalituloksen uutisointi oli hyvin runsasta: lehti julkaisi vaalien jälkeisenä maanantaina erillisen vaaliliitteen, jossa kerrottiin vaalien tuloksesta varsin kattavasti.

Ilta-*päivälehtien* kesken löytyi kuitenkin myös samankaltaisuuksia. Molemmissa esimerkiksi kiinnitettiin näkyvästi huomiota puheenjohtajien tv-tentteihin ja niitä arvioitiin niin sanotun tyyli-*pistejournalismin* hengessä⁴⁸. Lehtien näkökulma vaaleihin oli lähes tyystin valtakunnallinen. Tämä ei ole ihme, ovathan kyseessä valtakunnalliset lehdet, joille paikallisiin asioihin keskittyminen olisi kuntien ja alueiden erilaisuuden vuoksi ollut melkoisen haastavaa ja lehtien valtakunnallisen levikin vuoksi myös todennäköisesti kannattamatonta.

2.3 Sanomalehtien tavoitteena tiedottaa ja aktivoida

Päivälehdet tasapainoilivat valtakunnallisen ja paikallisen näkökulman välillä

Kuntavaaleissa kunnan asukkaat valitsevat omalle kunnalleen edustajat, jotka päättävät kyseisen kunnan asioista. Tiedotusvälineissä vaaleja kuitenkin tarkastellaan usein laajemmasta näkökulmasta, sillä kuntien välillä on suuria eroja ja harvalla tiedotusvälineellä on mahdollisuus keskittyä vain yhden kunnan tai jonkin alueen kuntien asioihin. Varsinkin valtakunnallinen media, kuten tv-kanavat ja ilta-

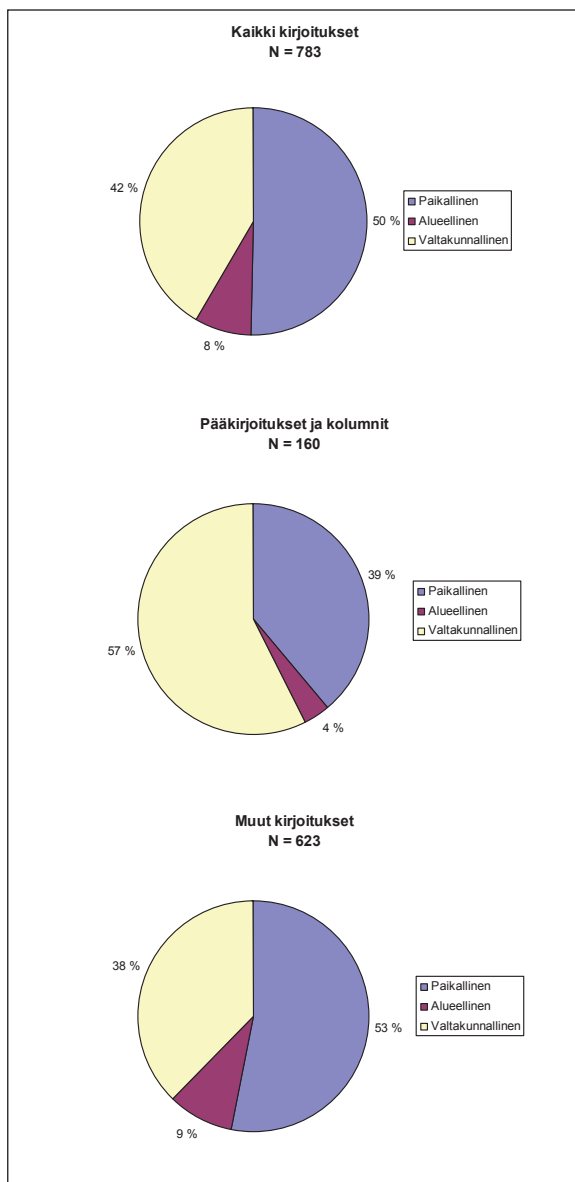
päivälehdet, keskittyy usein koko maan kuntia koskeviin yleisiin asioihin. Päivälehtien uutisoinnissa taas näkyy alueellinen painotus: *Helsingin Sanomat* uutisoi pääkaupunkiseudun, *Aamulehti* Pirkanmaan, *Savon Sanomat* Itä-Suomen asioista ja niin edelleen. Niinpä lehtien paikallisuutisointi käsittelee suurimmaksi osaksi juuri oman levikki-alueen kuntien asioita.

Tässä tutkimusraportissa paikallisella tasolla tarkoitetaan nimenomaan tietyn kunnan, kuten esimerkiksi Espoon tai Tampereen, asioihin ja näkökulmaan keskittymistä; alueellisella tasolla taas tarkoitetaan tietyn alueen, kuten esimerkiksi Uudenmaan tai Pirkanmaan, näkökulmaan keskittymistä. Valtakunnallisella tasolla puolestaan tarkoitetaan aiheiden käsittelyä koko maan kuntien yleisestä näkökulmasta.

Seuraavassa tarkastellaan päivälehtien kirjoituksia nimenomaan siltä kannalta, kuinka suuri valtakunnallisten aiheiden osuus oli suhteessa paikalliseen ja alueelliseen. Tästä syystä kuviossa 6 näkyvien paikallisten ja alueellisten kirjoitusten osuus on seuraavassa vertailussa laskettu yhteen. Koska jokaisessa lehdessä paikallisten kirjoitusten osuus oli huomattavasti suurempi kuin alueellisten, käytetään osuuksien yhteismäärästä jatkossa termiä ”paikallinen”.

Päivälehtien kuntavaalikirjoituksissa oli nähtävissä selvää tasapainoilua paikallisten ja valtakunnallisten aiheiden ja näkökulmien välillä. Tarkasteltaessa päivälehtien kaikkia kirjoituksia lokakuun alusta vaalipäivään näyttää jako menevän vain hienoisesti paikallisen näkökulman puolelle (ks. kuvio 6). Päivälehtien kuntavaaliuutisoinnin yleisilme vaikutti kuitenkin paljon enemmän paikallisiin ja alueellisiin aiheisiin keskittyneeltä. Tämä taas johtuu siitä, että suurin osa lehtien vaalisarjoista ja *Kuntavaalit*-logolla merkityistä jutuista käsitteli paikallisia aiheita. Valtakunnallinen näkökulma sen sijaan tuli vahvasti esiin lehtien pääkirjoituksissa ja kolumneissa.

Mikäli tarkasteluun otetaan ainoastaan päivälehtien pääkirjoitukset ja kolumnit, oli valtakunnallisen näkökulman osuus jo huomattavasti suurempi (57 %). Mikäli taas jätetään kyseiset kantaa ottavat kirjoitukset pois, oli paikallinen näkökulma selvemmin voitolla

Kuvio 6. Kuntavaaliuutisoinnin jakautuminen paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen tason kesken päivälehdissä 1.–26.10.2008, prosenttia.

(62 %). Kantaa ottavien kirjoitusten lisäksi valtakunnallinen näkökulma tuli esiin erilaisissa puolue-esittelyissä sekä vaalikamppailun yleiseen kulkuun liittyvissä uutiskirjoituksissa.

Myös lehtien välillä oli jonkin verran eroja siinä, miten niiden kirjoitukset jakautuivat paikalliseen ja valtakunnalliseen näkökulmaan. Eniten valtakunnallista aineistoa oli *Helsingin Sanomissa* ja *Kalevassa*, kummassakin 49 prosenttia eli vain niukasti vähemmän kuin paikallista aineistoa. *Helsingin Sanomissa* tähän vaikuttivat lehden puheenjohtajatentit ja runsas määrä pääkirjoituksia ja kolumneja, joiden näkökulma oli valtakunnallinen. *Kaleva* taas kirjoitti ylipäätään melko vähän kuntavaaleista, joten valtakunnalliset uutiset esimerkiksi puolueiden kannatuslukemista, vaalikampanjoista ja äänestysaktiivisuudesta korostuivat. Paikallisin taas oli selvästi *Aamulehti*, jossa 68 prosenttia kirjoituksista käsitteli paikallisia aiheita. Lehdessä käsiteltiinkin varsin kattavasti alueen kuntien tilannetta ja kirjoitettiin paljon Tampereen (ja jonkin verran myös Pirkkalan) pormestarivaaleista. *Turun Sanomat* ja *Savon Sanomat* sijoittuivat edellisten väliin; kummassakin 59 prosenttia kirjoituksista käsitteli paikallisia aiheita. Kuten edellä on mainittu, kyseisten lehtien kuntavaaliuutisointi muistutti muutenkin paljon toisiaan yhteisen Helsingin toimituksen vuoksi.

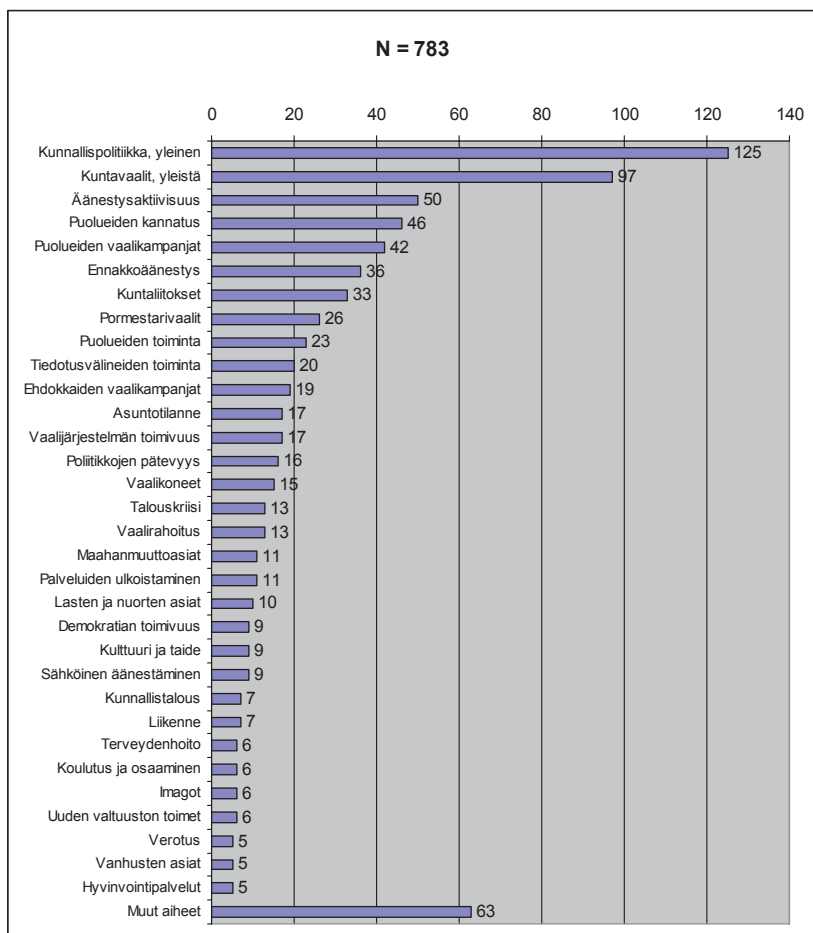
Päivälehdissä oli siis nähtävissä kaksijakoisuutta yhtäältä paikallista, toisaalta valtakunnallista näkökulmaa edustavien kirjoitusten välillä. Uutisjutuissa ja vaalisarjoissa keskityttiin selvästi paikallisiin ja alueellisiin näkökulmiin, ja nämä kirjoitukset olivatkin lehtien näkyvintä antia. Lehtien kantaa ottavissa kirjoituksissa kuitenkin käsiteltiin suurimmaksi osaksi valtakunnallisia aiheita, kuten puolueiden kannatusta, puheenjohtajien pärjäämistä vaalitenteissä, puolueiden vaalikampanjoita, äänestysaktiivisuutta ja niin edelleen. Poikkeuksena tästä oli *Aamulehti*, jossa pormestarivaaleja ja Pirkanmaan kuntien tilannetta käsiteltiin runsaasti myös pääkirjoituksissa ja kolumneissa.

Syksyn isot uutisaiheet eivät vallanneet päivälehtien kuntavaali-uutisointia

Kuntavaalikampanjan aikaan julkisuudessa käytiin paljon keskustelua siitä, kuinka vaalit tuntuivat jäävän talouskriisin ja Kauhajoen amputatapauksen jälkiselvittelyjen varjoon. On totta, että kyseiset aiheet olivat paljon esillä tarkastelujakson aikana, mutta päivälehtien kuntavaaliuutisoinnissa nuo aiheet eivät päässeet kovinkaan merkittävään asemaan. Myöskään hankkeemme haastatteleminen sanomalehtien kuntavaalivastaavien mukaan kuntavaaliaiheiset jutut eivät ainakaan palstamäärinä menettäneet tilaa näiden aiheiden kustannuksella⁴⁹.

Päivälehtien kuntavaaliuutisointi keskittyi sen sijaan yhtäältä itse vaalikamppailun kulkuun eli esimerkiksi äänestysaktiivisuuteen, ennakkoäänestyksen sujumiseen, puolueiden kannatuslukemiin ja vaalikampanjoihin sekä toisaalta kunnallispolitiikkaan yleensä (ks. kuvio 7). Kuviossa näkyvä ”Kunnallispolitiikka, yleinen” -kategoria tarkoittaa kirjoituksia, joissa käsiteltiin tietyssä kunnassa harjoitettua politiikkaa monelta eri kannalta. Tällaisia kirjoituksia olivat erityisesti sanomalehtien kuntaesittelyt. ”Kuntavaalit, yleistä” -aihe taas pitää sisällään sellaiset kirjoitukset, joissa käsiteltiin useita eri aiheita. Suurin osa näistä kirjoituksista käsitteli kansalaisten näkemyksiä kunta-asioista, toimittajien ja asiantuntijoiden arvioita vaalien kulusta, vaalipaneeleja ja niin edelleen. Kuvion kategoriaan ”Muut aiheet” on laskettu yhteen sellaiset aiheet, joita käsiteltiin vain kerran tai kaksi ja joilla ei siten ole kokonaisuuden kannalta kovinkaan suurta merkitystä.

Yleisten kuntakohtaisten kysymysten lisäksi eniten puhuttivat lähes jokaista kuntaa koskevat aiheet kuten kuntaliitokset, asuntotilanne, lasten ja nuorten asiat sekä palvelujen ulkoistaminen. Myös vaalijärjestelmän ja demokratian toimivuudesta kirjoitettiin jonkin verran, erityisesti pohdittaessa heikkenevän äänestysaktiivisuuden vaikutusta edustukselliseen demokratiaan. Tiedotusvälineiden oma toiminta nousi niin ikään esiin, kun lehdissä esiteltiin esimerkiksi niiden omia tulospalveluja ja vaalikiertueita sekä arvioitiin jonkin verran myös muiden tiedotusvälineiden toimintaa. Toki myös talous-

Kuvio 7. Päivälehtien kuntavaaliuutisoinnissa esiintyneet aiheet 1.–26.10.2008, kappaletta.

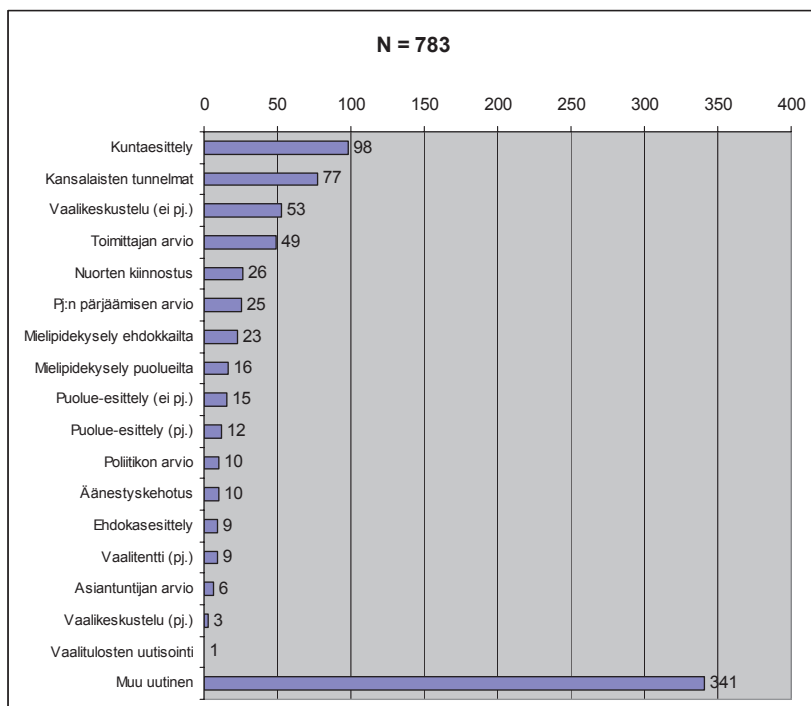
kriisi nousi jonkin verran esiin, samoin maahanmuuttokysymys, mutta ne jäivät päivälehtien kuntavaaliuutisoinnissa kuitenkin melko marginaaliseen asemaan.

Pääasiassa *Aamulehden* ansiosta myös Tampereen pormestarivaalit saivat melko paljon näkyvyyttä, mutta aihe kiinnosti myös muita leh-

tiä. Muutoin paikalliset erityisteemat olivat pääasiallisina uutisaiheina esillä melko vähän. *Kalevassa* oli kolme kirjoitusta Oulun kallio-parkista ja *Turun Sanomissa* kolme Turun toriparkista. Kainuun maakuntavaaleista oli *Kalevassa* kaksi uutista ja pääkaupunkiseudun kuntaliitoksesta *Helsingin Sanomissa* kolme juttua. Lehden järjestämissä vaalipaneeleissa kuntaliitosta kyllä käsiteltiin, mutta koska niissä käsiteltiin paljon muitakin aiheita, ne kirjautuivat yleiseen kunnallispolitiikkaan.

Suurin osa, noin 40 prosenttia, sanomalehdissä julkaistuista kuntavaaliaiheisista kirjoituksista oli niin sanottuja perinteisiä uutisia, joissa käsiteltiin kuviossa 7 listattuja aiheita, kuten ennakköäänestysten etenemistä, äänestysprosentin kehitystä ja puolueiden kannatuslukemia. Näiden lisäksi lehdissä julkaistiin kuitenkin myös sellaisia kirjoituksia, jotka eivät olleet aivan perinteisiä uutisia, vaan niissä käytettiin erityisesti vaaleihin liittyviä uutisointitapoja, joita eritellään kuviossa 8.

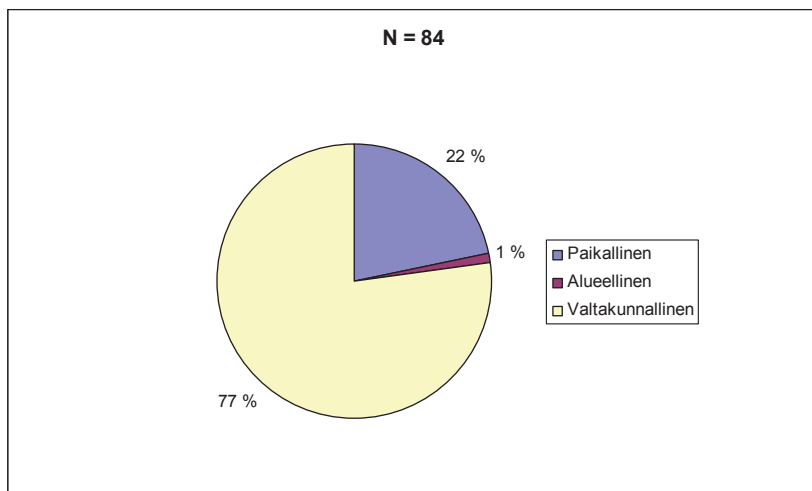
Yleisimpiä olivat kuntaesittelyt, kansalaisten tunnelmat vaalien alla sekä erilaiset vaalipaneelit ja -keskustelut. Kuten aiemmin tässä tutkimusraportissa jo mainittiin, lehtien vaalisarjat käsitelivät suuressa määrin juuri näitä aiheita. Erityisesti *Aamulehdessä*, *Savon Sanomissa* ja *Kalevassa* oli runsaasti kuntaesittelyjä, *Turun Sanomissa* taas keskityttiin kansalaisten näkökulmiin *Ääni kunnasta* -sarjassa. Myös *Aamulehden* ja *Savon Sanomien* kuntavaalisarjoihin liittyi kansalaisten mielipiteiden seuraaminen. *Helsingin Sanomissa* ja *Aamulehdessä* oli myös runsaasti vaalikeskusteluja, joissa oli mukana useita puolueita usein paikallisten ehdokkaidensa voimin. Myös toimittajien arviot vaalikamppailun kulusta olivat päivälehdissä melko yleisiä.

Kuvio 8. Kuntavaaliaiheisten kirjoitusten uutisointitavat päivälehdissä 1.–26.10.2008, kappaletta.

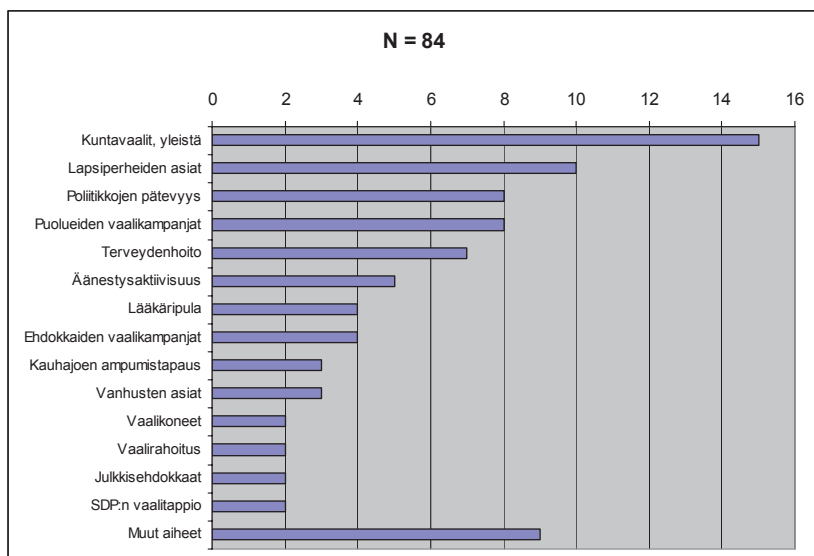
Iltapäivälehtien määrältään niukassa uutisoinnissa sekä asiaa että imagoja

Toisin kuin paikallisissa päivälehdissä valtakunnallisissa iltapäivälehdissä käsiteltiin kuntavaaleja lähes yksinomaan valtakunnallisesta näkökulmasta (ks. kuvio 9). Tämä ei ole yllätys, ovathan ne valtakunnallisia lehtiä, joiden toimitukset sijaitsevat Helsingissä ja jotka on suunnattu kaikkien kuntien markkinoille. Näin ollen myös kuntavaaliuutisoinnin määrä oli iltapäivälehdissä huomattavasti vähäisempi kuin päivälehdissä.

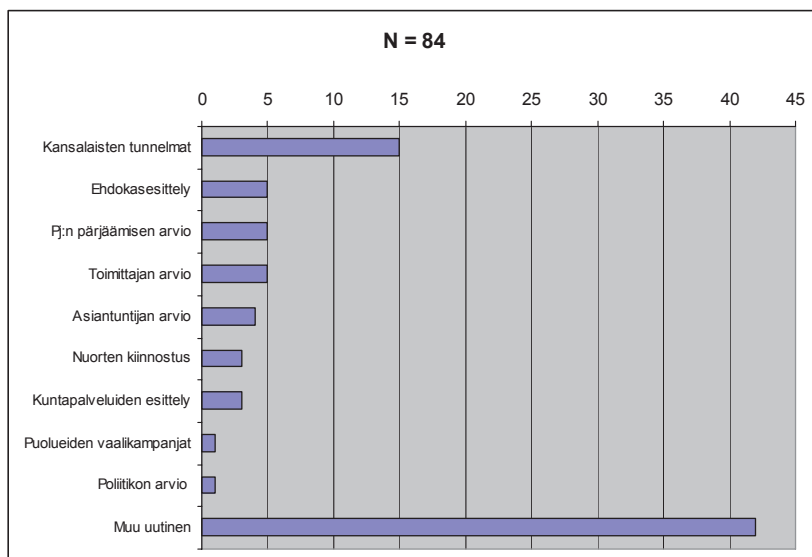
Kuvio 9. Kuntavaaliuutisoinnin jakautuminen paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen tason kesken iltapäivälehdissä 1.–26.10.2008, prosenttia.

Iltapäivälehtien vaaliuutisoinnissa seurattiin ennen kaikkea valtakunnallisen vaalikamppailun yleistä etenemistä, kuten puolueiden ja ehdokkaiden vaalikampanjoita ja äänestysprosentin kehittymistä (ks. kuvio 10). Myös iltapäivälehdissä oli runsaasti kirjoituksia, joissa käsiteltiin useampaa kuin yhtä aihetta. Näitä olivat ennen muuta puheenjohtajien vaalitenttien arviot ja ehdokasesittelyt. Eniten käsiteltyjen aiheiden joukkoon nousivat lisäksi *Iltalehden* vaalisarjassa pääasiassa käsitellyt aiheet kuten lapsiperheiden asiat, terveydenhuolto, lääkärripula ja vanhusten asiat. *Ilta-Sanomien* kiinnostus keskustan nurmijärveläisen ehdokkaan rikosjärjestötaustaan taas nosti politiikkojen pätevyys eniten käsiteltyjen aiheiden joukkoon⁵⁰. Tulee toki ottaa huomioon, että iltapäivälehtien vähäisen kuntavaalimateriaalin vuoksi sellaisetkin asiat, joita käsiteltiin vain muutaman kerran, nousivat listalle.

Kuvio 10. *Iltapäivälehtien kuntavaaliuutisoinnin aiheet 1.–26.10.2008, kappaletta.*

Iltapäivälehtien kuntavaaliaiheisista kirjoituksista noin puolet oli niin sanottua perinteistä uutisointia. Muissa uutisointitavoissa korostui päivälehtien tapaan kansalaislähtöinen näkökulma, jota nosti erityisesti *Iltalehden* laaja vaalisarja (ks. kuvio 11). Myös *Ilta-Sanomilla* oli muutamia artikkeleita, joita varten oli käyty tutustumassa joidenkin kuntapalvelujen, esimerkiksi erään terveyskeskuksen, toimintaan ja kyselty paikalla olleiden kansalaisten mielipiteitä palveluiden toimivuudesta. Kohtalaisen paljon huomiota kiinnitettiin myös puheenjohtajien tenteissä pärjäämiseen, ja iltapäivälehdissä tämä tarkastelu keskittyi lähinnä esiintymisen ja ulkonäön arviointiin. Esimerkiksi Ylen suuresta vaalikeskustelusta uutisoinnin yhteydessä kiinnitettiin huomiota siihen, mitä kunkin miespuolisen puheenjohtajan kravattisolmu kertoo kantajastaan.⁵¹ Myös toimittajien ja asiantuntijoiden arvioita vaalikampainnin kulusta julkaistiin jonkin verran.

Kuvio 11. Kuntavaaliaiheisten kirjoitusten uutisointitavat iltapäivälehdissä 1.–26.10.2008, kappaletta.

Kansalaisten aktivointi sanomalehtien uutisoinnin punainen lanka

Sanomalehdissä käsiteltyjen aiheiden pohjalta ei voi tehdä sellaista johtopäätöstä, että aiheet olisivat jollakin tavalla suosineet vaalivoittajia. Etenkin päivälehtien roolina tuntui olevan yksittäisten asioiden esillä pitämisen sijaan kuntien tilanteesta ja ehdokkaista tiedottaminen ja kansalaisten näkökulman esillä pitäminen. Talouskriisin tai maahanmuuttajakeskustelun vaikutusta esimerkiksi kokoomuksen tai perussuomalaisen menestykseen on vaikea arvioida kuntavaaliaiheiden materiaalin perusteella, sillä kyseisiä aiheita ei uutisoinnissa juurikaan käsitelty. Toki esimerkiksi talouskriisi oli paljon esillä lehtien muussa uutisoinnissa. Toisaalta äänestyspäätöksen syntyminen on jo yksilötasollakin niin monitahoinen prosessi, että mediassa näkyvien aiheiden vaikutusta vaalitulokseen on ylipäättään vaikea arvioida.

Kaiken kaikkiaan sanomalehtien pyrkimyksenä näytti olevan vaaleista muistuttaminen ja sitä kautta äänestysaktiivisuuden lisääminen.

Pääkirjoituksissa ja kolumneissa esitettiin huoli siitä, mitä tapahtuu edustukselliselle demokratialle, mikäli kansalaiset eivät vaivaudu vaaliurnille. Syitä passiivisuuteen etsittiin ennen kaikkea puolueista, joita syytettiin valtakunnallisista kampanjoista ja siitä, että ne pitivät kuntavaaleja vain eduskuntavaalien esivaaleina.

Päivälehtiä ei ainakaan voi syyttää yrityksen puutteesta, siinä määrin ahkerasti ne pitivät kuntavaaleja esillä, ja osa niistä jopa järjesti alueen kunnille äänestysaktiivisuuskilpailuja. Lehdissä julkaistiin myös yksityiskohtaisia ohjeita äänestyspaikalla toimimisesta, muistutettiin useaan otteeseen vaalipäivistä ja painotettiin äänestämisen tärkeyttä kertomalla, mihin kaikkeen kuntavaalien tulos vaikuttaa kunnissa. Sanomalehtiä voi ehkä kuitenkin jonkin verran kritisoida siitä, että ne pääkirjoituksissaan ja kolumneissaan esittivät vähän väliä kyynisiä ja äänestysaktiivisuuden nostoyritysten kanssa ristiriidassa olleita kommentteja, joissa vaalitaistelu kuvattiin laimeaksi ja puolueet toistensa kaltaisiksi. Kun kuntavaaliuutisoinnissa nähtiin niin paljon vaivaa kansalaisten aktivoimiseksi, nämä negatiiviset kommentit tuntuivat lehtien oman äänestysaktiivointipyrkimyksen vesittämiseltä. Toisaalta aktivointi ei tärkeydestään huolimatta ole median ainoa tehtävä, ja yhteiskunnallisiin epäkohtiin – jollaiseksi puolueiden samankaltaistuminen voidaan laskea – tarttuminen on varsin aiheellista.

2.4 Puheenjohtajatentit olivat televisiossa keskeisiä

Television tunnetuimpia ja seuratuimpia vaaliaiheisiä ohjelmia lokakuussa 2008 olivat Ylen vaalituloslähetyksen ohella vaalikeskustelut, joita Yle ja MTV3 järjestivät puolueiden puheenjohtajille⁵². MTV3 järjesti kaksi tenttiä, joista toiseen osallistuivat vain kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat, toiseen taas kaikkien eduskuntapuolueiden puheenjohtajat. Yle puolestaan järjesti *Suuren vaalikeskustelun*, jossa mukana olivat eduskuntapuolueiden puheenjohtajien lisäksi myös puoluesihteerit. Tenteissä käsitellyt aiheet olivat voittopuoli-

sesti valtakunnallisia, ja erityisesti taloudellinen tilanne hallitsi keskustelua. Tenttejä myös seurattiin ja kommentoitiin runsaasti lehdistössä ja television uutislähetyksissä.

Vaalitenttien lisäksi sekä Ylen kanavilla että MTV3:ssa esitettiin jonkin verran muitakin yksinomaan kuntavaaleihin liittyviä ohjelmia, jotka on lueteltu taulukossa 2. Nelosella sen sijaan ei ollut lainkaan varsinaisia kuntavaaliohjelmia, vaan kuntavaalit olivat esillä vain uutisissa sekä satunnaisesti viihteellisessä *B-studio*-ohjelmassa.

Taulukko 2. Television kuntavaaliohjelmat lokakuussa 2008.

Yle TV1	Yle TV2	MTV3
<i>Vaalit 08: Vaalizoom</i> 3.10.2008 (lapset ja nuoret) 10.10.2008 (vanhukset ja sairaat) 17.10.2008 (talouskriisi ja kunnallistalous)	<i>Ajankohtaisen Kakkosen kunnailta</i> 7.10.2008 (kauppa-keskukset)	<i>Kuntavaalit 2008 kuntavaalitentti</i> 1.10.2008 (kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat) 22.10.2008 (eduskuntapuolueiden puheenjohtajat)
<i>Kuntavaalit K-18</i> 15.10.2008 (nuoret)	<i>Suomi expressin Vaaliexpress</i> 1.10.2008 (Kouvola) 8.10.2008 (Helsinki)	<i>Kuntavaalit 2008 tuloksilta</i> 26.10.2008
<i>Vaalit 08: Kansalaisen kuntalaari</i> 16.10.2008 (Nokia)		
<i>Suuri vaalikeskustelu</i> 23.10.2008 (eduskuntapuolueiden puheenjohtajat ja puoluesihteerit)		
<i>Kuntavaalit 2008 tuloslähetys</i> 26.10.2008		

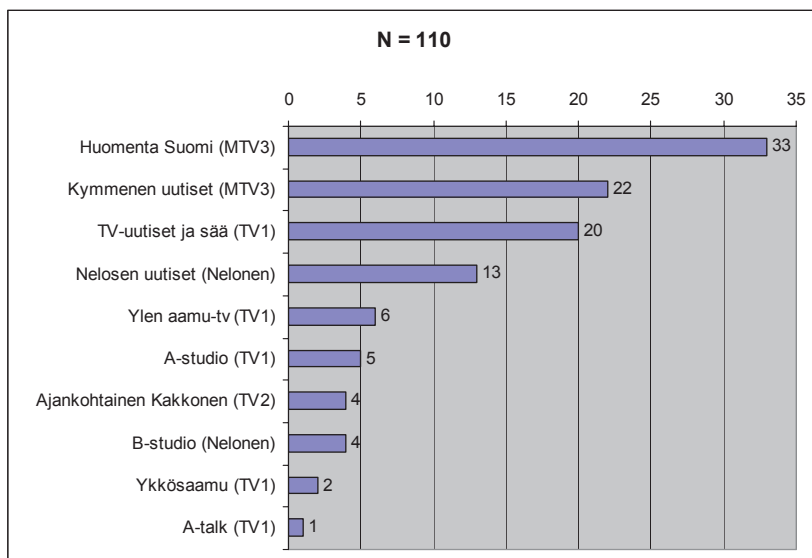
Valtakunnalliseen näkökulman vastapainoksi Ylen kanavilla yritettiin ottaa mukaan myös kunnallista näkökulmaa järjestämällä keskustelutilaisuuksia ensimmäisiin vesikriisin jälkeisiin vaaleihin valmistautuvalla Nokialla, uuden suurkunnan muodostaneessa Kouvo-

lassa sekä kuntaliitosten mahdollisuutta pohtivalla pääkaupunkiseudulla.

Ylen *Vaalizoom*-ohjelmassa taas käsiteltiin erilaisia kunnallispoliittisia teema-aiheita, joista keskustelemassa oli kussakin lähetyksessä kahden puolueen edustajat, yleensä puoluesihteerit tai varapuheenjohtajat. Teema-aiheita lähestyttiin ohjelman alussa siten, että kummankin puolueen kansanedustaja oli ollut tutustumassa aiheeseen liittyvään arkitodellisuuteen, kuten työskennellyt päivän hoitajana sairaalassa tai opettajan sijaisena yläasteella. Sekä Yle että MTV3 lähettivät lisäksi vielä koko vaali-illan omia tuloslähetyksiään, joissa ääntenlaskentaa seurattiin asiantuntijoiden ja poliitikkojen seurassa.

Varsinaisten vaaliohjelmien lisäksi kuntavaaleja käsiteltiin kaikkien kanavien uutislähetyksissä, Ylen ja MTV3:n aamuohjelmissa sekä joissakin Ylen ajankohtaisohjelmissa (ks. kuvio 12). Kanavien pääuutislähetyksistä eniten huomiota kuntavaaleihin kiinnitti MTV3:n *Kymmenen uutiset*, vähiten taas *Nelosen uutiset*. Huomio uutislähetyksissä kiinnittyi pääasiassa puolueiden kannatusmittauksiin, puolueiden vaalikampanjoihin sekä äänestysaktiivisuuden kehittymiseen erityisesti ennakkoäänestyksen aikana. *Nelosen uutisilla* oli oma vaalisarjansa, jossa käsiteltiin ”vaalien kiinnostavimpia ja kiperämpiä teemoja”⁵³, joihin Nelonen oli katsonut kuuluvan asumisen ja kaavoituksen, kunnallistalouden, maahanmuuton ja terveydenhuollon. Muilla kanavilla tällaisia sarjoja ei uutisissa ollut. Tosin Nelosenkin sarja tuntui välillä ikään kuin unohtuneen, sillä kaksi ensimmäistä osaa tulivat 13. ja 14. lokakuuta ja kaksi seuraavaa vasta 23. ja 24. lokakuuta.

Kuntavaaleja käsiteltiin myös sekä Ylen että MTV3:n aamuohjelmissa. Erityisesti MTV3:n *Huomenta Suomessa* kuntavaalijuttuja oli runsaasti, eniten kaikista televisio-ohjelmista. Ohjelman osuutta tosin kasvatti jo aiemmin mainittu puheenjohtajien vaalitenttisarja.⁵⁴ *Ykkösen aamu-tv:ssä* kuntavaaleja käsiteltiin yllättävänkin vähän ja mielenkiinto kohdistui lähinnä nuorten äänestyskäyttäytymiseen ja puolueiden kampanjoihin.⁵⁵

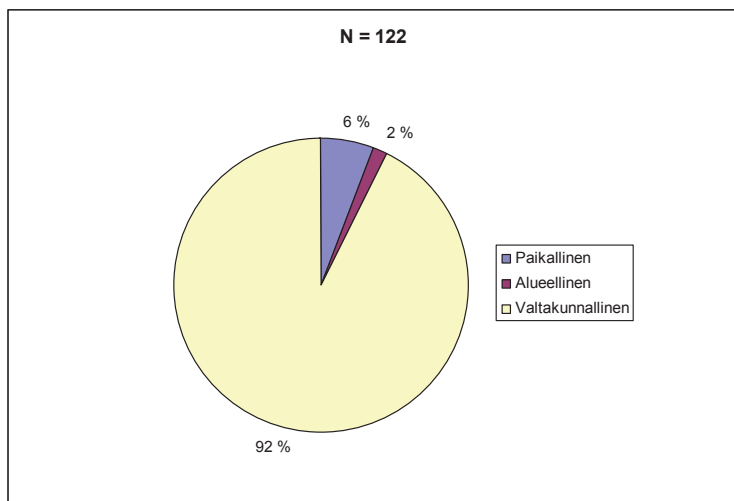
Kuvio 12. Kuntavaalijuttujen määrä television ohjelmissa 1.–26.10.2008, kap-paletta.

Ylen ajankohtaisohjelmista vaaleja käsiteltiin vielä *A-studiossa*, *Ajankohtaisessa Kakkosessa*, *Ykkösaamussa* ja *A-talkissa*. Näistä *Ajankohtaisen Kakkosen* 7. lokakuuta lähettämä *Kuntailta* oli TV2:n katsotuin kuntavaaliaiheinen ohjelma⁵⁶. Nelosen humoristisessa *B-studio*-ohjelmassa käsiteltiin myös jonkin verran kuntavaaleja, mutta lähestymistapa oli varsin viihteellinen ja ohjelma keskittyi lähinnä puolueiden vaalikampanjoihin.

2.5 Äänestysaktiivisuus ja puolueiden valtakunnallinen kilpa kiinnostivat televisiossa

Television kuntavaaliuutisoinnissa keskityttiin lähes yksinomaan valtakunnalliseen näkökulmaan; yli 90 prosenttia television jutuista oli valtakunnallisia (ks. kuvio 13). Tämä ei ole yllätys, ovathan kaikki

pääkanavat valtakunnallisia, joten yksittäisten kuntien asioiden käsittelyyn panostaminen ei olisi palvellut katsojien valtaosaa. Ylellä oli kuitenkin muutama kuntavaaliohjelma, jossa käsiteltiin paikallisia ja alueellisia aiheita: TV2:n *Vaaliexpress*-ohjelman vaalikeskusteluissa käsiteltiin Kouvolan suurkuntaa ja pääkaupunkiseudun kuntaliitosta, *Kansalaisen kuntalaari* -ohjelmassa taas Nokian kunnan tilannetta ensimmäisissä vesikriisin jälkeisissä vaaleissa.

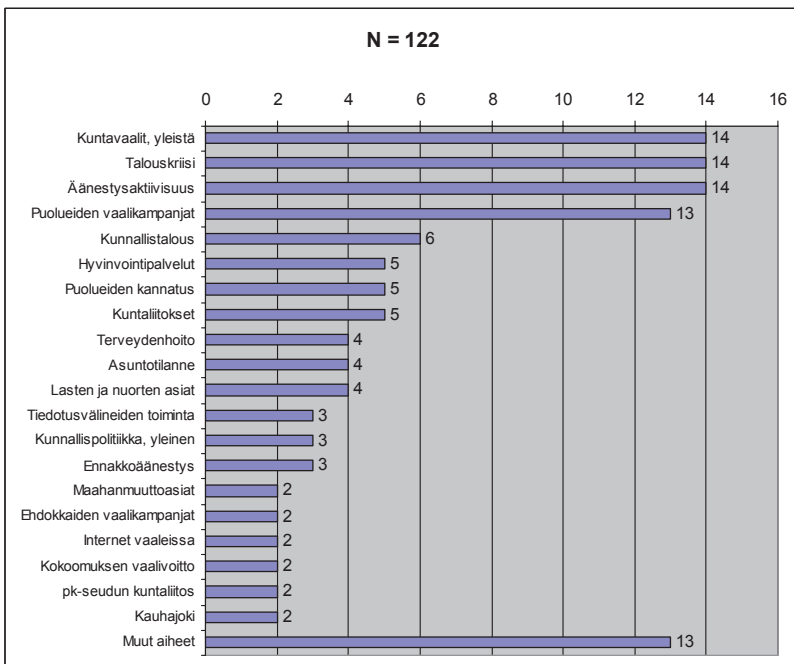

Kuvio 13. Television kuntavaaliuutisoinnin jakautuminen paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen tason kesken 1.–26.10.2008, prosenttia.

Toisin kuin sanomalehdissä televisiossa talouskriisi nousi varsinaisista kuntavaalien asia-aiheista merkittävimpään asemaan. Se oli jutun pääaiheena yhtä monta kertaa kuin esimerkiksi äänestysaktiivisuus, jonka etenemistä seurattiin varsinkin ennakkoäänestyksen aikana varsin tarkkaan (ks. kuvio 14). Tämä johtui suurimmaksi osaksi siitä, että taloudelliset kysymykset hallitsivat sekä puheenjohtajien vaalikeskusteluja että yksittäisille puheenjohtajille suunnattuja vaali-

tenttejä. Valtakunnallisella tasolla talous nousikin huomattavan korostuneeseen asemaan, ja puheenjohtajien vaalitenteissä se tuli toistuvasti esiin hallituksen ja opposition välisissä vastakkainasetteluissa.

Taluskriisin lisäksi asia-aiheista esiin nousivat myös sellaiset kunta päätöksenteon kannalta merkittävät aiheet kuin kunnallistalous, hyvinvointipalvelut, kuntaliitokset ja terveydenhoito. Selvästi suurin mielenkiinto televisiossa kohdistui kuitenkin itse vaalikamppailun etenemiseen eli äänestysaktiivisuuteen sekä puolueiden vaalikampanjoihin ja kannatuslukemiin. ”Kuntavaalit, yleistä” -kategoria, joka siis pitää sisällään useita aiheita käsittelevät jutut, koostuu pääasiassa vaalikeskusteluista, vaalituloksen uutisoinnista sekä asiantuntijoiden arvioista vaalikamppailun kulusta. Television osuus vaalipäivänä piti siis – sähköisen median sanomalehtiä nopeamman tiedonvälityksen

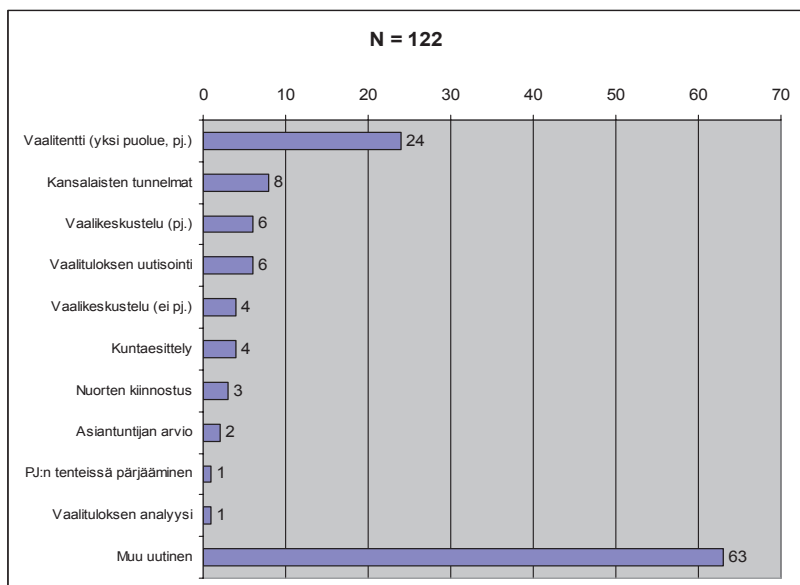

Kuvio 14. Television kuntavaaliuutisoinnin aiheet 1.–26.10.2008, kappaletta.

vuoksi – sisällään jo ensimmäiset vaalituloksen uutisointia koskevat jutut.

Television kuntavaaliaiheisesta tarjonnasta noin puolet oli vaalikamppailun kulkua seuranneita perinteisiä uutisia. Muista uutisointitavoista suurin ryhmä olivat puheenjohtajien vaalitentit (ks. kuvio 15). Niiden suuri määrä johtui MTV3:n *Huomenta Suomen* vaalitentteistä, jotka olivat varsin moniosaisia ja kattavia. Kaikkien kanavien osalta suurimmaksi ryhmäksi nousivat erilaiset vaalikeskustelut – sekä puheenjohtajavetoiset että muut – ja kansalaisten tunnelmien seuraaminen. Kansalaisnäkökulman esillä pitäminen tuli siis näkyviin sekä televisiossa että sanomalehdissä.

Television kuntavaaliuutisointi muistutti kaiken kaikkiaan hyvin paljon viime vuosien eduskuntavaalien uutisointia, näkyvintä antia kun olivat puheenjohtajien vaalikeskustelut ja vaalitentit ja aiheita

Kuvio 15. Television kuntavaaliaiheisten ohjelmien uutisointitavat 1.–26.10.2008, kappaletta.

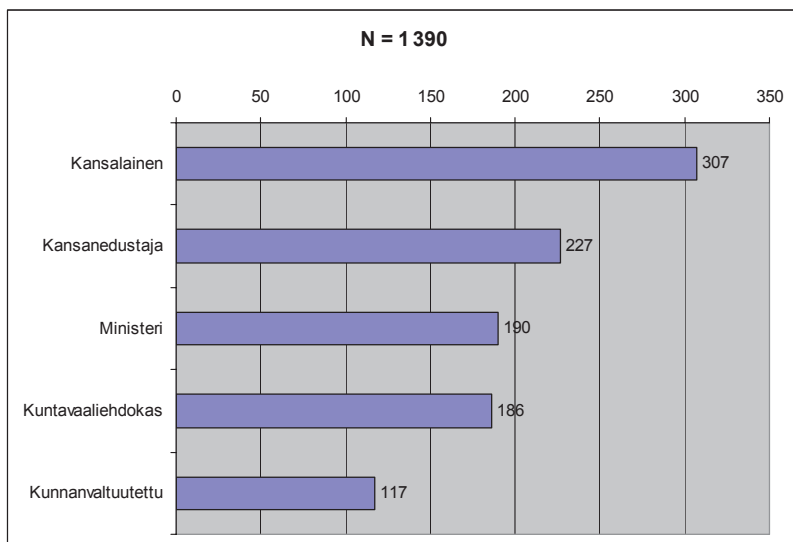
hallitsivat talouskriisi ja eduskuntapuolueiden keskinäinen kilpa äänestäjistä valtakunnanlaajuisesti. Vaalitenteissä näkyi hallituksen ja opposition välinen taistelu, ja keskustelu ajautuikin helposti kunta-aiheista eduskunnan toimialueelle.

2.6 Mediajulkisuuden jakautuminen eri toimijoiden ja henkilöiden kesken

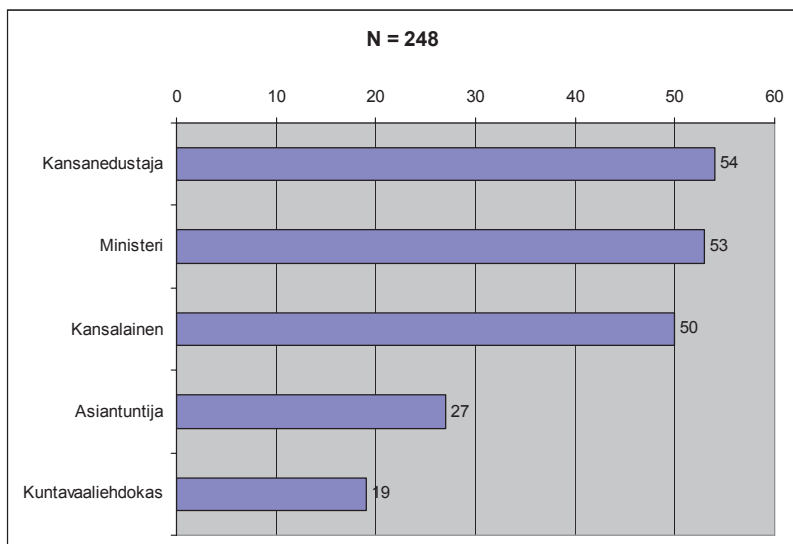
Kansalaiset ja valtakunnallisesti tunnetut poliitikot eniten esillä

Sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnissa eniten näkynyt toimija oli kansalainen (ks. kuvio 16). Jos kuitenkin lasketaan yhteen kansanedustajat ja ministerit, menee valtakunnallisesti tunnettujen poliitikkojen osuus kansalaisten ohi. Kolmanneksi taas jäivät niukasti paikalliset kuntavaaliehdokkaat ja paikallispoliitikot. Julkisuus näyttää siis jakautuneen siten, että kansalaiset ja paikallispoliitikot olivat suunnilleen saman verran esillä, mutta valtakunnallisesti tunnetut poliitikot saivat näkyvyyttä huomattavasti enemmän. Jos kuitenkin kansalaiset mielletään enemmänkin paikallisiksi toimijoiksi, keskittyi julkisuus sanomalehdissä selvästi paikallisiin ja alueellisiin toimijoihin. Näyttää kuitenkin siltä, että kansanedustajina toimivien kuntavaaliehdokkaiden oli helpompi saada näkyvyyttä lehdissä kuin puhtaasti paikallisten poliitikkojen.

Television kuntavaaliuutisoinnissa eniten näkyvyyttä saivat valtakunnallisen tason poliitikot eli kansanedustajat ja ministerit (ks. kuvio 17). Sanomalehtien tavoin myös televisiossa kansalaiset saivat melko paljon huomiota. Kuntavaaliuutisoinnissa tuntuikin olevan sellainen trendi, jossa erityisesti kuntapalvelut ja niihin liittyvät epäkohdat esiteltiin kansalaisten kokemusten kautta. Paikalliset ehdokkaat sen sijaan jäivät televisiossa selvästi vähemmälle huomiolle, ja heidän edelleen nousivatkin asiantuntijat, joita televisiossa käytettiin varsin runsaasti. Ei liene yllätys, että paikallisten kuntavaaliehdokkaiden oli vaikea saada näkyvyyttä televisiossa, jossa paikallisia kysymyksiä ei ylipäätään juuri käsitelty.

Kuvio 16. Viisi eniten näkyvyyttä saanutta toimijaa sanomalehdissä 1.–26.10.2008 (osumia yhteensä toimijoissa 1–5⁵⁷).

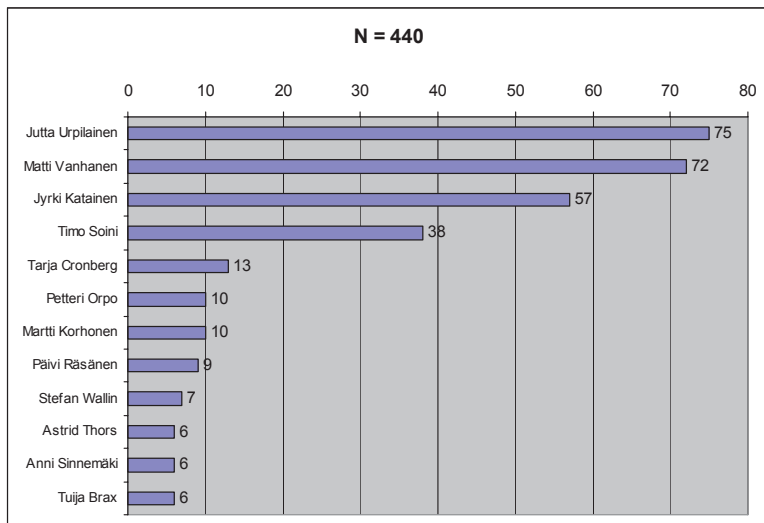

Kuvio 17. Viisi eniten näkyvyyttä saanutta toimijaa televisiossa 1.–26.10.2008 (osumia yhteensä toimijoissa 1–5⁵⁸).

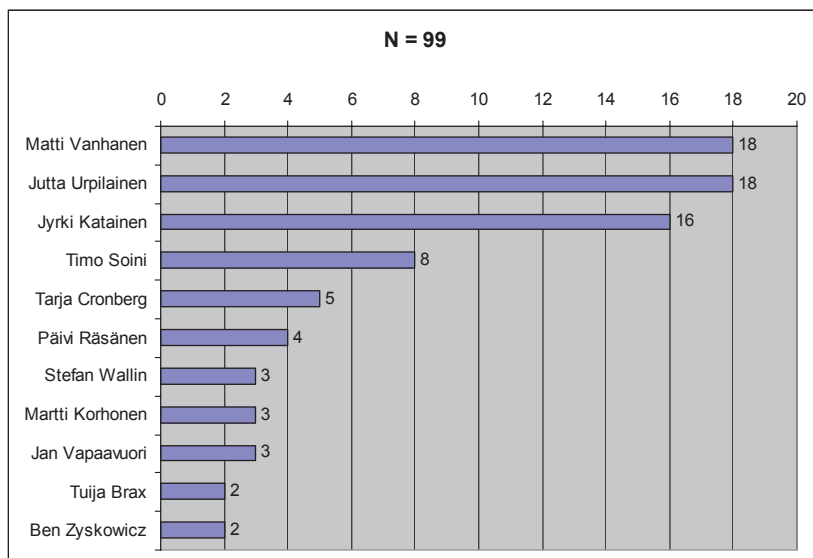
Puolueiden puheenjohtajat henkilögallerian kärjessä

Tätä tutkimusraporttia varten läpi käydyssä aineistossa esiintyneistä toimijoista kirjattiin nimellä ainoastaan valtakunnallisesti tunnetut poliitikot eli kansanedustajat ja ministerit. Paikallisen tason ehdokkaita ei kirjattu siksi, että heitä oli valtavan suuri määrä; esimerkiksi yksin Helsingin vaalipiirissä oli lähes tuhat ehdokasta. Paikalliset ehdokkaat kirjattiin kuitenkin tietokannan toimijakategoriaan, jonka kautta ehdokkaiden näkyvyyttä ryhmänä jo edellä tarkasteltiin.

Henkilöistä eniten näkyvyyttä sekä sanomalehdissä että televisiossa saivat puolueiden puheenjohtajat. Kymmenen eniten julkisuutta saaneen henkilön joukkoon mahtui sanomalehdissä neljä ja televisiossa ainoastaan kaksi henkilöä, jotka eivät olleet puolueiden puheenjohtajia (ks. kuviot 18 ja 19). Puheenjohtajistakin julkisuus keskittyi varsin vahvasti SDP:n Jutta Urpilaiseen, keskustan Matti Vanhaseen, kokoomuksen Jyrki Kataiseen ja perussuomalaisten Timo Soiniin. Muiden puolueiden puheenjohtajat jäivät näkyvyydessä näihin neljään verrattuna varsin marginaaliseen asemaan.

Kuvio 18. Kymmenen eniten näkyvyyttä saanutta henkilöä sanomalehdissä 1.–26.10.2008 (osumia yhteensä henkilöissä 1–5⁵⁹).

Kuvio 19. Kymmenen eniten näkyvyyttä saanutta henkilöä televisiossa 1.–26.10.2008 (osumia yhteensä henkilöissä 1–5⁶⁰).

Mielenkiintoinen havainto näiden neljän edellä mainitun puheenjohtajan keskinäisessä vertailussa oli SDP:n Jutta Urpilaisen saama näkyvyys. Hän ohitti sekä pääministeri Vanhasen että valtiovarainministeri Kataisen. Varsinkin sanomalehdet olivat kiinnostuneita Urpilaisen menetyksestä ensimmäisissä vaaleissaan puolueen puheenjohtajana. Urpilaista on mediassa usein pidetty kokemattomana, ja kun mielipidetiedustelut vielä povasivat SDP:lle kannatuksen laskua, tiedotusvälineiden mielenkiinto kohdistui erityisesti Urpilaisen onnistumiseen vaalitenteissä. Niistä uutisoitaessa suurin mielenkiinto kohdistui lähes poikkeuksetta siihen, kuinka Urpilainen oli selviytynyt Kataisen ja Vanhasen rinnalla, minkälaisen kuvan hän oli antanut, kuinka uskottavia hänen väitteensä olivat olleet ja niin edelleen.

Urpilaisen saaman runsaan näkyvyyden lisäksi huomio kiinnittyi perussuomalaisten Timo Soinin saaman julkisuuden määrään. Kolmen suurimman puolueen puheenjohtajan tasolle hänen näkyvyyten-

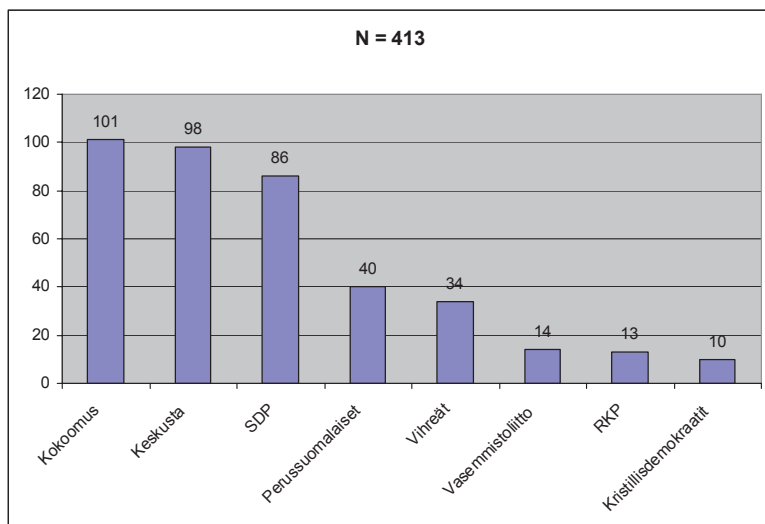
sä ei yltänyt, mutta ero Soinin ja muiden pienempien puolueiden puheenjohtajien saamaan julkisuuden välillä oli etenkin sanomalehdissä huikea. Toki osa tästä julkisuudesta koostui myös puolueen hyvien kannatuslukemien uutisoinnista ja kommentoinnista, mutta kaiken kaikkiaan Timo Soini on hyvä esimerkki siitä, kuinka karismaattiseksi mielletty persoona saattaa nostaa pienenkin puolueen puheenjohtajan asemaansa suurempaan julkisuuteen. Soini osasi hyödyntää saamansa julkisuuden taitavasti, ja hänen verbaalisesti lahjakas ulosantinsa oli epäilemättä omiaan entisestään lisäämään tiedotusvälineiden häneen kohdistamaa mielenkiintoa. Soinin viljelemät lyhyet ja nasevat kommentit sopivat hyvin 2000-luvun alun hektiseen mediamaailmaan, jossa asiat pyritään kertomaan mahdollisimman nopeasti ja tiivistetysti.

Perussuomalaiset kiilasivat Soinin johdolla kolmen suurimman puolueen kantaan

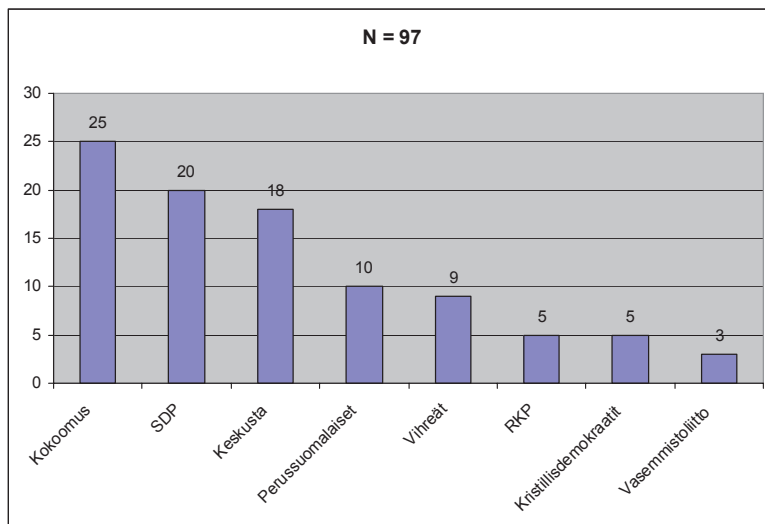
Kuten toimijoita edellä tarkasteltaessa jo kävi ilmi, saivat kansanedustajat ja ministerit sekä sanomalehdissä että vielä suuremmassa määrin televisiossa huomattavasti enemmän näkyvyyttä kuin paikallispoliitikot. Siksi tilastoitujen kansanedustajien ja ministereiden avulla voidaan suuntaa-antavasti tarkastella myös sitä, miten julkisuus jakautui eri puolueiden välillä.

Selvästi eniten näkyvyyttä sekä sanomalehdissä että televisiossa saivat kolmen suurimman puolueen eli kokoomuksen, keskustan ja SDP:n edustajat. Tässä ei ollut mitään yllättävää, onhan varsin tavalista, että suurimmat puolueet saavat myös eniten julkisuutta. Neljänneksi sen sijaan kiilasivat perussuomalaiset, jotka ohittivat niukasti hallituspuolue vihreät ja jo varsin selvästi muut pienpuolueet (ks. kuviot 20 ja 21).

Perussuomalaisten kuntavaalien alla saama julkisuus suhteessa puolueen aikaisempaan menestykseen oli varsin suurta. Suurimpana syynä mielenkiintoon olivat epäilemättä puolueen kannatuslukemat, jotka lupailivat jo pitkään ennen vaaleja perussuomalaisille murskavoittoa. Myös puolueen puheenjohtajan Timo Soinin mielenkiintoi-

Kuvio 20. Eduskuntapuolueiden näkyvyys henkilöiden kautta sanomalehdissä 1.–26.10.2008 (osumat yhteensä henkilöissä 1–5⁶¹).

Kuvio 21. Eduskuntapuolueiden näkyvyys henkilöiden kautta televisiossa 1.–26.10.2008 (osumat yhteensä henkilöissä 1–5⁶²).

seksi koettu persoona ja värikkäät kommentit sekä väitteet puolueen joidenkin ehdokkaiden maahanmuuttajavastaisuudesta pitivät perussuomalaisia esillä. Huomionarvoista perussuomalaisten saamassa julkisuudessa oli se, että siitä vastasi puolueen puheenjohtaja Timo Soini lähes yksin: ainoastaan kaksi perussuomalaisten saamista osu-
mista ei ollut peräisin Soinilta.

Vaalivoittaja kokoomus sai kaikista puolueista eniten julkisuutta, mutta sellaisen johtopäätöksen tekeminen, että tällä olisi ollut vaikutusta vaalitulokseen, ei ole mitenkään selvää. Saivathan vaalien suurimmat tappiot tehneet keskusta ja SDP seuraavaksi eniten näkyvyyttä. Tämän hankkeen tietokantaan ei myöskään tehty erottelua sen perusteella, oliko julkisuus positiivista vai negatiivista. Pienten puolueiden kohdalla julkisuus ja vaalimenestys kuitenkin näyttivät kulkevan jossain määrin käsi kädessä: vaalien suurimman voiton keräsivät perussuomalaiset, joiden saama julkisuus oli vaalien alla varsin runsasta. Myös viidenneksi eniten julkisuutta saaneet vihreät tekivät hyvän vaalituloksen. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että vaikka julkisuudella varmasti on ainakin jonkin verran vaikutusta vaalien lopputulokseen, ei pelkkien mediaosumien tarkastelulla voida tehdä kattavia johtopäätöksiä medianäkyvyyden vaikutuksesta äänestyskäyt-
täytymiseen.

Niko Hatakka

VAALI-ILMIÖ:

KUNTAVAALIKONEIDEN VALTTI JÄI OSITTAIN HYÖDYNTÄMÄTTÄ

Vaalikoneiden voidaan sanoa vakiinnuttaneen asemansa suomalaisessa politiikan vaalijulkisuudessa. Niiden käyttäjämäärät ovat kasvaneet merkittävästi vaaleista vaaleihin, ja koneista puhutaan sekä kahvipöydissä että mediassa. Vaikka vaalikoneita ei välttämättä yleisesti pidetä kaikkein vakavimpana vaalimediana, niillä on kuitenkin tärkeitä tehtäviä. Vaalikoneet tukevat äänestyspäätöksen tekoa tarjoamalla äänestäjille kiinnostavassa muodossa tietoa vaaleista. Ehdokkaat puolestaan ovat saaneet niistä uuden välineen vaalikampanjointiin.⁶³ Vaalikoneet ovat yksi tapa esittää ehdokaiden mielipiteitä konkreettisesti, mikä ei ole itsestään selvää viihteellistyvässä poliittisessa kulttuurissa, jossa todelliset politiikan asia-aiheet saattavat jäädä mielikuvamarkkinoinnin varjoon.

Vuoden 2008 kunnallisvaalikoneiden suurimmaksi eduksi voidaankin laskea se, että politiikan asiakysymykset tuotiin lähelle tavallista kuntalaista.

Kaikista vaaleista juuri kuntavaalit ovat vaalikoneiden luomisen kannalta haastavimmat⁶⁴. Vuoden 2008 vaaleissa ehdolle asettui yli 38 000 henkeä runsaassa 400 kunnassa, ja jokaiselle kunnalle oli keksittävä omat kysymyksensä. Myös mahdollisimman moni ehdokas oli saatava vastaaman kysymyksiin, jotta vaalikone täyttäisi yhden tärkeimmistä tehtävistään: toimia kuntavaalien tietopankkina ja auttaa äänestäjiä löytämään heille parhaiten sopivia ehdokkaita. Lopullista äänestyspäätöstä vaalikoneen tuloksen perusteella harvoin tehdään,⁶⁵ mutta ihanteel-

lisimmillaan hyvin tehtyyn koneeseen vastaamalla äänestäjät voivat innostua etsimään lisätietoa ehdokkaista.

Vuonna 2008 vaalikoneen olivat pystyttäneet hankkeen tutkimusaineistoon kuuluneista tiedotusvälineistä Yleisradio, MTV3, *Helsingin Sanomat*⁶⁶, *Turun Sanomat* ja *Kaleva*. Mediataloille kuntavaalikoneen kehittäminen on huomattava panostus, joka voi kohottaa lehden tai televisiokanavan imagoa merkittävästi yhteiskunnallisena ja alueellisena tekijänä. Uskottavan ja käyttäjiä houkuttelevan vaalikonepalvelun luominen ja ylläpito vaativat kuitenkin huomattavia taloudellisia ja osaamisen voimavaroja, mikä voi olla yksi syy siihen, ettei esimerkiksi Alma Medialla ja *Savon Sanomilla* ollut tällä kertaa omaa vaalikonetta.

Kussakin vaalikoneessa esitettiin väittämiä, joihin koneen käyttäjä sai ottaa kantaa vastaamalla, missä määrin hän oli niiden kanssa samaa mieltä. Lisäksi osassa koneita oli monivalintakysymyksiä, joissa käyttäjän tuli esimerkiksi valita kaksi mieleisintä vaihtoehtoa kunnan lisätulojen kartuttamiseksi.⁶⁷ Yleisradion ja päivälehtien väittämistä osa oli kaikille kunnille samoja, kun taas osa käsitteli yksityiskohtaisemmin yhden kunnan politiikkaa. Muista koneista poiketen MTV3:n vaalikoneessa väittämät olivat samat riippumatta valitusta kunnasta, ja näin kuntapolitiikkaa käsiteltiin kyseisessä koneessa pelkästään yleisellä tasolla. Suosituimpia yleisiä aiheita olivat kaikissa vaalikoneissa esimerkiksi verotus, kunnallinen infrastruktuuri ja kaavoitus sekä sosiaalipalveluiden ja koulutuksen järjestäminen.

Kunnallisvaalien on sanottu olevan kuntalaisen kannalta merkittävimmät vaalit. Vaalikoneiden kuntakohtaisissa kysymyksissä paikallispolitiikkaa pyrittiinkin tuomaan lähelle tavallista kansalaista. Aiheet vaihtelivat siltojen ja mäkihyppytornien rakentamisesta yksittäisen kauppakeskuksen tarpeellisuuteen ja jalankulun esteettömyyteen.⁶⁸ Kysymysten yksityiskohtaisuus

palveli myös ehdokkaita, joilla oli mahdollisuus ottaa kantaa aiheisiin, jotka koskettivat kuntalaisten arkea. Samaa konkreettisuuden etua ei voida nähdä olevan esimerkiksi eurovaalikoneissa. Niissä käsiteltäviä politiikan aiheita voidaan pitää vaikeammin hallittavina, mikä on näkynyt paitsi yleisenä äänestysinnottomuutena myös eurovaalikoneiden vähäisempänä suosiona⁶⁹.

Kuntavaalikoneiden kysymyksenasettelu oli kohtalaisen onnistunut myös siksi, että kaikille kunnille yhteiset kysymykset pysyivät alueellisesti merkittävissä ja konkreettisissa politiikan kysymyksissä. Sanomalehtien vaalikoneet pystyivät siis käsittelemään yksittäisten kuntien ongelmien lisäksi aiheita, joilla oli levikkialueen kuntarajat ylittävää relevanssia. Esimerkiksi *Kallevan* vaalikoneessa haettiin mielipiteitä pohjoisempaa Suomea vaivaaviin ongelmiin kuten lääkäripulaan ja kyläkoulujen asemaan.⁷⁰ *Helsingin Sanomien* koneessa puolestaan kysyttiin, miten pääkaupunkiseudun luvattomiin graffititaiteilijoihin tulisi suhtautua.⁷¹ Merkittävää kuitenkin on, että vaikka kuntapolitiikasta oli pyritty rakentamaan yksityiskohtaisia ja alueellisesti kohdennettuja väittämiä, kysymyskokonaisuuksien yleisilme oli vaalikoneissa melko homogeeninen. Kourallinen eriytettyjä kysymyksiä kuntapolitiikan aiheista ei välttämättä riitä, jos käsitelystä halutaan tehdä mahdollisimman kuntakohtaisia.

Kuntalähtöinen lähestymistapa vaalikoneissa palveli erityisesti alueellisen median vaalikirjoittelua: yksityiskohtainen kysymyksenasettelu tarjosi paikallislehdille hyviä juttuaiheita kunnallisista kiistakysymyksistä ja mahdollisuuden ilmaisiin gallupeihin. Esimerkiksi *Turun Sanomissa* uutisoitiin vaalikoneista saatujen tilastojen kautta kuntavaaliehdokkaiden kantoja niin verotukseen kuin toriparkkiinkin.⁷² *Helsingin Sanomissa* taas vaalikoneiden avulla kartoitettiin ehdokkaiden mielipiteitä esimerkiksi palvelusetelin käytöstä ja päihdeasuntoloiden sijoitta-

misesta.⁷³ Televisiossa vaalikoneiden uutisarvoa ei juurikaan hyödynnetty, satunnaisia mainintoja lukuun ottamatta.⁷⁴ Valta-kunnallisella medially, kuten televisiolla, ei toisaalta ole samanlaista tarvetta raportoida paikallisista tapahtumista eikä media-na samanlaisia viestinnällisiä mahdollisuuksia tilastojen ja Gallupien perusteelliseen esittämiseen.

Vaalikoneiden yhteiskunnallista merkitystä pohdittiin lehtien pääkirjoituksissa ja kolumneissa pääosin myönteisesti. Kunta-vaalikoneet esimerkiksi nähtiin hyvänä kuntakohtaisen vaalitiedonvälityksen kanavana, koska niiden arvioitiin lisäävän äänestysinnostusta, herättävän nukkuvia äänestäjiä ja helpottavan ehdokkaan löytämistä.⁷⁵ Erityisesti lehdet, joilla oli oma vaalikonepalvelunsa, käsittelivät vaalikoneita melko runsaasti ja suopeasti. Vastavuoroisesti esimerkiksi *Aamulehti*, jolla vaalikonetta ei ollut, käsitteli koneita suhteellisen vähän ja silloinkin hyvin kriittisesti⁷⁶. On ymmärrettävää, etteivät sanomalehtien kaltaiset yritykset halua tietoisesti heikentää oman tuotteensa arvoa tai vastavuoroisesti alleviivata tuotteen puuttumista. Yleisesti vaalikoneita on kritisoitu esimerkiksi tulosten satunnaisuudesta ja vastaamismekaniikan karkeudesta, jonka johdosta ääriehdokkaiden ja -puolueiden osuus tuloksissa kasvaa. Nytkin joitain ongelmia nostettiin lehdissä esiin, mutta laajuudeltaan ja ärhäkkyydeltään kritiikki jäi vähäiseksi.

Kuntavaalikoneiden merkittävin ansio ja etu niin ehdokkaiden ja äänestäjien kuin toimittajienkin kannalta oli paneutuminen kunnallispolitiikan yksityiskohtaisiin kysymyksiin. Vaalikoneiden voisi näin ollen nähdä vahvistavan kuntapolitiikan konkreettisia asiakysymyksiä ja olevan poikkeus yleisestä trendistä, jossa sekä media että politiikan toimijat yhdessä vahvistavat mielikuvapolitiikan merkitystä monimutkaistuvassa politiikan todellisuudessa. Laajan ehdokas- ja kuntamäärän vuoksi yksityiskohtaisten kuntapolitiittisten ongelmien käsittely jäi näis-

sä kuntavaaleissa kuitenkin jokaisessa vaalikoneessa vasta pintaraapaisuiksi. Jotta vaalikoneet palvelisivat kuntalaisia entistä paremmin, tulevissa kuntavaalikoneissa yksittäiselle kunnalle suunnattujen kysymysten määrää tulisi kasvattaa – siitä huolimatta, että se vaatii entistä enemmän rahaa ja aikaa.

3 Tiedotusvälineiden työnjako kuntavaaleissa

Mari K. Niemi

3.1 Sanomalehdissä kritisoitiin tv:n vaalitarjontaa

Muista vaaleista poiketen kuntavaalit ovat luonteeltaan paikalliset, ja ne käydään erikseen maan jokaisessa kunnassa. Samalla kun yksittäiset ehdokkaat yrittävät selvittää tiensä kotikuntansa valtuustoon, puolueet käyvät valtakunnallista kamppailua äänestäjistä. Etenkin kolmen suurimman puolueen kilpailu on perinteisesti kiinnostanut myös tiedotusvälineitä. Vuoden 2008 kuntavaalien mediajulkisuudessa syntyi varsin runsaasti keskustelua siitä, miten ja missä kuntavaaleista tulisi uutisoida: missä määrin julkisuudessa esimerkiksi tulisi käsitellä yksittäisten kuntien aiheita ja kuinka paljon huomiota tulisi antaa valtakunnallisille teemoille.

Kuntavaalien paikallinen luonne asettaa omat haasteensa vaalien uutisoinnille, sillä vaikka yksittäisten kuntien tilanteiden tarkastelu vaalien luonteen vuoksi olisi perusteltua, ei se etenkään valtakunnallisessa mediassa ole jo kuntien määränkään vuoksi mahdollista. Kuntavaaliehdokkaiden lukuisuus yhdistettynä heidän yleensä vähäiseen valtakunnalliseen tunnettuuteensa taas ohjaa valtaosan henkilöjulkisuudesta puolueiden kampanjoita luotsaaville puheenjohtajille – mikä omalta osaltaan vie keskustelun painopistettä valtakunnan tason kysymyksiin.

Aineistomme televisio-ohjelmissa kuntavaaleja käsiteltiin odotetusti lähinnä valtakunnallisella otteella ja puheenjohtajavetoisesti. Silti mukaan mahtui myös muutamia ohjelmia, joissa yksittäinen kunta sai esimerkillään havainnollistaa tyypillisiä kuntapoliittisia asioita. Yle TV1 lähetti *Kansalaisen kuntalaari* -ohjelmansa Nokialta ja Yle TV2 *Vaaliexpress*-ohjelmansa Kouvolasta ja Helsingistä. Nokiaa käsittelevässä ohjelmassa kuntapoliitikkoja puhutti vuodentakainen vesikriisi, mutta yhtä lailla esillä olivat monille kunnille yhteiset kysymykset, kuten vanhustenhuoltoon liittyvät asiat. Kouvolan kohdalla taas ohjelman tekijöitä kiinnosti elämä kuntaliitoksen jälkeen, ja Helsingin osalta pohdittiin mahdollisia tulevia kuntaliitoksia – aiheita, joille löytyi kosketuspintaa monista muista samassa tilanteessa olevista kunnista. Ylen vaaliohjelmia oli myös rakennettu erilaisten, mahdollisimman monia kuntia koskettavien ajankohtaisten teemojen ympärille.⁷⁷

Kuntien erilaiset tilanteet ja tarpeet kuitenkin johtivat siihen, että tällaiset ohjelmat jäivät otteeltaan varsin yleisluonteisiksi. Varsinainen vetovastuu kuntakohtaisten asioiden uutisoinnista jäi ymmärrettävistä syistä paikallisille tiedotusvälineille, etenkin päivälehdille, jotka vastasivat levikkialueensa kuntien tilanteiden ja ehdokkaiden esittelystä.

Erilaiset television vaalitentit olivat odotetusti keskeisessä roolissa vaalijulkisuudessa. Vaikka varsinainen tv-lähetys olisi mennyt äänestäjältä ohi, saattoi hän myöhemmin lukea toimittajien kuvauksia ja arvioita tv-tenteistä päivä- ja iltapäivälehdistä. Kuntavaalien 2008 tv-lähetyksissä tentattavina olivat tuttuun tapaan tavallisimmin puolueiden puheenjohtajat, mikä oli omiaan tekemään vaalien valtakunnallisesta televisiojulkisuudesta eduskuntavaalien tyyliä seurailevaa. Vaikka sanomalehtien toimittajat antoivat runsaasti huomiota television vaalitarjonnalle, he myös kritisoiivat antia, etenkin vaalitenttejä, joiden väitettiin muun muassa menneen ”yleispoliittiseksi kinas teluksi”.⁷⁸

Vaalijulkisuudessa tiedotusvälineiden keskinäinen vuorovaikutus ja sanomalehdistön television vaaliohjelmiin kohdistama kritiikki eivät ole uutta. Ville Pernaan mukaan jo 1960-luvun lopulla oli näh-

tävissä, että esimerkiksi television vaaliväittelyt nousivat laajasti sanomalehdissä käytyyn poliittiseen keskusteluun. Yleisradion vaaliaiheisiin ohjelmiin suhtauduttiin alkuun vähättelevästi, ja niiden nähtiin toimivan lähinnä aktivoivana lisänä niille kansalaisille, jotka eivät lukeneet puoluelehtiä. *Helsingin Sanomista* sai lukea esimerkiksi vuodenvaihteessa 1971–1972 käydyn eduskuntavaalikamppailun televisiotentteistä tiukkaa kritiikkiä. Lehden mukaan Yleisradion keskustelut olivat onnistuneet herättämään keskustelua lähinnä epäonnistuneisuudellaan ja vaalitentit olivat välittäneet politiikasta tympäisevän kuvan.⁷⁹

Sanomalehtien toimittajat moittivat television vaalitenttejä tuttuun tapaan myös syksyllä 2008. Esimerkkinä voidaan mainita *Helsingin Sanomien* pääkirjoitus, jossa MTV3:n vaalitentin arveltiin käsitelleen aivan vääräi aiheita. Kuntavaalien kanssa puheenjohtajakohtaamisella ei kirjoituksen mukaan ollut ”oikeastaan mitään tekemistä”. Lehden politiikan toimittaja Juha Akkanen oli kolumnissaan pääkirjoituksen kanssa samoilla linjoilla. Hän harmitteli televisiotenttien olleen ”laiskanpuoleisia” ja arvioi niiden ampuneen aihevalinnoissaan ohi maalin. Television puheenjohtajakohtaamisissa oli hänen mukaansa puhuttu virheellisesti ”aivan muista ajankohtaisista asioista kuin kunnallisten palveluiden tuottamisesta”.⁸⁰

Aamulehden Ylänurkka-kirjoituksessaan myös toimittaja Jorma Pokkinen moitti television vaalikeskusteluja kovin sanoin. Hänen mukaansa oli ”vakava virhe kuvitella, että valtakunnantasoisella höperehtimisellä lisätään vaali-intoa. Pikemminkin päinvastoin.” Pokkisen mukaan tv-kanavat eivät nykyisellä tavalla toteutetuin vaalikeskusteluin kyenneet hoitamaan sitä yhteiskunnallista tehtävää, joka niille kuului. Hän valitteli televisiotenttejä myös heikkotasoisiksi (”huonoa ohjelmaa, yksi tähti”) ja puheenjohtajien esitystä surkeaksi. Nämä olivat Pokkisen mukaan olevinaan nokkelia ja huusivat toistensa päälle, mutta eivät vastanneet kysymyksiin ja toisaalta kysyivät, kun olisi pitänyt vastata.⁸¹

Television vaaliaiheisen ohjelmiston laadun kritisointi voi olla perusteltua, mutta kuten edellä kuvattiin, kyseessä on myös vaalien

sanomalehtijulkisuudelle ominainen, perinteinen ilmiö. Tällaisen kritiikin esittäminen tarjoaa lehtitoimittajille samalla tilaisuuden korostaa paperimedian asemaa suhteessa sähköisiin viestimiin. Myös kuntavaalien 2008 aikaan sanomalehdissä painotettiin usein lehdistön olevan alueellisen ja paikallisen otteensa sekä asiapitoisuutensaakin ansiosta kuntavaaleissa kansalaiselle paras tiedon lähde. *Helsingin Sanomat* esitti näiden näkemysten tueksi myös tutkimustuloksen: HS-gallupin Suomen Gallupilla teettämän tutkimuksen mukaan äänestäjien tärkein tietolähde kuntavaaleissa on sanomalehti.⁸²

Televisioon verrattuna sanomalehdissä nähtiin enemmän tasapaino-
noilua paikallisen ja valtakunnallisen lähestymistavan välillä. Vaikka etenkin alueellisten päivälehtien levikkialueen kuntien asioita oli luontevaa käsitellä paikallisessa mediassa hyvinkin yksityiskohtaisesti, ei yleispoliittista aspektia ohitettu. Kuntavaalien uutisoinnissa varsinkin päivälehtien toimittajat kohtasivat haasteita siinä, miten uutisoida tavalla, joka yhtäältä kattaa kuntakohtaisesti olennaiset oman levikkialueen aiheet ja toisaalta luo kokonaiskuvaa vaalien kannalta keskeisistä valtakunnallisista kysymyksistä. Tämä rajankäynti ja myös kuntavaaliaiheisen materiaalin runsaus tekee sanomalehdistä tämän luvun kysymyksenasettelun kannalta hedelmällisen tutkimuskohteen.

3.2 Paikallisten ja valtakunnallisten aiheiden rajankäynti puhutti

Päivälehtien toimittajien kolumneissaan ja pääkirjoituksissaan usein toistama teesi oli, että koska kuntavaaleissa on kyse kuntien asioista, myös vaalijulkisuudessa tuli käsitellä nimenomaan paikallisia ja alueellisia, kuntakohtaisia kysymyksiä. Monet toimittajista suomivat puolueita ja niiden puheenjohtajia keskustelun lipsumisesta valtakunnanpolitiikan suuntaan. Myös suhtautuminen kuntavaaleihin eduskuntavaaleja vähäisempinä vaaleina sai moitteita. Toimittajien puolueille esittämä kritiikki oli usein varsin yksituumaista:

”Puolueille ja valtakunnantason politiikalle nämä ovat välivaalit, eräänlainen kuntomittari tai laajennettu mielipidemittaus runsaan kahden vuoden päästä pidettäviin eduskuntavaaleihin. Urheiluverstausta käyttäen: nyt pidetään Kalevan kisat, joissa annetaan näyttöjä olympiakisoihin.”⁸³

”[K]aikesta lähivaalipuheesta huolimatta kuntavaalit näyttävät olevan puolueille jonkinlaiset valtakunnanpolitiikan välivaalit ennen seuraavia eduskuntavaaleja.”⁸⁴

”Vaikka vaalit ovat paikalliset, puolueet käyvät paikallisuuden kustannuksella julkisuudessa yleispoliittista taistelua.”⁸⁵

”Puoluetoimistojen linjaus tehdä kunnallisvaaleista eduskuntavaalien esilämmittelykierros on epäonnistunut.”⁸⁶

Aineistomme päivälehtien omassa uutisoinnissa painopiste oli niukasti paikallisen tason aiheissa (ks. kuvio 6). Ainakaan päivälehtikirjoittelun perusteella ei siis ole syytä väittää vaaleissa keskustellun pääosin valtakunnantason kysymyksistä. Tässä mielessä päivälehtien toimittajien voidaan nähdä itse käyneen kuntavaalikeskustelua pääsääntöisesti tavalla, jota he yrittivät edellyttää myös muilta.

On silti hyvä huomata, että vaikka päivälehtien kuntavaaliuutisointi kokonaisuutena painottui kuntakohtaisiin ja paikallisiin kysymyksiin, analysoitiin päivälehtienkin kantaa ottavissa kirjoituksissa, eli kolumneissa ja pääkirjoituksissa, innokkaimmin valtakunnantason asioita. Suurin osa näiden juttutyyppejen kirjoituksista käsitteli valtakunnallisia kysymyksiä (ks. kuvio 6).⁸⁷ Esillä oli esimerkiksi vaalituloksen vaikutus suurten puolueiden voimasuhteisiin ja seuraavien eduskuntavaalien kilpailuasetelmiin. Puolueiden gallup-kannatuksesta taas tehtiin johtopäätöksiä puheenjohtajien aseman vahvuudesta; erityisen tarkasti seurattiin Jutta Urpilaisen onnistumista tämän käydessä ensimmäisiin vaaleihinsa SDP:n puheenjohtajana.⁸⁸

Pääkirjoitussivujen valtakunnallinen painotus yhdistettynä muun uutisoinnin alueellisuuteen ja paikallisuuteen tarjosi lukijoille jossain määrin ristiriitaista viestiä. Vaikka monet toimittajista korostivat vaalien paikallista luonnetta ja vaativat huomiota kuntakohtaisiin asioihin, heidän oma pohdiskelleva kiinnostuksensa suuntautui vaalien

valtakunnalliseen merkitykseen ja kolmen suurimman puolueen kilpailuun valtapuolueen asemasta. Vaalien mielenkiintoisuutta perusteltiin myös lukijoille puolueiden kilpailuaselmalla, olivathan suurimmat puolueet mielipidetiedusteluiden perusteella hyvin lähellä toisiaan. Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* asetelmaa kuvattiin ”jännittäväksi” ja ”kuteuttavaksi”⁸⁹. Näillä tulkinnoilla houkuteltiin myös lukijoita jännittämään vaalien tulosta puolueiden välisten voimasuhteiden näkökulmasta.

Vaalien valtakunnallisen ja paikallisen merkityksen rajankäynti mietitytti silti myös toimittajia. Etenkin aineiston alueellisissa sanomalehdissä nähtiin usein tasapainoilua näiden painotusten välillä. Näin kuntavaalien merkitystä hahmoteltiin *Turun Sanomien*, *Savon Sanomien* ja *Kalevan* pääkirjoituksissa:

”Vaikka sunnuntaina jaetaan paikallista valtaa, vaalituloksella on merkitystä myös valtakunnanpolitiikan asetelmiin. Vaalitulos on hallitukselle väistämättä jonkinlainen välitodistus.”⁹⁰

”Valtakunnallisella tuloksella ei kuitenkaan kuntavaaleissa ole suurta merkitystä. – – Valtakunnan politiikassa kuntavaalit merkitsevät vain jonkinlaista välitodistusta: puolueet ja äänestäjät saavat tarkkaa tietoa siitä, missä ollaan menossa.”⁹¹

”Vaikka kunnallisvaalien ykkösasiat ovat paikallisia, vaaleilla on tietty yleispoliittinen merkitys. – – Tasainen taistelu suurimman puolueen asemasta tuo kunnallisvaaleihin oman värinsä.”⁹²

Huoli kuntavaalijulkisuuden keskittymisestä liiaksi valtakunnallisiin asioihin on aiheellinen. Kuntavaaleissa päätetään paikallisista kysymyksistä, joten niiden voidaan perustellusti myös olettaa olevan uutisoinnin keskiössä. Esimerkiksi puolueiden voimasuhteiden valtakunnantason analyysin ei pitäisi etenkään alueellisessa mediassa päästä jatkossakaan syrjäyttämään paikallisesti ajankohtaisia, uuden valtuuston ratkaistavaksi tulevia kysymyksiä. Utisoitavaa on tietysti jokaisen lehden levikkialueella runsaasti, sillä kuntia mahtuu vaikutuspiiriin useita. Siinä missä yhdessä kunnassa puhuttaa uimahallin rakentaminen, voivat toisessa ajankohtaisia olla päivähoitoon

liittyvät kysymykset ja kolmannessa vanhustenhuollon asiat. Kuntavaalit ovat runsaan aihetarjonnan puolesta haastava uutisoitava, mutta samalla ne tarjoavat päivälehdille myös tilaisuuden asemansa vahvistamiseen. Uutisoimalla ahkerasti myös muiden kuin alueen suurimman kaupungin aiheista lehti voi osoittaa olevansa aidosti paikallinen ja alueellinen media.

Paikallisten aiheiden runsaasta tarjonnasta huolimatta päivälehtien on tietysti syytä käsitellä myös valtakunnallisen tason asioita. Oman lisänsä toimitusten arkiseen tasapainotteluun alueellisten ja valtakunnallisten aiheiden välissä tuo se, että äänestysprosenttien perusteella tarkasteltuna juuri valtakunnallisen vallan jakaminen näyttäisi olevan kansalaisista kiinnostavinta. Tästä kertovat jo vaalien äänestysprosentit, jääväthän kuntavaalien äänestysprosentit toistuvasti alhaisemmiksi kuin eduskuntavaalien vastaavat – presidentinvaalien suosiosta puhumattakaan⁹³.

3.3 Sanomalehtien vaalivastaavat korostivat päivälehtien roolia

Miten sanomalehtien toimituksissa sitten nähtiin kuntavaalien alueellinen ja valtakunnallinen merkitys, ja millaisia linjauksia tämän suhteen oli tehty? Kuten edeltä kävi ilmi, monet toimittajat kommentoivat aihetta lehtikirjoituksissaan, mutta miten asian näkivät tutkimushankkeeseemme haastatellut, vaaliuutisoinnista vastanneet henkilöt?

Aineistomme sanomalehdistä puhtaasti valtakunnallisia olivat vain iltapäivälehdet, sillä huolimatta maan valtalehden asemastaan *Hel-singin Sanomat* on samalla myös pääkaupunkiseudun paikallislehti, jonka *Kaupunki*-sivuilla alueelliset asiat ovat runsaasti esillä. Haastatellut iltapäivälehtien edustajat nostivat odotetusti keskeiseksi yleispoliittisen aspektin:

”[K]un me ollaan valtakunnallinen lehti, niin meille sitten korostui tämä yleispoliittinen näkökulma.”⁹⁴

”Me pyrimme vähän yleisemmällä tasolla valitsemaan ne aihepiirit, joita käsitellään, ettei siinä käsiteltäisi jotain kehärataa tai tällaista.”⁹⁵

Iltapäivälehtien toimituksissa paikallinen sanomalehdistö myös nähtiin iltapäivälehtiä luontevammaksi areenaksi käsitellä kuntakoh-
taisia asioita, koska sillä on tällaisiin aiheisiin jo valmiiksi ote oman
levikkialueensa kuntien kautta.

”Se ydin on kuitenkin niin siellä ihan alueen ytimessä, että tällai-
sen valtakunnallisen median on hiukan vaikea, koska meillä ei ole
sellaista tatsia – – ollaan valtakunnallinen media ja toimitus on
Helsingissä, niin meillä ei ole sellaista alueellista ekspertiisiä.”⁹⁶

”Suomessa päivälehdet, voisi sanoa kaikki, on oikeastaan maakun-
tatason lehtiä. Ja kun he kirjoittavat kunnallisvaaleista, niin he
kirjoittavat niistä enemmän kuin me ja kirjoittavat niistä oman
peittoalueensa kunnallispoliittisista ongelma-asioista.”⁹⁷

Vaikka myös päivälehdet itse näkivät roolinsa alueen kuntien asioi-
den uutisoimisessa keskeiseksi, niidenkin toimituksissa korostettiin
kuntavaalien kahtalaisesti merkittävää roolia. Yhtäältä tärkeäksi näh-
tiin yleispoliittinen puoli ja sen viestittäminen, mihin suuntaan asioi-
ta valtakunnallisella tasolla viedään. Toisaalta keskeisenä pidettiin sen
kertomista, mitä oman viestimen levikkialueen kunnissa tapahtuu.

Vaikka päivälehtien uutisoinnin lähtökohdat ja arvot olivat pit-
kälti yhtenevät, oli uutisoinnissa silti selviä sisällöllisiä eroja. Jo le-
vikkialueiden kuntakohtaiset tilanteet vaikuttivat käsiteltyihin aihei-
siin ja muun muassa uutisoinnin henkilögalleriaan. Esimerkiksi Tam-
pereella ilmestyvän *Aamulehden* uutisoinnissa korostui pormestari-
vaali: uuden valtuuston tehtävänä oli valita keskuudestaan pormesta-
ri, joka johtaisi kaupunkia päätoimisena luottamushenkilönä. Tämän
viestin välittäminen alueen kuntalaisille olikin yksi lehden uutisoin-
nin keskeisistä haasteista.⁹⁸

4 Kuntavaalijulkisuus – puoluejohtajapersoonien kisa?

Mari K. Niemi

4.1 Monet tekijät korostivat puoluejohtajien asemaa

”Politiikasta kiinnostuneet joutuvat vielä kyllästymiseen saakka seuraamaan Matti Vanhasen seinille puhumista, Jyrki Kataisen isälliseksi tarkoitettua laupean maireaa ilmettä ja Jutta Urpilaisen kulmakarvojen kohottelua, ennen kuin puolueiden väliltä alkaa löytyä eroja. – Nythän vaalitaistelun startti on ollut niin hyllyvää hetteikköä, ettei oikein tiedä, onko kampanjointi jo alkanut vai ei.”⁹⁹

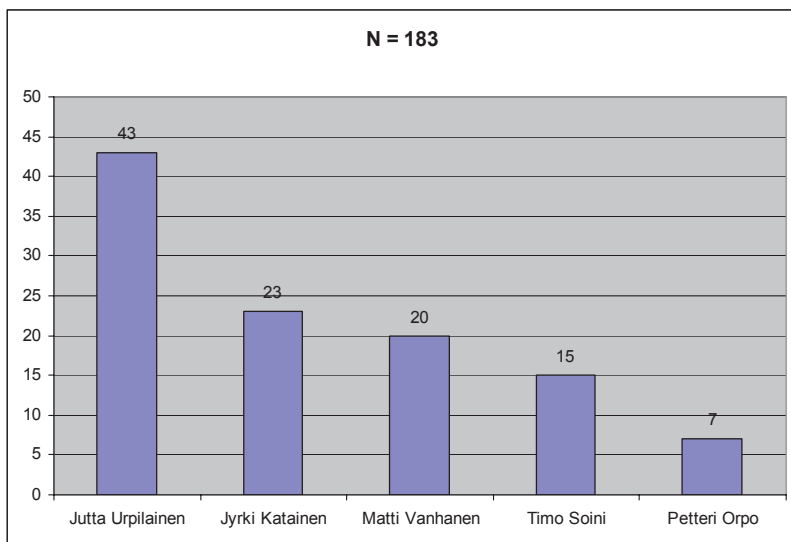
Helsingin Sanomien pääkirjoitussivun kolumnin sanailu kuvaa hyvin vaalien profiloitumista julkisuudessa puheenjohtajien keskinäiseksi mittelöksi, jossa aatteiden sijaan korostuvat poliittikopersonat. Edellä oleva sitaatti on myös hyvä esimerkki siitä ironisesta ja huumorista ammentavasta otteesta, jolla puolueiden puheenjohtajia on 2000-luvun mediajulkisuudessa muodikasta käsitellä. Lähestymistapaa voisi luonnehtia parhaassa tapauksessa lukijaystävälliseksi ja oivaltavaksi. Koska huomiota kuitenkin kiinnitetään lähinnä vain pinnallisiin asioihin, jää puoluejohtajille osoitettu kritiikki helposti ponnottomaksi ja asiasisältöjen näkökulmasta myös kevyeksi.

Ajan politiikan mediajulkisuudelle tavallista on myös kampanjoinnin vaisuuden valittelu, jota kuultiin toimittajilta yhtä lailla esi-

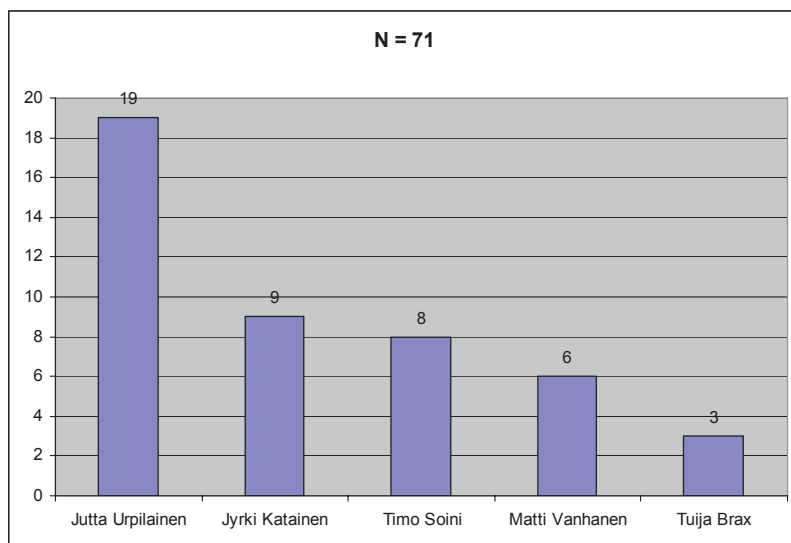
merkiksi SDP:n puheenjohtajakiertueen 2008 aikana kuin esimerkiksi Euroopan parlamentin vaalien 2009 alla. Ilmiössä on samoja piirteitä kuin poliitikkoihin kohdistuvassa näennäisesti ärhäkässäkin mutta turhan usein pinnalliseksi jäävässä kritiikissä: mediaa kuluttavan kansalaisen huomio kiinnitetään esimerkiksi poliitikon persoonan sävyttävyyteen tai vaalikampanjan tyylikkyyteen, jolloin varsinaiset asiasisällöt jäävät helposti vähemmälle huomiolle. Osuvan sanailun, kiehtovien persoonien, draaman ja reilujen vastakkainasettelujen puute näyttää saavan monet politiikan toimittajat haukottelemaan kylästyneesti ja etsimään uutisoitavaa muualta.¹⁰⁰

Puolueiden väliset aatteelliset erot ovat kaventuneet, joten niiden tavoitteista ja linjauksista ei ole aivan yksinkertaista löytää uutisointiin jännitteitä tuovia vastakkainasetteluita. Toinen kysymys silti on, missä määrin toimittajien tulisi omalla työllään vaikuttaa siihen, että puolueiden erilaiset tavoitteet kirkastuisivat kansalaisille. Kuten kolumnista edellä poimittu sitaatti osoittaa, toimittajan kannalta helpoimmin huomattavat erot näyttävät löytyvän pikemminkin politiikkojen henkilökohtaisista piirteistä, vaikka elekielestä, kuin heidän asiapolitiittisista tavoitteistaan.

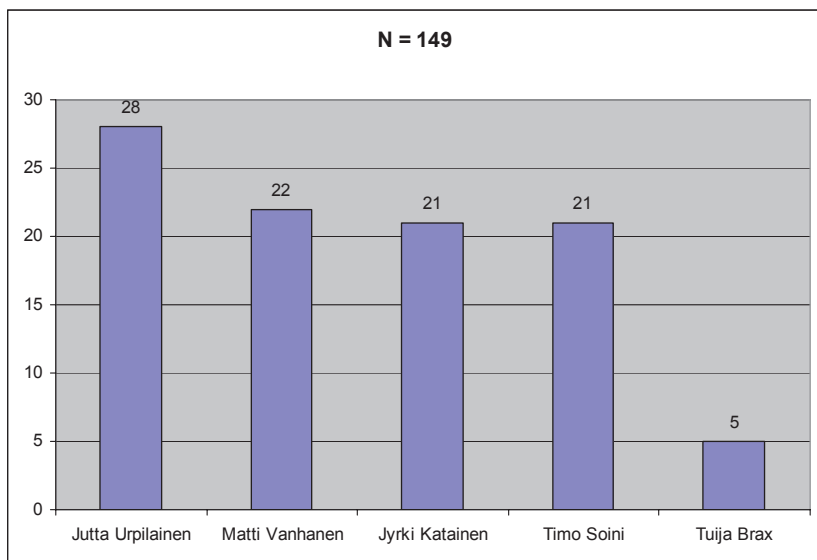
Kuntavaaleissa jo ehdokkaiden runsaslukuisuus luonnollisesti saa aikaan sen, ettei yksittäisiä henkilöitä ole kovin luontevaa nostaa esiin valtakunnalliseen julkisuuteen. Tämä ei tarkoita, ettei nähtävillä olisi ollut viime vuosikymmeninä paljon puhuttanut politiikan mediajulkisuuden henkilöityminen (tai henkilöiminen, jos halutaan korostaa toimittajien tietoista valintaa käsitellä politiikkaa henkilöiden kautta), tendenssi lähestyä asia-aiheita henkilöiden kautta. Poliitiikan julkisuus oli myös vuoden 2008 kuntavaaleissa henkilövetoista. Laajaa mediajulkisuutta kerännyt ehdokkaiden joukko jäi kuitenkin suppeaksi: yksittäisistä poliitikoista runsaasti esillä olivat lähinnä suurten puolueiden puheenjohtajat sekä perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini.

Kuvio 22. Päähenkilöt sanomalehtien kirjoituksissa 1.–26.10.2008 (osumia kpl).

Kuvio 23. Päähenkilöt sanomalehtien pääkirjoituksissa ja kolumneissa 1.–26.10.2008 (vähintään kolme kertaa esiintyneet, osumia kpl).

Kuvio 24. Sanomalehtien pääkirjoituksissa ja kolumneissa eniten näkyvyyttä saaneet henkilöt 1.–26.10.2008 (osumia yhteensä henkilöissä 1–5¹⁰¹).

Vaikka kyseessä olivat kuntakohtaiset vaalit, ne henkilöityivät vahvasti puolueita valtakunnan tasolla luotsaaviin puheenjohtajiin. Henkilöistä useimmin sanomalehtien vaaliaiheisen kirjoittelun pääosassa nähtiin tuoreena puheenjohtajana ensimmäisiin vaaleihinsa käynyt SDP:n Jutta Urpilainen, jonka esiintymisiä seurattiin tarkasti. Näkyvyydessä toisena heti Urpilaisen jälkeen oli Jyrki Katainen ja kolmanneksi ylsi Matti Vanhanen. Neljänneksi, ohi jopa ministerin tehtäviä hoitavien puheenjohtajakollegoidensa, kiilasi perussuomalaisten Timo Soini (ks. kuvio 22).

Tarkasteltaessa erikseen lehtien pohdiskelevampaa ja linjaavampaa ainesta – kolumneja ja pääkirjoituksia – huomataan Jutta Urpilaisen olleen niissäkin useimmin esillä päähenkilönä. Urpilaisen kuntavaalien mediajulkisuudessa herättämä suuri mielenkiinto oli ennakoitavissa. SDP:n valittua kesällä 2008 historiansa ensimmäisen naispuo-

lisen puheenjohtajan, joka samalla edusti nuorempaa sukupolvea kuin edeltäjänsä, olivat toimittajat seuranneet tämän menestymistä tehtävässään hyvin tarkasti. Nyt keskeinen kysymys oli, miten Urpilainen onnistuisi ensimmäisissä vaaleissaan: pystyisikö hän kokoamaan puolueensa voimat ja saisiko hän matalalle painuneen kannatuksen nousuun?

Myös kahden muun suuren puolueen puheenjohtajat saivat pääkirjoitussivujen spekuloinneissa runsaasti näkyvyyttä, vaikka kärki-kolmikkoon Jutta Urpilaisen ja kokoomuksen Jyrki Kataisen seuraksi kiilasikin perussuomalaisen Timo Soini. Pääministeri, keskustan puheenjohtaja Matti Vanhanen sai näissä juttutyypeissä tyytyä tässä vertailussa vasta neljänteen sijaan (ks. kuvio 23). Kun sen sijaan tarkastellaan osumien kokonaismäärää, toisin sanoen puheenjohtajien esiintymistä näissä juttutyypeissä myös pienimuotoisemmin kuin päähenkilöinä, huomataan pääministeri Vanhasen menestyneen vertailussa jo paremmin. Hän oli toisin sanoen kyllä esillä usein, mutta ei noussut yhtä usein analysoinnin ja arvioiden päärooliin kuin muutamat puheenjohtajakollegansa (ks. kuvio 24).

4.2 Poliitiikan ”julkkisten” esilläoloa kiitettiin ja kritisoitiin

Hankkeemme tekemissä sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnista vastanneiden henkilöiden haastatteluissa kävi ilmi, että toimitusten kiinnostus kohdistui jo ennakkoon puolueiden puheenjohtajien menestymiseen, kuten eräs haastatelluista tilannetta kuvasi:

” – – yksi mielenkiintoinen oli tietysti SDP, koska heillä oli uusi puheenjohtaja Jutta Urpilainen, ja varmasti seurattiin vähän niin kuin tämän näkökulman kautta, ja tietysti tämän Timo Soinin nousu, sehän tiedettiin tulostenkin valossa, että hän on nosteessa, niin se toi vaaleihin oman lisänsä.”¹⁰²

Vaikka puolueiden puheenjohtajien tekemiset ja heidän kilpailutilanteensa kiinnostivat toimittajia, nähtiin puheenjohtajien rooli

kuntauutisoinnin keskiössä osassa toimituksia myös pulmalliseksi. Puheenjohtajat ovat julkisuudessa runsaasti muutenkin, joten miksi heille tulisi suoda myös vaalien aikaan ylivoimainen näkyvyys – varsinkin, jos he eivät olleet vaalissa ehdolla missään lehden levikki-alueen kunnista? Tässä suhteessa oli tehty linjanvetoakin.

Erään päivälehdteen toimituksessa oli katsottu riittävän, että puoluejohtajat olivat enemmän esillä puolueiden vaaliohjelmien julkistamisen aikoihin, ja sen jälkeen huomiota annettiin mieluummin esimerkiksi puolueitaan erilaisissa paikallisissa paneeleissa edustaneille ehdokkaille. Toinen haastateltava taas kertoi oman lehdensä ottaneen tietoisesti puoluejohtajien haastatteluihin mukaan myös kuntalaisia esittämään näille kysymyksiä, jotta kaikki huomio ei kohdistuisi puheenjohtajiin.¹⁰³

Toisaalta puheenjohtajien näkyvää esilläoloa myös puolustettiin. Eräs haastateltava perusteli puheenjohtajien sanomalehdissä saamaa runsasta palstatilaa esimerkiksi heidän tv-julkisuudessa nauttimallaan näkyvyydellä: puolueen ”perusihmisiä” ovat tv-tenteissäkin ryhmiään edustavat puheenjohtajat, joten heitä ei ole varaa jättää lehdissäkään vähemmälle. Hän katsoi puheenjohtajien valtakunnallisesti tunnetuina hahmoina olevan kiinnostavampia kuin piiritason toimijoiden, minkä lisäksi myös heidän asiaosaamisensa tekee heistä uutisoinnissa tärkeitä hahmoja. Sama haastateltava näki kuitenkin ongelmaksi keskustelun lipumisen puheenjohtajien myötä eduskuntavaali aiheiden puolelle ja pohtikin piiritason poliitikkojen nostamista jatkossa esiin enemmän, jotta varsinaiset kuntatoimijat pääsisivät esiin.¹⁰⁴ Samoilla linjoilla oli haastateltava, jonka mukaan lukijoille tuttuina henkilöinä puoluejohtajat olivat toimineet myös uutisoinnissa kansalaisten kiinnostuksen herättäjinä:

”Me ikään kuin käytettiin puheenjohtajaa enemmän kuin linjaajana, me käytettiin oman kuntansa kunnallispoliitikkoina ja vähän kuin julkikkiksina tässä oman kuntansa politiikassa, kertomassa miten he toimivat kunnallispolitiikassa, miten he ovat olleet paikalla ja niin edespäin.”¹⁰⁵

Kiinnostavaa on, että vaikka puheenjohtajat olivat julkisuudessa esillä runsaasti, heidän asemansa kuntavaaliuutisoinnin keskushahmoina herätti toimituksissa myös kritiikkiä ja pohdintaa siitä, miten tilannetta voisi tasapainottaa. Julkisuuden keskittyminen puheenjohtajiin ei ole itsestään selvää vaan pitkälti toimituksellinen valinta. Parhaimmillaan se jännevoittää käytävää julkista keskustelua ja herättää kansalaisten mielenkiinnon mutta pahimmillaan vie uutisoinnin sivuraiteelle nimenomaan kuntavaaleissa ratkaistavista kysymyksistä.

4.3 Vaalitenttien analyysi jäi tyyliipistejournalismiksi

Median roolina vaalijulkisuudessa ei ollut vain seurata vaalitapahtumia ja raportoida niistä, sillä eri tiedotusvälineet järjestivät tuttuun tapaan myös omia vaalitenttejä, joista ne ja muutkin toimitukset uutisoivat. Tällaista aktiivista osallistumista poliittisen keskustelun tuottamiseen edustivat tutusti MTV3:n ja Ylen vaalikeskustelut televisiossa sekä hieman uudenaikaisella konseptilla toteutetut, *Helsingin Sanomien* yleisölle avoimet yksittäisten puheenjohtajien vaalitentit¹⁰⁶.

Kuntavaaliuutisoinnissa huomion keskipisteessä olivat puolueiden puheenjohtajat, mikä on ymmärrettävää useista syistä. Toimitukset voivat nähdä puheenjohtajille annetun julkisuuden tasapuolisena: jokaisella puolueella on johtaja, joka voi edustaa joukkoaan mediajulkisuudessa. Ehdokkaiden runsauden vuoksi kuntavaalit ovatkin vaalit, joissa hyvin vähäinen osa ehdolle asettuneista tulee esimerkiksi haastatelluksi lehteen. Toiseksi puoluejohtajien kaltaisten politiikan ”julkisten” voidaan toimituksissa ajatella kiinnostavan suurta yleisöä ja näin lisäävän kuntavaali aiheisten tv-ohjelmien ja lehtijuttujen saamaa huomiota.

Kuntavaaliuutisoinnin puheenjohtajavetoisuutta enemmän kysymyksiä herättää puheenjohtajiin kohdistuneen julkisuuden tyyliilaji. Ongelmallisena voidaan pitää etenkin tapaa, jolla heidän tv-kohtauksistaan sanomalehdistössä usein kirjoitettiin tyyliipisteitä jakaen ja

politiikan sisältökysymykset ohittaen. Suuntauksen kärjessä oli hie-
man yllättäenkin *Helsingin Sanomat*, jonka sivuilla nähtiin useita
tällaisia artikkeleita.¹⁰⁷ Poliitikkojen esiintymis- ja väittelytaitoja asia-
kysymysten sijaan korostava uutisointi on osa niin sanottua *horse race*
-journalismia, joka alkoi 1980-luvun kuluessa olla vaaliuutisoinnin
arkea. Sille luonteenomaista on käsitellä päivänpoliittisten kysymys-
ten sijaan esimerkiksi television vaalikeskustelun osallistujien onnis-
tumisia ja epäonnistumisia tai arvioida ”kisatilannetta” erilaisten
gallup-tulosten valossa.¹⁰⁸

Erikoisimpana ja politiikan asiakysymysten näkökulmasta myös
viihteellisimpänä asiantuntijavalintana *Helsingin Sanomilta* voidaan
pitää ruotsalaista Henrik Fexeusta. Tämä ilmeisiin ja elekieleen pe-
rehtynyt kirjailija ja kouluttaja antoi tuomionsa kolmen suuren puo-
lueen puheenjohtajien esiintymisestä puhtaasti näiden elekielen pe-
rusteella; niin suomalainen politiikka kuin suomen kielikin olivat
hänelle entuudestaan vieraita.¹⁰⁹

Esiintymistaidot eivät suinkaan ole merkityksetön tekijä politi-
kassa. Varsinkin puolueen puheenjohtajaa valittaessa niihin näkyy
kiinnitettävän myös entistä enemmän huomiota. Kuntavaalitenttejä
arvioitaessa olennaisimman annin olisi kuitenkin voinut odottaa löy-
tyvän pikemminkin puheiden sisällöstä kuin tavasta, jolla asiat tuotiin
esiin.

Esimerkiksi *Turun Sanomissa* esitettyjen arvioiden mukaan Jutta
Urpilaisen ”kädet kävivät, vain karttakeppi puuttui”, Jyrki Katainen
”hikeentyi vain muutaman kerran” ja Päivi Räsäseltä ”huulipuna oli
jäänyt kotiin”.¹¹⁰ Saman tyylilajin hallitsi *Aamulehti*, jonka mukaan
Jutta Urpilainen ”väitteli hetkittäin pirteänpunaisessa etukenossa”.
Sen sijaan Matti Vanhasen murina oli saanut toimittajan pohtimaan,
onko pääministeri hereillä. Jyrki Kataisen olemukseen toimittaja ar-
veli vuosien tuoneen rauhallisuutta – ne olivat myös ”vieneet liian
meikkivoiteen”¹¹¹. *Iltalehdessä* puheenjohtajille puolestaan jaettiin
Ylen ja MTV3:n vaalitenttien jälkeen kouluarvosanoja lyhyiden kom-
menttien kera. Raatilaisina toimi viisi lehden miestoimittajaa, jotka
löysivät esiintymistä ja ulkoasua ruotineissa kommentteissaan esimer-

kiksi Stefan Wallinista ”hillityn tyylikästä bättre folkia”, kun sen sijaan Päivi Räsäsellä valiteltiin olleen ”kalvakka asu ja meikki”. Mukana oli myös hyvän maun rajoja koettelevaa nimittelyä, kun Matti Vanhasta kutsuttiin ”teflon-Matiksi” ja Jutta Urpilaista ”besserwisserpissikseksi”.¹¹²

Esiintymistaitojen tai niiden puutteen sijasta olisi ollut kiinnostavaa kuulla poliittisten viestien perusteellisempaa arviointia. Mitä se käytännössä tarkoittaisi, jos tämä tai tuo aloite toteutuisi? Onko puolue ajanut samaa asiaa aiemminkin vai kenties reivannut kursiaan? Millaisia seurauksia keskustelussa esitettyjen ajatusten toteutumisesta olisi, miten yksi vaihtoehto kustannuksiltaan eroaa toisesta? Julkinen keskustelu olisi kaivannut asiantuntevaa analyysiä puolueiden vaaliohjelmista, puheenjohtajien lupauksista ja heidän tekemistään ehdotuksista. Sen sijaan esiintymiskouluttajien – jollaisina monet toimittajatkin vaalijulkisuudessa toimivat – ohjeista, arvioista ja kommenteista ei ollut pulaa.

Syksyn 2008 kuntavaalien puheenjohtajakohtaamisten arviot saivat aineiston sanomalehdissä runsaasti huomiota. Sisällöltään ne jäivät kuitenkin erilaisista television kykyjenetsintäohjelmista tutun tyylipestejournalismin tasolle, joka toki oli tarkkanäköisessä sanailussaan usein viihdyttävää. Tällaiset pintakuohulla ratsastavat arviot kuitenkin osaltaan rakentavat kuvaa siitä, mistä politiikassa on kyse ja mikä siinä on merkittävää. Ne synnyttävät oheistuotteenaan myös käsitystä siitä, mitä puoluejohtajalta odotetaan, millaisia taitoja ja ominaisuuksia tuossa tehtävässä toimivalta henkilöltä edellytetään. Nyt muodostunut kuva vaikuttaa entistä pinnallisemmalta ja ulko-kohtaisemmalta.

Kaikki vaalikampanjoinnista kirjoitetut artikkelit eivät silti olleet pelkkää tyylipestejournalismia, sillä tämä lajityyppi oli tavallinen nimenomaan puheenjohtajien kohtaamisista raportoitaessa. Sen sijaan alueellisista ja paikallisista paneeleista uutisoitaessa – tällaisia artikkeleita oli varsin runsaasti etenkin *Aamulehdessä* ja *Turun Sanomissa* – kirjoitettiin jo toisessa tyyli-lajissa, asiapohjalta. Tällöin esiin pääsivät puolueiden johtotason sijaan alueella vaikuttavat ehdokkaat ja

kussakin kunnassa ajankohtaiset, seuraavalla vaalikaudella ratkaisuun tulevat asiat. Toisaalta alueellisista lehdistä *Kaleva* ja *Savon Sanomat* eivät tyyli pisteiden jakoon edes lähteneet. *Kaleva* summasi television vaalitenteistä kertovassa artikkelissaan hyvin lyhyesti puheenjohtajien osuuden: ”Kaikki onnistuivat omissa rooleissaan.”¹¹³

Mari K. Niemi

VAAALI-ILMIÖ:

”KESKIVAHVAA GRILLAUSTA” LEIF SALMÉNIN TYYLIIN

Helsingin Sanomien kuntavaaliaiheisessa juttusarjassa käsiteltiin lehden järjestämiä puoluejohtajien vaalitenttejä. Tentit järjestettiin Päivälehden museossa, ja haastattelijana nähtiin toimittaja-kirjailija Leif Salmén. Juttujen yhteydessä puheenjohtajien onnistumista arvioi nuorten raati, ja lisäksi mukana oli aina *Lukijat kysyvät* -osio sekä jokin tuore Suomen Gallupin tuottama, mielipidekyselyihin pohjaava tieto, joka koski joko haastateltavana ollutta puheenjohtajaa tai tämän puoluetta. Kokonaisuuden monipuolisuus ja nykyisessä politiikan sanomalehtijulkisuudessa varsin harvinainen, ravistelevan kriittinen ote, ansaitsevat tarkemman tutustumisen.

Sävyltään juttusarja oli dramaattinen; kuvat haastateltavista puoluejohtajista olivat runsaiden varjojen vuoksi synkkiä, ja myös jyrkät kuvakulmat lisäsivät kuvien jännitettä. Otsikoissa näkyivät kamppailuun viittaavat verbit: puheenjohtajat joutuivat lehden mukaan esimerkiksi puolustautumaan, selittämään ja tilittämään (ks. taulukko 3). Selväksi kävi, että haastattelija oli niskan päällä syyttäjänä ja puheenjohtajat saivat suojautua hänen hyökkäyksiltään miten parhaiten taisivat. Tällainen vahvaa vastakkainasettelua rakentava ja vaalikampanjoinnin taisteluluonnetta korostava juttutyyppi oli kuntavaalien 2008 uutisoinnissa harvinainen. Vaalikampanjointia leimallisesti taisteluna kuvaava uutisointityyli ei kuitenkaan ole uusi tai ohimenevä ilmiö vaan jo useita vuosikymmeniä jossain määrin vaalista toiseen esimerkiksi sirkus- ja metsästystermistön ohella hyödynnetty tyylikeino.¹¹⁴

Juttusarjan sankari oli toimittaja Salmén, joka haastatteli puoluejohtajia hyökkäävään tyyliin. Salménille varattua roolia kuvastaa hyvin se, miten häntä oli hyödynnetty valokuvissa puheenjohtajien vastavoimana. Artikkeleiden tekstien mukaan hän ”kovisteli”, ”syytti”, ”grillasi” ”julmisteli”, ”tivasi”, ”tokaisi”, ”niit-tasi”, ”teilasi”, ”opasti” ja ”päivitteli” – sekä sai yleisön mennessä tullen hörähtelemään ahtaalle joutuneille puheenjohtajille. Salmén esimerkiksi kyseli Matti Vanhaselta, oliko tämän mieleen noussut aavistus, että hän olisi jo rasite puolueelleen. Martti Korhoselle hän puolestaan ilmoitti tyyliä, että tätä ei enää valittaisi Vasemmistoliiton johtoon.¹¹⁵

Taulukko 3. Helsingin Sanomien puheenjohtajatentteistä julkaistujen artikkeleiden otsikot 9.10.–18.10.2008.

Päivä	Artikkelin nimi
9.10.2008	Soini puolusti puoluettaan HS:n tentissä muukalaisvihasyytöksiä vastaan
10.10.2008	Räsänen sai selittää uskonnon ja politiikan suhdetta HS:n tentissä
11.10.2008	Katainen joutui tilille rikotuista lapsilisä lupauksista HS:n tentissä
14.10.2008	Wallin sai HS:n tentissä syytöksiä rikkaiden suosimisesta
15.10.2008	Tarja Cronberg sai kantaa taakan vihreiden hallitusvastuusta
16.10.2008	Vasemmistoliiton johtaja myönsi tentissä auliisti puolueensa vanhoja virheitä
17.10.2008	Urpilainen sai tilittää Sdp:n virheitä hallituksessa ja oppositiossa
18.10.2008	Pääministeri Vanhanen väitteli köyhyydestä ja verotuksesta

Lähtökohtana haastatteluiden sarjassa olivat poliitikkojen epäillyt ja todennetut virheet, esimerkiksi katteettomat vaalilupaukset ja asioiden huono hoito, joista puoluejohtajat haluttiin laittaa lujille. *Helsingin Sanomien* juttusarjan perusteella ainoana puoluejohtajista Salménin kanssa selviytyi viimeisenä tentattu keskustan Matti Vanhanen. Hänen haastattelunsa poikkesi jonkin verran muista myös otsikkonsa puolesta: siinä missä muut puheenjohtajat lähinnä puolustautuivat Salménin iskuilta, Vanhanen ”väitteli”. Jutun kirjoittanut toimittaja kehaisikin, ettei Vanhanen ”jäänyt änkäksi” Salménin käsittelyssä. Pääministeri oli aktiivisessa roolissa, hän sai yleisön nauramaan, ”iski takaisin” ja ”tivasi” siinä missä Salmén ”yritytti väliin” tuoda esiin omaa kantaansa.¹¹⁶

Poliitikkoja kovisteleva tyyli voi parhaimmillaan auttaa selvittämään kansalaisille ehdokkaiden tavoitteita sekä saada heidät vastaamaan vaikeisiinkin kysymyksiin. Tällä kertaa haastattelijan suorapuheisuus lisäsi myös juttusarjan artikkeleiden kiinnostavuutta, sillä poliittiselle liturgialle ei annettu tilaa. Eri-tyisen pitkälle vietyä politiikkaan hyvin kriittisesti suhtautuva journalismi voi silti sisältää myös riskejä. Mikäli politiikasta ja poliitikoista välittyä voittopuolisesti kielteinen, väärinkäytöksiä, vallanhimoa ja juonittelua uhkuva kuva, voivat kansalaiset vieraantua poliittisesta osallistumisesta entisestään. Jotta äänestämisen olisi mielekästä, on kansalaisten voitava myös jossain määrin luottaa edes osaan poliitikoista ja voitava uskoa politiikalla olevan merkitystä yhteiskunnan rakentamisessa.

Toisaalta äänestyspäätösten tueksi on tarpeen saada kriittisesti asioita tarkastelevaa ja poliitikkojen toisinaan löperöitä lupauksia ja mahdollisia väärinkäytöksiä paljastavaa uutisointia. Vastakkainasettelu ja hyökkääminen ovat myös keinoja saada poliitikot terästäytymään, jolloin parhaassa tapauksessa voidaan kuulla paitsi toimittajien hyviä kysymyksiä myös poliitikkojen tavallista parempia vastauksia.

5 Vaalituloksen uutisointi

Laura Berg

Luvussa 2 tarkasteltiin kuntavaalien kampanjauutisointia ajanjaksolla 1.10.2008–26.10.2008. Tässä luvussa keskitytään viiteen vaaleja seuranneeseen päivään 27.10.2008–31.10.2008 ja luodaan peruskatsaus vaalien tulosuutisointiin: Paljonko tulosuutisointia oli ja miten se jakautui valtakunnallisen ja paikallisen tason kesken? Millä tavalla ja millaisia keinoja hyödyntäen vaalitulosta esitettiin? Mitkä seikat vaalituloksessa saivat eniten huomiota? Ketkä henkilöt ja mitkä puolueet olivat eniten esillä? Miten tulosta tulkittiin ja selitettiin?

5.1 Vaalitulos sai paljon tilaa

Vaalituloksen uutisointi oli odotetusti varsin runsasta kaikissa aineistomme tiedotusvälineissä. Eniten tulosuutisointia oli kahtena vaalilta seuranneena päivänä, joiden aikana sanomalehdissä annettiin vaalien tulokselle tilaa useita sivuja (ks. taulukko 4). Erityisesti ilta-päivälehdet, jotka eivät ennen vaaleja olleet kovinkaan aktiivisia kuntavaaliuutisoinnissaan, panostivat tulosuutisointiin julkaisemalla erilliset vaaliliitteet vaalien jälkeisenä maanantaina. Näin ne uutisoiivat vaalituloksesta sivumääräisesti eniten.

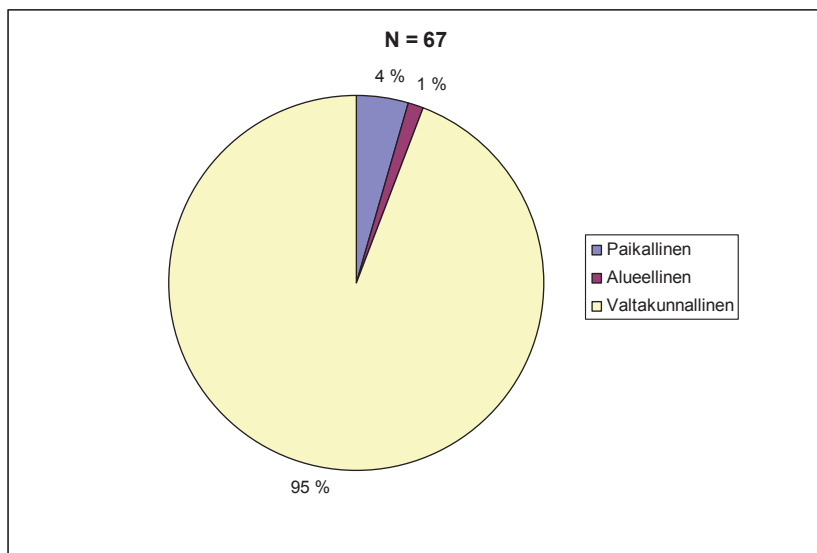
Taulukko 4. Vaalitulosta käsitelleiden juttujen määrä eri sanomalehdissä kahtena vaaleja seuranneena päivänä, sivua.

	Ilta-lehti	Ilta-Sanomat	Helsingin Sanomat	Aamu-lehti	Kaleva	Turun Sanomat	Savon Sanomat
27.10.2008	4 + 28 (vaaliliite)	20 (vaaliliite)	8	12	12	11	8
28.10.2008	7	7	13	7	4	5	5
Yhteensä	39	27	21	19	16	16	13

Televisiossa vaalitulosta käsiteltiin sekä uutislähetyksissä että aamutelevisiolähetyksissä, erityisesti MTV3:n *Huomenta Suomessa*, jossa koko vaalien jälkeisen maanantain lähetys oli varattu vaalien tuloksen pohtimiseen ja valtakunnallisesti tunnettujen poliitikkojen haastatteluun.

Sanomalehtien ja television tulosuutisointi oli kuitenkin tyyliltään varsin erilaista. Televisio keskittyi luonnollisesti pääasiassa valtakunnallisen kokonaistuloksen ruotimiseen, ja sitä tarkasteltiin paljolti yleispoliittiselta kannalta: jopa 95 prosenttia television tulosuutisoinnista käsitteli ensisijaisesti valtakunnallista näkökulmaa (ks. kuvio 25). Sanomalehdissä uutisointi taas keskittyi vaaleja edeltänyttä aikaa selvemmin paikallisiin seikkoihin: valtakunnallisen näkökulman osuus jäi 37 prosenttiin. Jos kuitenkin tarkastellaan pelkästään lehtien pääkirjoituksia ja kolumneja, valtakunnallisen näkökulman osuus on jo huomattavasti suurempi, 66 prosenttia (ks. kuvio 26). Määrällisesti sanomalehtien vaalitulosuutisointi siis keskittyi paikallisiin seikkoihin, mutta tuloksen syvempi analyysi painotti enemmän valtakunnallisia näkökulmia.

Pääpaino etenkin päivälehtien tulosuutisoinnissa olikin alueellisen vaalituloksen ja kunkin lehden levikkialueen kuntien uusien valtuustojen esittelyssä – lehden levikkialueen suurimpia kuntia painottaen. Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* suurimman huomion saivat Helsinki, Espoo ja Vantaa, *Turun Sanomissa* taas Turku, Raisio, Naantali ja Kaarina. Levikkialueiden pienempien kuntien tuloksista uutisoitiin myös, mutta suppeammin. Joka tapauksessa kaikkien kuntien uudet

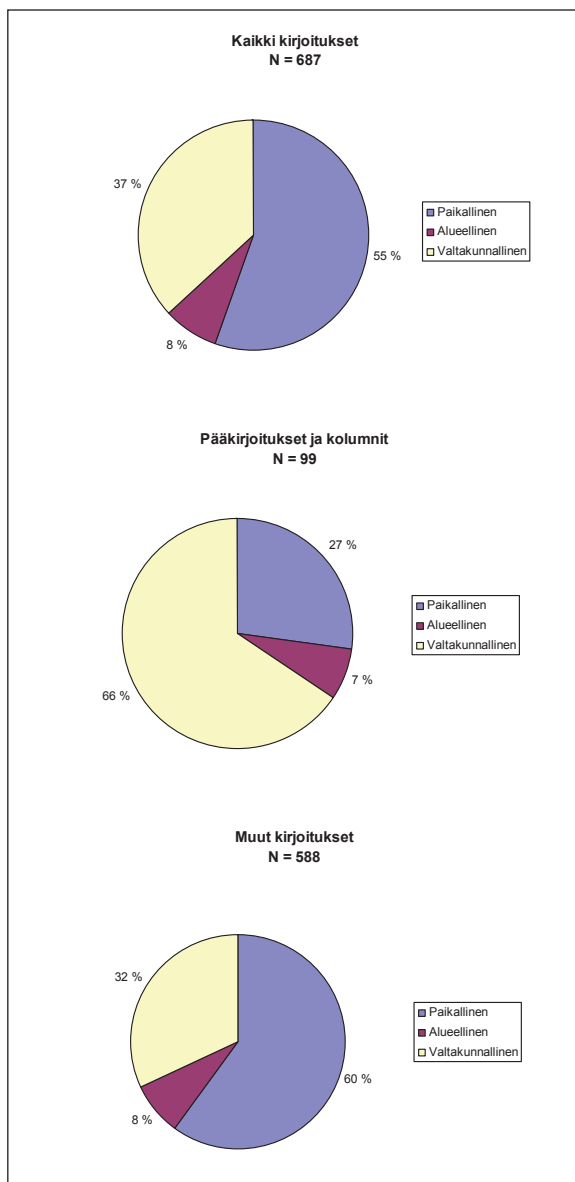

Kuvio 25. Television kuntavaaliuutisoinnin jakautuminen paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen tason kesken 27.–31.10.2008.

valtuustot esiteltiin joko valtuutettujen kasvokuvilla tai ilman niitä, yleensä kunnan koon mukaan. Tulosten esittämisessä käytettiin paljon erilaisia taulukoita ja kuvaajia, joiden avulla havainnollistettiin muun muassa äänestysaktiivisuutta ja puolueiden kannatusta.

Suurimpien kaupunkien äänten jakautumista puolueiden kesken havainnollistettiin karttakuvilla, joissa kaupungin äänestysalueet oli väritetty sen mukaan, mikä puolue oli saanut eniten kannatusta. Nämä kuvat paljastivat varsin kokoomuksensinisiä kaupunkeja. Koko maan karttoja sen sijaan oli vain *Helsingin Sanomissa* ja *Kalevassa*, ja ne kertoivat samaa sanomaa: keskustan vihreän värin suuresta pinta-alasta huolimatta maan kahdeksan suurinta kaupunkia oli nyt kokoomuksen väreissä.

Päivälehdissä annettiin tilaa myös valtakunnalliselle tulokselle ja erityisesti pääkirjoituksissa ja kolumneissa pohdittiin vaalien koko-

Kuvio 26. Sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnin jakautuminen paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen tason kesken 27.–31.10.2008.

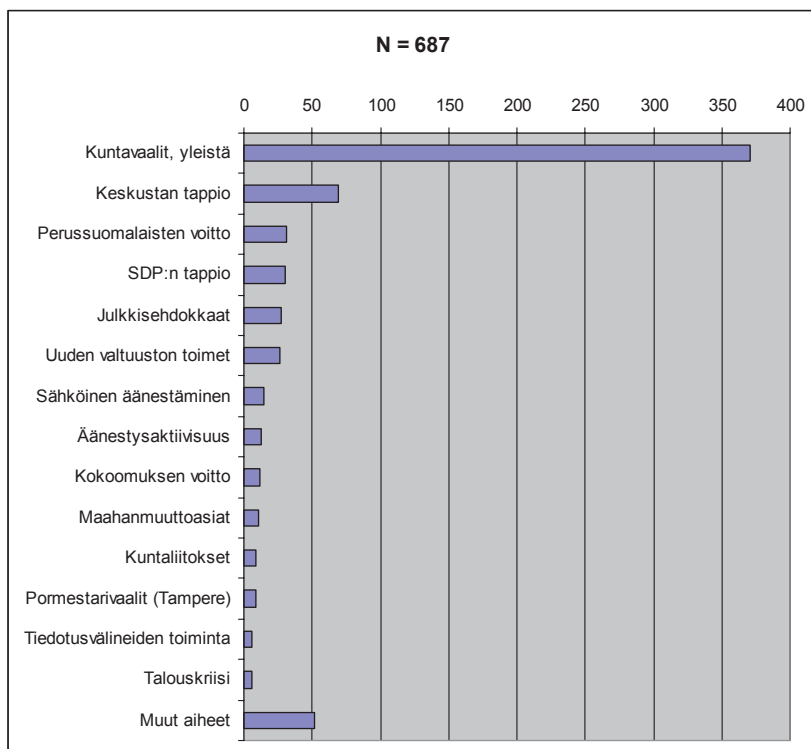
naistuloksen vaikutusta. Kaksi päivää kestäneen runsaan tulosuutisoinnin jälkeen keskityttiin enemmän kokonaistuloksen arviointiin, erityisesti pohtimaan keskustan ja SDP:n vaalitappion syitä ja perussuomalaisten kannatuksen taustoja. Keskustan ja SDP:n sisäistä pyykinpesua seurattiin kiinnostuneina myös lehtien uutisartikkeleissa.

Iltapäivälehdet keskittyivät päivälehtiä selvemmin valtakunnallisen tuloksen uutisointiin, ja erityisesti perussuomalaisten voitto nostettiin näyttävästi esiin. Kuitenkin myös näissä lehdissä uutisoitiin kuntien uusista valtuustoista: *Ilta-Sanomissa* oli lueteltu kolmenkymmenen suurimman kunnan valtuustot, *Ilta-lehdessä* taas kaikkien Suomen kuntien uudet valtuustot aakkosjärjestyksessä. Vaikka lehdissä oli kuntavaaliuutisoitua ennen vaaleja melko vähän, ne uutisoivat näyttävästi vaalien tuloksesta ja pohtivat sen merkitystä niin pääkirjoituksissa kuin kolumneissakin. Iltapäivälehtien tulosuutisoinnissa kuitenkin korostui kuntavaalien mieltäminen eräänlaiseksi eduskuntavaalien esitaisteluksi. Tämä näkyi esimerkiksi *Ilta-Sanomien* artikkelissa ”He olisivat pudonneet”, jossa oli selvitetty, mitä olisi tapahtunut, mikäli kuntavaalit olisivat olleet eduskuntavaalit¹¹⁷.

5.2 Keskustan tappion uutisarvo oli ylitse muiden

Kuten edellä mainittiin, sanomalehdet keskittyivät tulosuutisoinnissaan pitkälti vaalitulosten raportointiin levikkialueensa kunnista. Tällaisen tulosraportoinnin osuus olikin lehtien vaalitulosuutisoinnissa suuri, mikä näkyy kuvion 27 aiheen ”kuntavaalit, yleistä” -osuuksessa. Mikäli tällainen mekaaninen tulosuutisointi jätetään pois, huomataan, että keskustan vaalitappio oli vaalien jälkeisessä uutisoinnissa toimittajia eniten kiinnostanutta asiaa ja sitä käsiteltiin yli kaksi kertaa niin paljon kuin perussuomalaisten vaalivoittoa, joka oli seuraavaksi eniten käsitelty aihe.

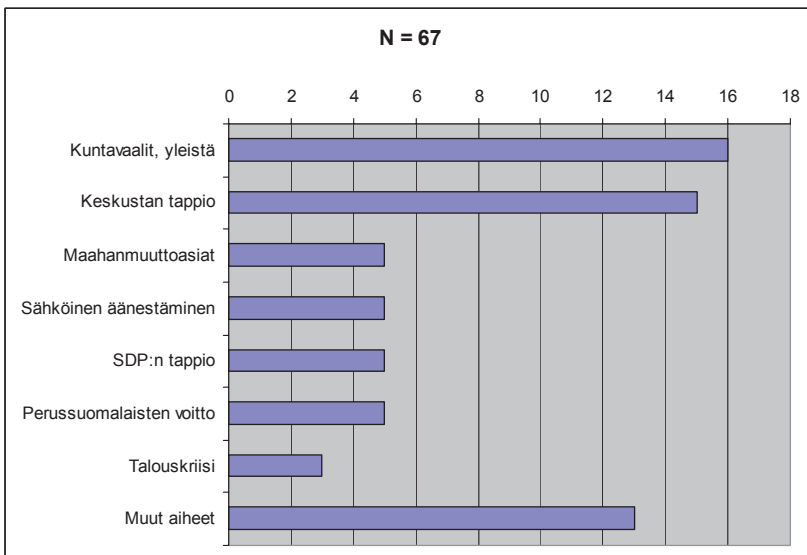
Muita sanomalehdissä paljon käsiteltyjä aiheita olivat SDP:n vaalitappio, uusien valtuustojen edessä olevat haasteet ja tehtävät, sähköisessä äänestyksessä ilmenneet ongelmat, äänestysaktiivisuus sekä

Kuvio 27. Sanomalehtien vaalitulosuutisoinnin aiheet 27.–31.10.2008.

niin sanotut julkisehdokkaat. Julkisehdokkaiden menestyminen vaaleissa tosin kiinnosti eniten iltapäivälehtiä, joissa oli yli puolet kyseisistä jutuista. Koko vaalit voittaneen kokoomuksen menestys sen sijaan jäi vähemmälle huomiolle ja rajoittui pitkälti vaaleja seuranneen päivän lehtien vaalitulosuutisointiin. Sen sijaan keskustan ja SDP:nkin tappiota sekä perussuomalaisten menestystä ruodittiin lehtien pääkirjoituksissa, kolumneissa ja uutisissa aivan tarkastelujakson loppuun saakka.

Myös televisiossa oli nähtävissä sama trendi: vaalien kiinnostavinta antia olivat keskustan vaalitappio sekä vähäisemmässä määrin perussuomalaisten voitto ja sen ohella maahanmuuttoasiat, sähköinen äänestämisen sekä SDP:n vaalitappio (ks. kuvio 28). Keskustan vaalitappiota televisiossa pohdittiin lähinnä siitä näkökulmasta, miten se vaikuttaa puheenjohtaja Matti Vanhasen ja puoluesihteerin Jarmo Korhosen asemaan puolueen johdossa. Perussuomalaisten vaalivoiton tiimoilta taas keskusteltiin siitä, kuinka puolue alkaa toteuttaa vaalilupauksiaan ja kuinka sen edustajat tulevat valtuustoissa käyttäytymään. SDP:n vaalitappio sai tv:ssä huomiota samaan tapaan kuin sanomalehdissäkin: oliko tulos tappio vai torjuntavoitto?¹¹⁸

Kuvio 28. Television vaalitulosuutisoinnissa esiintyneet aiheet 27.–31.10.2008.

Kaiken kaikkiaan tiedotusvälineet hoitivat vaalituloksesta informoinnin varsin kattavasti ja mallikkaasti. Tuskin kukaan television tai jonkin sanomalehden kahtena vaalien jälkeisenä päivänä avannut

jäi pimentoon siitä, mitkä puolueet vaaleissa pärjäsivät ja mitkä eivät. Päivälehdet tiedottivat myös levikkialueensa uusista valtuustoista varsin kattavasti.

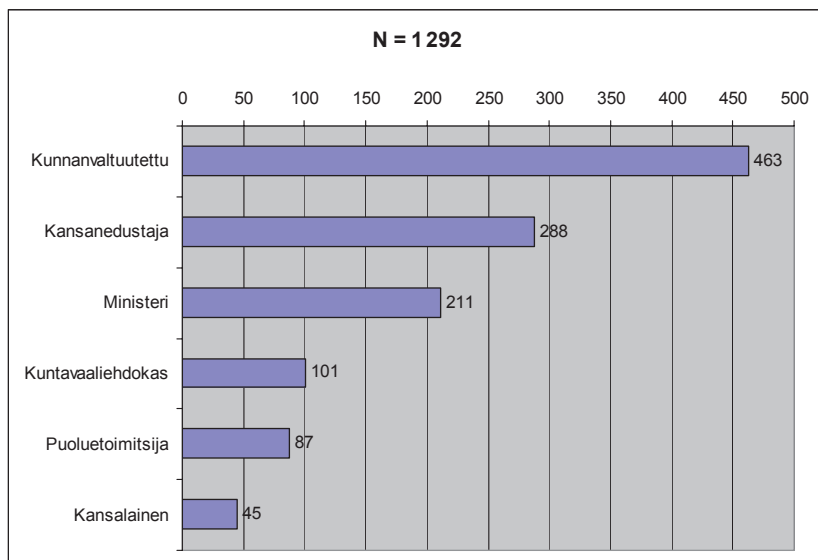
Selvästi oli kuitenkin nähtävissä, että jotkin seikat vaalituloksen analysoinnissa nousivat muita enemmän esiin, ja nämä seikat olivat luonteeltaan varsin valtakunnallisia. Keskustan ja SDP:n vaalitappioiden käsittelyssä pohdittiin esimerkiksi sitä, kuinka puolueille käy seuraavissa eduskuntavaaleissa, pitääkö keskustan kierrättää ministereitä ja vaihtuuko puolueen puheenjohtaja. Kuntavaalien tuloksen merkitystä haettiin varsin pitkälti valtakunnalliselta tasolta niin sanomalehdissä kuin televisiossakin.

Tappio näytti kiinnostavan tiedotusvälineitä enemmän kuin voitto: kokoomuksen nousu suurimmaksi kuntapuolueeksi jäi erityisesti keskustan mutta myös SDP:n tappion ruotimisen varjoon. Voittajista esille pääsivät vain perussuomalaiset, joiden uutisarvon taustalla näyttivät olevan käsitys puolueen populistisuudesta sekä puheenjohtaja Timo Soinin persoona.

5.3 Tulosuutisoinnin henkilögalleria

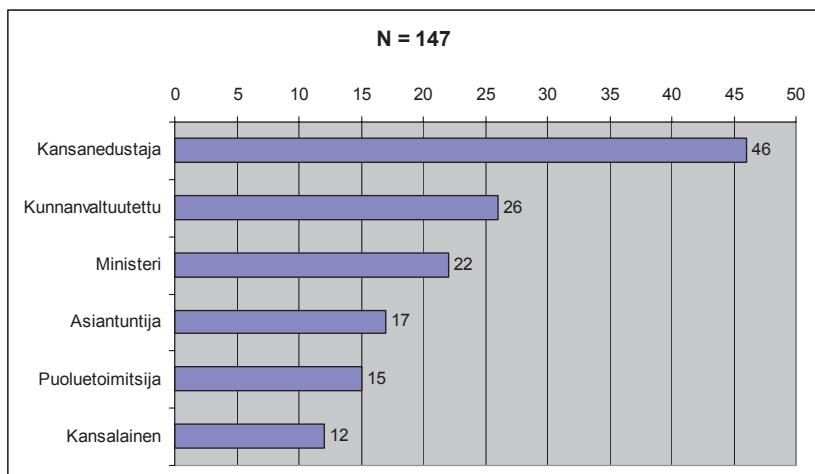
Uudet valtuutetut saivat näkyvyyttä sanomalehdissä, televisio keskittyi kansanedustajiin

Sanomalehdistön tulosuutisoinnissa eniten näkyvyyttä saanut toimija oli kunnanvaltuutettu (ks. kuvio 29). Erityisesti paikalliseen näkökulmaan keskittyneissä päivälehdissä uudet valtuutetut saivat paljon näkyvyyttä ja jonkin verran huomioitiin myös valitsematta jääneitä ehdokkaita. Valtakunnalliset toimijat – eli kansanedustajat, ministrit ja puoluetoimitsijat – saivat kuitenkin lähes yhtä paljon näkyvyyttä kuin paikallisella tasolla toimivat kunnanvaltuutetut, kuntavaali ehdokkaat ja kansalaiset yhteensä. Vaikka valtakunnantason politiikkojen näkyvyys oli vaalien jälkeenkin varsin runsasta, tulosuutisoinnin myötä nimenomaan paikallisten toimijoiden näkyvyyden määrä kasvoi vaalipäivää edeltäneeseen aikaan verrattuna.

Kuvio 29. Eniten näkyvyyttä saaneet toimijat sanomalehdissä 27.–31.10.2008 (osumia yhteensä toimijoissa 1–5¹¹⁹).

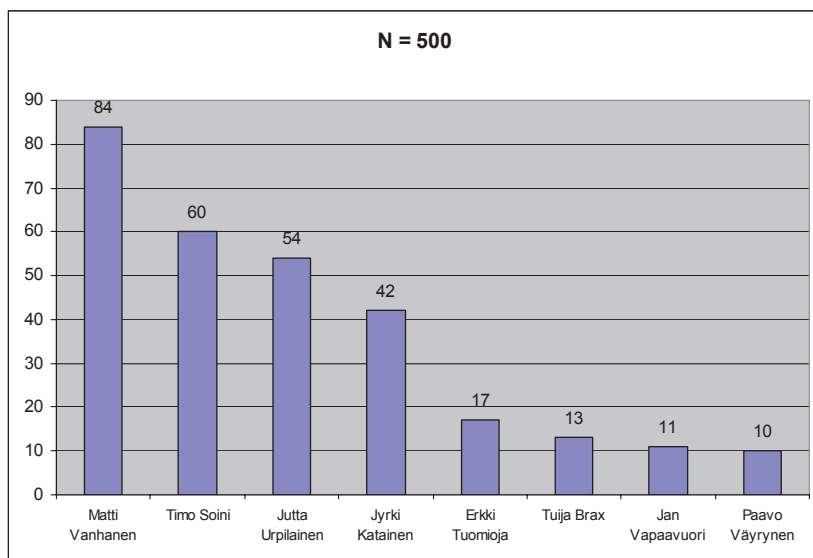
Televisiossa paikallisten toimijoiden määrä oli odotetusti huomattavasti pienempi ja näkyvin toimija oli kansanedustaja (ks. kuvio 30). Huomattava ero sanomalehtiin oli myös television tapa käyttää jutuissaan enemmän asiantuntijoita. Sanomalehdissä vaalien tulosta arvioivat usein toimittajat itse pääkirjoituksissa ja kolumneissa, televisiossa arvioita taas pyydettiin esimerkiksi politiikan tutkijoilta.

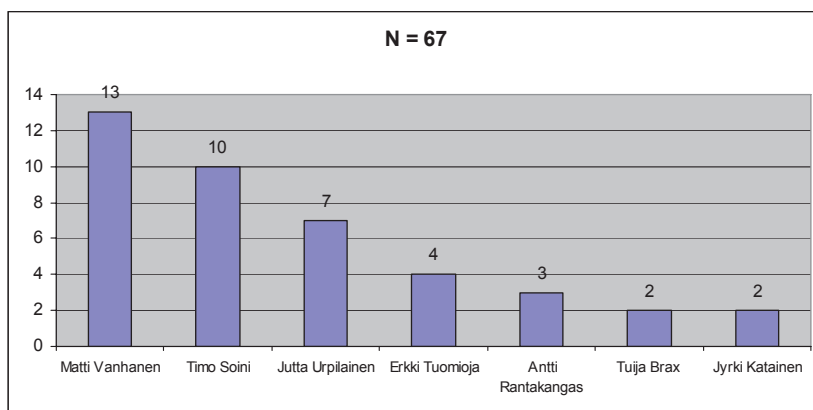
Kuvio 30. Eniten näkyvyyttä saaneet toimijat televisiossa 27.–31.10.2008 (osumia yhteensä toimijoissa 1–5¹²⁰).

Vaalituloksen uutisointi henkilöityi tappiolliseen Vanhaseen ja voittoisaan Soiniin

Tarkasteltaessa niitä henkilöitä, jotka saivat eniten näkyvyyttä vaalin tuloksen ratkettua, huomataan sama ilmiö sekä sanomalehdissä että televisiossa: mielenkiintoisin henkilö ei ollutkaan suurimman kuntapuolueen kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen eikä edes suurimman voiton tehneen perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini vaan murskatappion kärsineen päähallituspuolueen puheenjohtaja Matti Vanhanen (ks. kuvat 31 ja 32). Tätä selittää varmasti se, että kuntavaalien tulos jatkoi puolueen vaalitappioputkea, joten sen vaikutus Vanhasen asemaan puolueessa herätti keskustelua. Perussuomalaiset vaalivoittoon johdattanut Timo Soini tuli kuitenkin hyvänä kakkosena Vanhasen jälkeen. Eniten näkyvyyttä saaneet henkilöt heijastelevatkin varsin pitkälle koko vaalituloksen uutisointia: näkyvimmin uutisoitiin keskustan tappiosta ja perussuomalaisten voitosta.

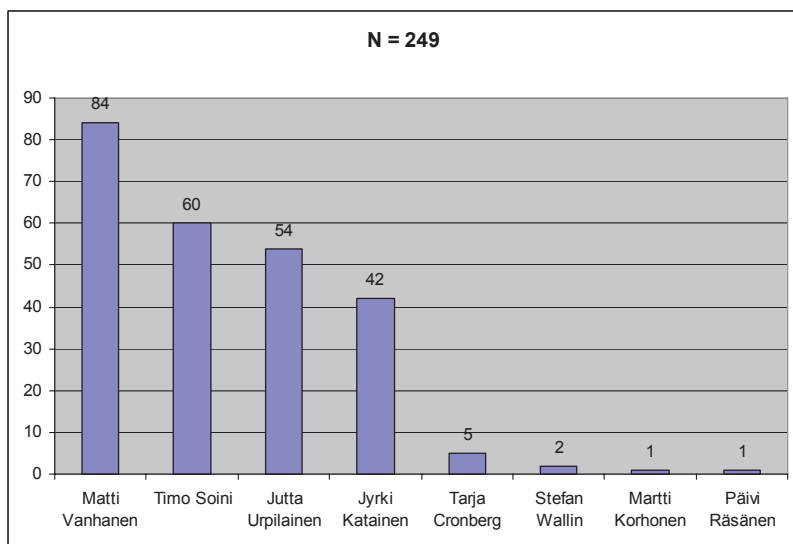
Kuvio 31. Eniten näkyvyyttä saaneet henkilöt sanomalehdissä 27.–31.10.2008 (osumia yhteensä henkilöissä 1–5¹²¹).

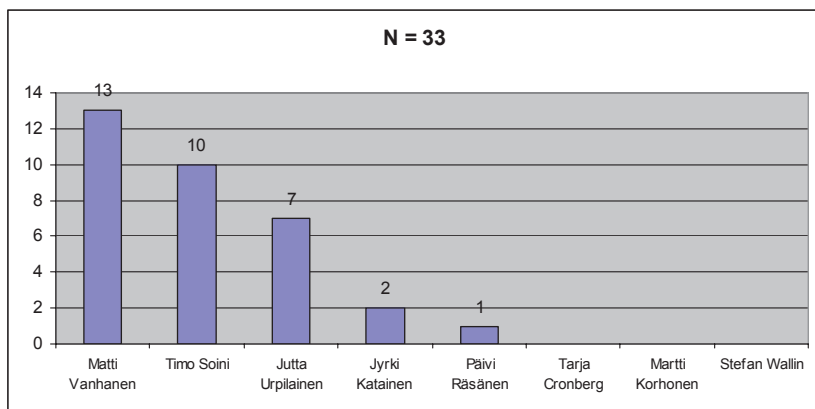
Kuvio 32. Eniten näkyvyyttä saaneet henkilöt televisiossa 27.–31.10.2008 (osumia yhteensä henkilöissä 1–5¹²²).

Myös SDP:n vaaleissa kärsimä tappio ja puolueen puheenjohtaja Jutta Urpilainen nousivat esiin julkisuudessa erityisesti puheenjohtajan omaksuttua puolueen vaalituloksesta termin ”torjuntavoitto”. Termi herätti paljon keskustelua erityisesti sanomalehdissä, ja siihen suhtautuminen vaihteli toimittajien välillä.¹²³ Esiin nousi myös puolueen kansanedustaja Erkki Tuomioja hänen moitittuaan puolueensa kampanjaa ”unelmahötöksi”.

Myös puoluejohtajien vaalien jälkeen saama julkisuus tukee käsitystä siitä, että tiedotusvälineiden suurin mielenkiinto kohdistui nimenomaan keskustan (ja jossakin määrin myös SDP:n) vaalitappioon ja perussuomalaisen voittoon. Eniten näkyvyyttä saivat nimittäin juuri näiden puolueiden puheenjohtajat. Vaalien suurimman puolueen kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen sai myös jonkin verran näkyvyyttä sanomalehdistössä, mutta tv:ssä hänen näkyvyytensä oli varsin vähäistä. Muiden puolueiden puheenjohtajat taas jäivät mitä suurimmassa määrin pimentoon (ks. kuvat 33 ja 34).

Kuvio 33. Puoluejohtajien saama julkisuus sanomalehdissä 27.–31.10.2008 (osumia yhteensä henkilöissä 1–5¹²⁴).

Kuvio 34. Puoluejohtajien saama julkisuus televisiossa 27.–31.10.2008 (osumia yhteensä henkilöissä 1–5¹²⁵).

Vaalituloksen uutisointi henkilöityi siis pääasiassa kolmeen puheenjohtajaan: Matti Vanhaseen, Jutta Urpilaiseen ja Timo Soiniin. Kuten sanottua, vaalivoittaja kokoomuksen puheenjohtajan Jyrki Kataisen uutisarvo ei yltänyt likimainkaan edellä mainittujen tasolle. Ehkä gallupien povaama vaalivoitto ei ollut riittävän suuri uutinen. Mielipidemittaukset tosin ennakoivat myös perussuomalaisten menestystä, mutta populistisena pidetyn puolueen huima nousu edellisiin kuntavaaleihin verrattuna herätti paljon keskustelua.

5.4 Tuloksen tulkinat pääkirjoituksissa ja kolumneissa

Sanomalehdissä pohdittiin vaalituloksesta raportoinnin lisäksi runsaasti vaalituloksen taustoja, syitä ja seurauksia. Perinteisesti vaalipäivän sää on ollut suuren mielenkiinnon kohteena, ja siitä uutisoi tiinkin vaaleja edeltävän päivän lehdissä ahkerasti. Vaalipäiväksi ennustetun syysmyrskyn pelättiin laskevan äänestysprosenttia ja huonon sään ennakoitiin hyödyttävän lähinnä kokoomusta. Sääennusteet

toteutuivat ja keli oli huono, mutta koska äänestysprosentti siitä huolimatta nousi edellisiin kuntavaaleihin verrattuna, ei säästä tehty syylistä äänestysprosentin alhaisuuteen tai vaalien tulokseen. Perussuomalaisten vaalivoiton myötä säästä kuitenkin veisteltiin erityisesti *Ilta-Sanomissa* humoristisia kommentteja: sään otsikoitiin muun muassa olleen ”ihan persusta” ja perussuomalaisten kannattajien arveltiin kestävän hyvin vettä.¹²⁶

Kaikkien aineistomme päivälehtien pääkirjoituksissa ja kolumneissa luonnollisesti pohdittiin oman levikkialueen kuntien vaalitulosta. Eniten huomiota kuitenkin kiinnitettiin valtakunnalliseen tulokseen ja paikallisiakin tuloksia selitettiin pitkälti valtakunnallisten seikkojen avulla. Syitä etsittiin keskustan ja SDP:n huonolle menestykselle sekä kokoomuksen ja varsinkin perussuomalaisten nousulle. Kaikkia pohdintoja yhdisti se, että syitä vaalitulokseen haettiin varsin pitkälti puolueiden yleisestä julkisuuskuvasta ja erityisesti puolueiden puheenjohtajien imagoista. Perussuomalaisten katsottiin pärjänneen ”nöyryydellä ja kansantajuisella retoriikalla”, kun taas kokoomuksen yhdeksi menestyksen avaimeksi nähtiin ”moderni ja myönteinen imago”. Keskustan puolestaan katsottiin kaatuneen Vanhasen ”jäykkään ja etäiseen imagoon” ja SDP:n Urpilaisen unelmiin, sillä realismilla pärjäisi paremmin.¹²⁷

”Keskustaa uhkaa aasin kohtalo”¹²⁸”

Pääministeripuolue keskustan katastrofaalisenkin huonoksi kutsuttu vaalitulos herätti lehdissä kaikkein eniten keskustelua ja pohdintaa. Koko kuntavaalien valtakunnallisen tuloksen syiden arviointi kiteytyi nimenomaan keskustan heikkoon menestykseen: perussuomalaisten katsottiin vieneen ääniä keskustalta ja kokoomuksen arvioitiin hyötyneen hallituspolitiikasta siinä missä keskustan uskottiin siitä kärsineen.

Perimmäiseksi syyksi keskustan kannatuksen vähenemiseen nähtiin se, että puolueen kaikkein uskollisimmat äänestäjät Lapissa, Itä-Suomessa ja Pohjanmaalla hylkäsivät puolueen. Alueilla uskottiin esiintyneen laajaa tyytymättömyyttä puolueen toimiin varsinkin alue-

politiikassa sekä pettymystä hallituksen kylmään asenteeseen Kemi-järven sellutehtaan lakkauttamisen yhteydessä¹²⁹. Keskustan edustajat itse pyrkivät syyttämään hallitusvastuuta huonosta vaalituloksesta, mutta tämän ei lehdissä katsottu riittävän syyksi, varsinkin kun kokoomus ja vihreät pärjäsivät vaaleissa niin hyvin.

Useissa pääkirjoituksissa keskustan arveltiin kärsivän siitä, että se seisoo ikään kuin tienhaarassa, joista toinen tie johtaa suuriin kaupunkeihin, toinen syvälle maaseudulle. Toimittajat esittivät, että puolue ei voi miellyttää molempia suuntia samaan aikaan. Keskustan olisi siis tehtävä valinta suunnastaan, tai muuten se menettäisi kannatuksensa tyystin. Eräs toimittaja käyttikin asiasta osuvaa vertausta: keskusta oli kuin tarinan aasi, joka seisoj kahden samanlaisen heinäkasan välissä eikä osannut päättää, kummasta söisi, ja kuoli siksi lopulta nälkään.¹³⁰

Puolueen linjan epäselvyyden lisäksi keskustan tappiosta syytettiin myös puheenjohtaja Matti Vanhasta: hänen valtiomiesmäisen, konfliktien yläpuolelle nousemaan pyrkineen asenteensa ja jäykän ja etäisen imagonsa ei nähty puhutelleen äänestäjiä. Vanhasta moitittiin myös siitä, että hän oli profiloitunut enemmänkin pääministerinä kuin keskustan puheenjohtajana. Vaalituloksen selvittyä alkoikin spekulointi siitä, koska puolueen puheenjohtaja vaihtuu ja ketkä asettuvat ehdolle tehtävään. Vanhasen hetken katsottiin koittaneen ja hänessä arveltiin olevan häviäjän leima.¹³¹

Puolueen ja sen puheenjohtajan imagojen heikkouden lisäksi keskustan vaalitappiota pohdittiin vielä siltäkin kannalta, oliko yhteiskunnallinen muutos lopulta ajamassa puoluetta kohti sitä auringonlaskua, jota sille jo 1970-luvulla oli ennakoitu.¹³² Samantyyppistä pohdintaa esiintyi myös SDP:n kohdalla, ja esimerkiksi *Iltalehden* pääkirjoituksessa puolueiden tappiota analysoitiin seuraavasti: ”Sekä Sdp että keskusta edustavat väistyvää vaihetta historian dialektiikka-ssa, kokoomus ja vihreät urbaania tietoyhteiskuntaa.”¹³³

Myös kaupungistumisen ja koulutustason nousun katsottiin hyödyttävän kokoomusta ja vihreitä. *Helsingin Sanomien* mukaan jako oikeistoon ja vasemmistoon oli saanut rinnalleen jaottelun arvolibere-

raaleihin ja -konservatiiveihin, ja keskustalta linjaus tällä akselilla oli ”päässyt hukkumaan”.¹³⁴

Modernin ja myönteisen imagon arveltiin kannatelleen kokoomusta

Samalla kun lehdissä pohdittiin syitä keskustan tappioon, esiin tuotiin myös näkemyksiä siitä, miksi toinen suuri hallituspuolue kokoomus menestyi niin hyvin. Useissa kirjoituksissa syyksi nähtiin puolueen positiivisuus ja sitä kautta moderni ja myönteinen imago¹³⁵. Myös puheenjohtaja Jyrki Kataista suitsutettiin. Hänen katsottiin onnistuneen vaalitenteissä ja hänen imagonsa arveltiin olevan kohdallaan: erään kirjoituksen mukaan siinä yhdistyivät kovuus ja herkkyyks, mutta kovuus ei kuitenkaan tullut esiin ylimielisyytenä.¹³⁶

Kaiken kaikkiaan kokoomuksen katsottiin olevan positiivisessa kierteessä, jossa menestys synnyttää lisää menestystä. Puolueella nähtiin olevan myös useita valovoimaisia keulakuvia, kuten Jyrki Katainen ja Alexander Stubb.¹³⁷ Kokoomuksen menestyksen ainoaksi uhkakuvaksi lähitulevaisuudessa esitettiin heikkenevä talous, joka saattaisi katkaista puolueen voittokulun, mikäli siitä johtuvat mahdolliset menoleikkaukset kaatuisivat valtiovarainministeri Kataisen syyksi.¹³⁸

Timo Soini iski keskustan ja SDP:n suonta ja herätteli nukkuvia

Perussuomalaisten vaalivoitto ja erityisesti Timo Soinin saama huima äänimäärä – 8 206 ääntä, toiseksi eniten koko maassa – olivat vaalien jälkeisissä lehdissä paljon esillä. Erityisesti iltapäivälehdissä hehkuutettiin puolueen menestystä, ja Soinia esittävät kuvat sekä hänen nasevat kommenttinsa koristivat lehtien palstoja. Puolueen menestys tuli esiin usein myös keskustan tappion syitä pohdittaessa, sillä keskustaan tyytymättömien äänestäjien arveltiin osittain siirtyneen perussuomalaisten taakse¹³⁹.

Perussuomalaisten uskottiin kyenneen saamaan ääniä paitsi vanhoihin puolueisiin tyytymättömiltä myös aiemmin äänestämättä jättäneiltä. Puoluetta kiiteltiin nukkuvien herättämisestä, mutta toisaalta pohdittiin myös sitä, mitä perussuomalaiset aikovat saamallaan

äänillä tehdä.¹⁴⁰ Myös kannatuksen vakauttaminen nähtiin vaikeaksi tehtäväksi, varsinkin kun puolue oli niin vahvasti puheenjohtajansa karisman varassa.¹⁴¹ Suurimpana syynä perussuomalaisten menestykseen nähtiinkin nimenomaan Timo Soinin valovoimaiseksi mielletty persoona.

Perussuomalaisten vaalivoitto oli varsin paljon esillä mediassa, ja sen syitä pohdittiin, mutta muutamassa kirjoituksessa tuotiin esiin sekin tosiasia, että vaikka puolueen kannatuksen kasvu edellisiin kuntavaaleihin verrattuna oli suuri, vuoden 2007 eduskuntavaaleihin verrattuna se oli varsin marginaalinen¹⁴². Perussuomalaisten, kuten monen muunkin puolueen, todellisen koitoksen katsottiin olevan vuoden 2011 eduskuntavaaleissa, joissa nähtiin ratkaistavan puolueen kestäkyky.

SDP:n ”torjuntavoitto” jakoi mielipiteet

Myös SDP:n kuntavaaleissa saavuttama tulos herätti mielenkiintoa sanomalehdissä, ja erityisesti SDP:n ”torjuntavoitto” jakoi mielipiteitä. Puoluehan kärsi edellisiin kuntavaaleihin verrattuna melkoisen tappion, mutta onnistui kuitenkin pitämään päähallituspuolue keskustan takanaan.

Osa toimittajista katsoi, että SDP oli pärjännyt vaaleissa paremmin kuin olisi saattanut odottaa ja puhe torjuntavoitosta oli perusteltua. Urpilaisen katsottiin lunastaneen itselleen jatkoaikaa eduskuntavaaleihin saakka, ja vaalitaistelun loppuvaiheessa hänellä arvioitiin olleen jo oikeita puheenjohtajan otteita. SDP:llä ja Urpilaisella uskottiin siis olevan vielä toivoa.¹⁴³

Osa toimittajista taas piti puhetta torjuntavoitosta vain sanahelinänä: puolue oli kärsinyt murskatappion. Kritiikkiä saivat niin Urpilaisen uskottavuus, yliyrittäminen ja unelmakampanja kuin puolueen aloitekyvyn puutekin.¹⁴⁴ Yhteistä arvioille oli kuitenkin se, että Urpilaisen todellinen tulikoe olisivat vuoden 2011 eduskuntavaalit, mutta niissä hänellä ei enää olisi varaa epäonnistua.

Vaalituloksen uutisointi oli siis kaiken kaikkiaan varsin runsasta sekä sanomalehdissä että televisiossa. Sanomalehdistä etenkin päivä-

lehtien uutisointi keskittyi määrällisesti alueellisiin ja paikallisiin tuloksiin, ja uudet valtuustot, äänestysprosentit, puolueiden kannatuslukemat ynnä muut uutisoitiin kattavasti. Vaalien tulosta kuitenkin analysoitiin pääasiassa valtakunnallisesta näkökulmasta. Kuntavaalien tuloksen merkitystä pohdittiin suurimmaksi osaksi siltä kannalta, kuinka tulos vaikuttaa puheenjohtajien asemaan puolueissa ja puolueiden mahdollisuuksiin seuraavissa eduskuntavaaleissa.

Mari K. Niemi

VAALI-ILMIÖ:

SDP:N KUNTAVAALITULOS: TORJUNTAVOITOSTA TYÖNÄYTTEEKSI

”Neljä kuukautta demareita johtanut Jutta Urpilainen voi hengittää melko vapaasti, sillä puolue saavutti torjuntavoiton rimaa hipoen.”¹⁴⁵ IS 27.10.2008.

SDP:n puheenjohtajan Jutta Urpilaisen tulkinta puolueensa saavuttamasta torjuntavoitosta sai tuoreeltaan runsaasti irtailua toimittajilta ja muilta vaalitulosta kommentoineilta. Esimerkiksi *Suomen Kuvalehdessä* leukailtiin, että mihin sitä vaalitappiota enää tarvitaan, kun on tällaisia torjuntavoittoja.¹⁴⁶ Jutta Urpilainen ei kuitenkaan itse lanseerannut torjuntavoitto-tulkintaa, vaikka vaalien jälkeisestä uutisoinnista niin voisi päätellä. *Ilta-Sanomien* Mika Koskinen käytti termiä jo hyvissä ajoin ennen vaaleja, 24. lokakuuta, jolloin hän kirjoituksessaan arvioi olevan torjuntavoitto, mikäli SDP saavuttaa vaaleissa 20,6 prosentin kannatuksen. Vaalien jälkeen, puolueen saatua 21,2 prosenttia äänistä, Koskinen pysyi kannassaan ja arvioi puolueen ottaneen niukan torjuntavoiton.¹⁴⁷

Myös *Helsingin Sanomissa* SDP:n vaalitulosta ennakoitiin torjuntavoitoksi jo ennen vaaleja, lauantaina 25. päivä lokakuuta. Poliitiikan toimituksen esimies Antti Kokkonen arvioi kolumnissaan, että puolueen SAK:lta kamppailun viime metreillä saama tuki voi tuoda ”vähintään torjuntavoitoksi tulkittavan loppunousun” puolueen gallupeissa vähäiseksi ennakoituun kannatukseen¹⁴⁸. Illan televisioiduissa vaalituloslähetyksissä torjuntavoitto-termiin tarttui sitten jo puheenjohtaja Jutta Urpilainenkin. Vaalipäivää seuranneena maanantaina *Helsingin Sano-*

mien pääkirjoituksessa arveltiin vaaleja edeltäneessä hengessä, että ”kuntavaalien kakkospaikka oli torjuntavoitto puolueelle ja helpotus Urpilaiselle”. Myös Antti Kokkonen katsoi edelleen SDP:n tuloksen olevan ”vähintäänkin torjuntavoitto puheenjohtaja Jutta Urpilaiselle”.¹⁴⁹

Seuraavana päivänä tiistaina julkaistussa pääkirjoituksessa torjuntavoittoa ei enää nähty aivan niin tyylipuhtaana: ”Sosiaalidemokraattien puheenjohtajan Jutta Urpilaisen puhe puolueensa ’torjuntavoitosta’ kuntavaaleissa ei päde pienimmässäkään määrin pääkaupunkiseutuun.”¹⁵⁰ Samana päivänä julkaistussa politiikan toimituksen uutispäällikön Martta Niemisen *Näkökulma*-kirjoituksessa torjuntavoitto-termi tyrmättiin jo täysin ja Urpilaista verrattiin Vanhaseen, ”joka sentään myönsi vaalitappion, kun Urpilainen muunsi Sdp:n tappion ’torjuntavoitoksi’”.¹⁵¹

Keskiviikkona pääkirjoitussivun kolumnissa lehden pääkirjoitustoimittaja Erkki Pennanen jo hylkäsi koko termin ja arvioi yksinkertaisesti pääministerin puolueen keskustan voittamisen heti ensimmäisissä vaaleissa olleen Urpilaiselta ”sentään jonkinmoinen työnäyte”.¹⁵² Marraskuun puolella torjuntavoitto-termin käyttö laitettiin *Helsingin Sanomissa* jo puhtaasti SDP:n piikkiin. Torjuntavoitto-tulkintaa ensimmäisten joukossa itse käyttäneen Antti Kokkosen mukaan puolue oli ”herännyt kuntavaalien ’torjuntavoiton’ hokemisesta miettimään syvällisemmin, mikä onkaan mennyt pieleen”.¹⁵³

Tarina SDP:n torjuntavoitosta kertoo omaa kieltään suomalaisen nykyjournalismin hektisyydestä. Ilmaisuuun jo ennen vaaleja ja vielä niiden jälkeenkin oma-aloitteisesti tarttunut toimittaja oli muutaman viikon kuluttua ilmeisesti myös itse unohtanut osallistuneensa tällaisen vaalituloksen tulkinnan lanseeraamiseen. Pikemminkin kuin yksittäisen toimittajan kömmähdyksestä tämä kertonee ylipäänsä toimitusten arjesta: vauhti on kova, eikä taakse ole aikaa vilkuilla.

Torjuntavoitto-termin käsittelystä julkisuudessa avautuu näkymä myös poliitikkoihin ja heidän mediassa saamaansa kohteluun. Jutta Urpilaisesta ja hänen julkisuudessa esittämistään asioista on noussut jo useitakin alkuperäistä kokoaan suurempia mediakohuja, joista kuntavaali-illan kiittävistä puheenvuoroista alkunsa saanut niin sanottu papukaijakohu on vain yksi esimerkki. Urpilaisen kiittely ja asioiden kääntäminen parhain päin tuntuivat ärsyttävän monia toimittajia, ja tällä kertaa myös heidän omat tulkintansa laitettiin lopulta Urpilaisen kontolle.

6 Sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnin tavoitteet ja onnistuminen

Mari K. Niemi

”Ristiriita on melkoinen: kunta tuottaa kansalaisten jokapäiväiset palvelut, mutta se, kuka niistä päättää, ei voisi niin sanotusti paljon vähempää kiinnostaa.”¹⁵⁴

Kalevan kolumnistin Kyösti Karvosen esiin tuoma ristiriita tiivistää hyvin tiedotusvälineiden kohtaaman ja tunnistaman haasteen kuntavaalien uutisoinnissa. Kunnissa päätetään kuntalaisen arjen kannalta keskeisistä asioista, mutta miten välittää tämä tieto kansalaisille niin, että heidät saadaan kiinnostumaan kuntapäätöksenteosta ja vähintään äänestämään?

Tässä luvussa kysytään, millaisen roolin sanomalehdet kuntavaaleissa itselleen varasivat ja millaisin eri tavoin ne aktivoivat kansalaisia uurnille. Miten äänestämisen tärkeyttä perusteltiin lukijoille? Millaisin eri tavoin lehdet pyrkivät herättelemään nukkuvia, tiedottamaan vaaleista ja ruokkimaan yleistä keskustelua kuntavaikuttamisesta? Miten sanomalehtien kuntavaaliuutisoinnista päävastuussa olleet henkilöt arvioivat vuoden 2008 kuntavaalien uutisointia: missä onnistuttiin, mitä olisi pitänyt tehdä paremmin? Luvun lähteenä on käytetty aineistomme valtakunnallisten (*Iltalehti* ja *Ilta-Sanomat*) ja alueellisten (*Aamulehti*, *Helsingin Sanomat*, *Kaleva*, *Savon Sanomat* ja *Turun Sanomat*) sanomalehtien kuntavaaleja edeltänyttä kirjoittelua. Lehtiaineistoa täydentävät hankkeen tekemät teemahaastattelut.

6.1 Velvollisuudentuntoista informointia vai vain rusinat pullasta?

Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa -hankkeen touko-kesäkuussa 2009 tekemissä haastatteluissa sanomalehtensä kuntavaaliuutisoinnista vastanneet haastateltavat kertoivat oman toimituksensa kuntavaaliuutisoinnin linjauksista¹⁵⁵. He kuvasivat muun muassa viestimensä roolia, uutisoinnin rakennetta ja tavoitteita sekä vaaliuutisoinnissa kokonaisuudessaan näkemiään onnistumisia ja kriittikin aiheita.

Kuntavaaliuutisoinnin linjauksissa oli nähtävissä lehtikohtaista hajontaa; etenkin *Ilta-Sanomissa* panostettiin lähinnä vaalituloksen uutisointiin. Haastatteluissa kävi ilmeiseksi, ettei kattavaa vaaleista tiedottamista kansalaisille edes mielletty iltapäivälehden toimenkuvaan kuuluvaksi:

”Meillä ei ole sellaista uutisointivelvollisuutta tai -velvoitetta kuin esimerkiksi *Helsingin Sanomilla* tai Ylellä. Meillä on – – jopa hyvä tilanne siinä, että me voidaan vähän ikään kuin poimia rusinoita pullasta. Eli iltapäivälehdet perinteisesti ottaa sieltä täältä näitä kiinnostaviksi katsomiaan ja kokemiaan asioita, että meillä ei – – todellakaan ole velvollisuutta, että me lähdetään uutisoimaan kaikki jotenkin ikään kuin tasapuolisesti. Aina tilanteen mukaan ja se, että mikä kulloinkin koettiin kiinnostavaksi.”¹⁵⁶

Ilta-Sanomien linjaus teki selvää pesäeroa tiedotusvälineiden perinteiseen tehtävään tiedon välittäjänä, jonka vastuulla on kansalaisten varustaminen riittävällä informaatiolla, jotta he pystyisivät muodostamaan itsenäisesti mielipiteitään erilaisista yhteiskunnallisista kysymyksistä. Päivälehtien ja myös toisen iltapäivälehden, *Iltalehden*, haastateltavat sen sijaan korostivat tiedotusvälineiden perinteistä tiedonvälittäjän tehtävää. Moni näitä lehtiä edustanut haastateltava käänsikin kysymyksen lehdistön roolista kansalaisten herättelyssä vaaleihin ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen toisin päin kysymällä, kenelle kansalaisten aktivointi sitten kuuluisi, jos ei sanomalehdille. Tärkeäksi nähtiin oman tontin

hoitaminen siten, ettei äänestämättömyys johtuisi ainakaan tiedon puutteesta.

Sanomalehtien aktiivinen ote uutismateriaalin omaehtoisessa tuottamisessa ja keskustelun synnyttämisessä näkyi kuntavaalien mediajulkisuudessa monin tavoin. Toimitukset esimerkiksi tilasivat erilaisia mielipidemittauksia ja uutisoivat niistä sekä järjestivät erilaisten teemojen ympärille kytkeytyviä paikallisten ehdokkaiden vaalipaneelleita, jotka olivat avoimia yleisölle ja kansalaisten kysymyksille. Uutisoinnin linjaukset oli suunniteltu hyvissä ajoin, sillä sanomalehtien toimitukset aloittivat kuntavaalien suunnittelun noin puoli vuotta ennen vaaleja, jolloin lyötiin jo lukkoon esimerkiksi erilaisia vaaliaiheisiä juttusarjoja ja alustavia uutisoinnin sivumääriä.¹⁵⁷

Sanomalehdissä kansalaisten informointitavoitetta palvelivat uutiset ja artikkelit, joissa kerrottiin esimerkiksi ennakkoäänestyksen ajankohdasta, havainnollistettiin äänestyspaikalla toimimista, esiteltiin eri puolueiden ehdokkaita ja kerrottiin asioista, joista kunnissa päätetään. *Helsingin Sanomat* toi lehdistön keskeisen roolin vaaleista tiedottamisessa esiin myös Suomen Gallupilla teettämänsä kyselytutkimuksen valossa: Vastaajista puolet (50 %) oli maininnut tärkeimmäksi tietolähteekseen kuntavaaleissa sanomalehdet. Jaetulla toisella sijalla olivat internet ja vaalikoneet (12 %) ja tv ja radio (12 %).¹⁵⁸

Tiedon välittämisen rinnalla keskeinen sanomalehtien itselleen varaama tehtävä oli kannustaa kansalaisia äänestämään. Tämä oli luonnollisesti osin limittäinen informointitavoitteen kanssa: samalla kun kansalaisille jaettiin tietoa vaaleista, heitä pyrittiin motivoimaan äänestämään ja vaikuttamaan sitä kautta heitä itseään koskevaan kuntapäätöksentekoon.

Vaikka sanomalehdissä tuotiin ahkerasti esiin äänestämisen tärkeys, toimittajat toisinaan siirsivät vastuuta kansalaisten herättelystä myös ehdokkaille ja puolueille. Esimerkiksi *Iltalehdessä* arveltiin heinäkuun loppupuolella vaalien olevan jo niin lähellä, ettei äänestysaktiivisuuden nostaminen ”enää onnistu muilla keinoin kuin terävillä ja aidosti äänestäjiä kiinnostavilla vaalikampanjoilla”¹⁵⁹.

Viihdettä ja bisnesnäkökohtia

Niin sanomalehtien uutisaineiston kuin tekemiemme haastatteluiden perusteella on selvää, että kuntavaalien uutisoinnin painopiste oli asijulkisuudessa: vaaleja, ehdokkaita ja puolueita käsiteltäessä pysyttiin tarkoituksellisesti valtaosin politiikan asiakysymyksissä. Kuntavaaliaiheisessa uutisoinnissa oli kuitenkin nähtävissä pyrkimyksiä tehdä kuntavaaliaiheista kiinnostavia, kansalaisia lähellä olevia ja viihdyttäviäkin, missä lehdet usein myös onnistuivat. Jotta informaatio tavoittaisi vastaanottajan, tämän on kiinnostuttava siitä. Tämän asian tunnistaminen oli kuitenkin johtanut osan toimituksia kokeilemaan hyvinkin kepeitä journalistisia ratkaisuja. Toisinaan ote oli politiikan asiakysymysten näkökulmasta jo niin kevyt, että asiaa oli enää tuskin siteeksi.

Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* viihteelliselle *Vaalitarkkailija*-palstalle oli laadittu vaaliaiheinen horoskooppi kaikille tähtimerkeille. Kuten aiemmin jo mainittiin, lehti hyödynsi myös viestintään erikoistuneen, suomen kieltä ja suomalaista politiikkaa tuntemattoman ruotsalaisen Henrik Fexeuksen elekielen pohjalta tekemiä arvioita suomalaisista puoluejohtajista. Molemmat näennäisesti kuntavaaleja käsitelleet jutut kuuluivat samaan kategoriaan: ne olivat viihdyttävää luettavaa mutta eivät tuoneet mitään uutta, saati asiapolitiikan kannalta merkityksellistä tietoa kohteestaan.

Iltalehdessä viihteellisyyttä edusti kaksikin pukeutumiseen liittynyttä artikkelia. ”Tyylipuku vai tuulipuku” -artikkelissa lähtökohtana oli yhdysvaltalaisen varapresidenttiehdokkaan Sarah Palinin hintavuudellaan kohahduttanut vaatelasku, minkä tiimoilta pohdittiin suomalaisten ehdokkaiden vaatehankintoja. ”Mitä solmut kertovat” -artikkelissa taas arvioitiin puolueiden puheenjohtajamiesten solmioiden solmuja ja niiden viestejä. Sillä, että kokoomuksen Jyrki Kataisen kravatin solmu oli ”veltto, viimeistelemätön ja huolimaton” ja että RKP:n Stefan Wallinin solmu näytti ”hengettömältä”, ei ollut tekemistä sen paremmin politiikan kuin kuntavaalienkaan kanssa. Solmujen analysointi oli kuitenkin oiva esimerkki siitä, miten hyvän poliitikon ominaisuuksiin näkyy yhä useammin laskettavan myös ul-

koiset tyyli- ja muutoseikat. Artikkelin syvällisin poliittinen aspekti taisikin lopulta löytyä tavasta, jolla se ohitti naispuoliset SDP:n, vihreiden ja kristillisdemokraattien puheenjohtajat, jotka muutoin ovat usein ulkomuotoa ja pukeutumista koskevien kommenttien kohteena.¹⁶⁰

Kiinnostavaa on, että sanomalehdissä kuntavaaliuutisointi voitiin nähdä tilaisuutena paitsi toteuttaa tiedotusvälineiden yhteiskunnallista tehtävää myös vankistaa oman viestimen otetta vaikutusalueensa kunnissa. Esimerkiksi *Aamulehti* oli hyödyntänyt verkkolehteään keräämällä omille, erillisille sivuilleen alueen kuntien uutisia, mikä tarjosi samalla hyvän mahdollisuuden myydä ilmoitustilaa alueen ehdokkaille. Myös monen muun lehden suosimat alueelliset tapahtumat, *Aamulehden* tapauksessa vaalikiertue alueen kunnissa, nähtiin toimituksessa sekä hyväksi keinoksi hoitaa vaaliuutisointia levikkialueen kunnista että tilaisuudeksi olla tiedotusvälineenä näyttävästi paikalla ja nostaa omaa profilia. Samalla lähikuntiin jalkautuminen tarjosi toimitukselle myös luontevan tilaisuuden koota jokaiselta paikkakunnalta ajankohtaiset uutisaiheet.¹⁶¹

”Sitten siinä on tietysti myös tällainen ihan bisnesnäkökulma, että lehden omaa imagoa kehitetään ja pidetään yllä ja tuodaan sitä meidän vahvuuttamme esille, että me olemme – se media, joka pystyy järjestämään tällaisia pienilläkin paikkakunnilla ja olemme tosiaan läsnä –.”¹⁶²

Edellä esitetty ajatus tarjoaa hedelmällisen näkökulman pohdintaan politiikan mediajulkisuuden tulevaisuuden suunnista, kuten viihteellistymisen, henkilöitymisen ja uutisaiheiden välisen kilpailun merkityksestä. Perinteinen politiikan uutisointi on ollut käymistilassa, kun yhtäältä henkilöön menevä skandaaliuutisointi ja yksityiselämän paljastukset on nostettu näyttävästi otsikoihin ja toisaalta perinteiset politiikan uutisaiheet, kuten eduskunnan lainsäädäntötyö, ovat menettäneet näkyvyytään.

Kilpailu lukijoista ja katsojista ajaa tiedotusvälineet tilanteeseen, jossa kiinnostava näyttää nousevan entistä painavammaksi uutiskriteeriksi tärkeän rinnalle. Vaalien saaman mediajulkisuuden kannalta

asetelma voi olla haastava. Yhtenä uhkakuvana on vaalien uutisaiheena saaman huomion ja toimituksellisten panostusten pieneneminen. Tämä paine kohdistuu etenkin iltapäivälehtiin, joille vaalit tuskin ovat – vaalien tuloksen uutisointia lukuun ottamatta – varsinainen myyntivaltti. Miksi ryhtyä kuukausien tai viikkojenkaan rummutukseen vaaleista, jotka eivät kansalaisia aiheena kiinnosta eivätkä näin myy lehtiä?

Kuntavaalien mediajulkisuudessa keskeisessä asemassa ovat päivälehdet, jotka paikallisen otteensa vuoksi tarjoavat luontevan foorumin käsitellä kuntalaisia lähellä olevia asioita. Mikäli päivälehdissä nähdään kuntavaaliuutisointi ja vaaleihin herättely tulevaisuudessakin lehden vastuualueelle kuuluvaksi ja mikäli sen lisäksi lehti voi myös löytää aiheen uutisoinnista taloudellista hyötyä ja imagohyötyä tuottavia mahdollisuuksia, tulevaisuus näyttää valoisalta.

6.2 Miten äänestämisen tärkeyttä perusteltiin?

Kuntavaalien merkitystä perusteltiin sanomalehtien uutisoinnissa ahkerasti. Kuten asia *Savon Sanomien* pääkirjoituksessa tiivistettiin: vaalit ovat kansanvallassa keskeinen tapa vaikuttaa, minkä vuoksi mahdollisimman monen tulisi äänestää.¹⁶³ Huoli alhaisista äänestysprosentteista oli esillä lehdessä toistuvasti, ja kansalaisia myös suorasanaisesti kehoitettiin äänestämään.¹⁶⁴ Perusteluiksi äänestämisen tärkeydelle esitettiin etenkin kunnallisiin palveluihin vaikuttaminen ja demokratian toimivuus. Esimerkiksi vaalipäivänä sunnuntaina *Hel-singin Sanomien* pääuutisivu oli valjastettu äänestämään kannustamiseen. ”Kymmenen hyvää syytä äänestää – näistä asioista uudet valtuutetut päättävät” -otsikon alla mainittiin esimerkiksi ruuhkamaksut, vuokra-asuminen ja terveyskeskuslääkärien määrä.¹⁶⁵

Sanomalehtien kirjoittelussa kuntavaalien korostettiin usein koskettavan kansalaisia lähemmin kuin eduskuntavaalien, vaikka samaan hengenvetoon toimittajat harmittelivat, etteivät kansalaiset niistä samassa mitassa kiinnostu. Vaali-intoa heräteltiin muun muassa muis-

tuttamalla vaalien osuvan ”viime vuosien ehkä merkittävimmän valtakunnallisen uudistuksen – kunta- ja palvelurakenneuudistuksen – pääsaumaan”. Kuntavaaleissa katsottiin olevan kuntaliitosten vuoksi tavallista enemmän jännitettävää: liitoskuntien valtuustojen arveltiin joutuvan aivan uusien haasteiden eteen, minkä uskottiin nostavan näissä kunnissa myös äänestysprosenttia.¹⁶⁶ Äänestämään kannustettiin myös nimenomaan valtakunnanpolitiikkaan vaikuttamisen vuoksi. Esimerkiksi *Kalevan* pääkirjoituksessa huomautettiin, että vaikka paikalliset asiat eivät kiinnostaisi, jokainen annettu ääni vaikuttaa ainakin siihen, mikä puolue lähtee seuraaviin euro- ja eduskuntavaaleihin suurimpana puolueena.¹⁶⁷

Hieman yllättäenkin yksi kansalaisia aktiivisimmin vaalien merkityksestä valistaneista aineiston tiedotusvälineistä oli *Iltalehti*, jossa vaalit olivat esillä etenkin näyttävän ja pääosin asiapitoisen *Kunnallisvaalit 2008* -juttusarjan kautta. Sarjan pääjutut olivat tavallisesti aukeaman kokoisia, ja niissä käsiteltiin useana päivänä peräkkäin samaa teemaa. Lehden teettämän kyselyn mukaan vaalien tärkeimmät asiat olivat kansalaisten mielestä ”sairaat, vanhat ja köyhät”, joten juttusarjassa keskityttiin erityisesti terveydenhuoltoon, vanhustenhoitoon ja sosiaalipalveluihin. Lisäksi tarkasteltiin esimerkiksi kaa-voitusta ja kuntaliitoksia. Lähtökohtaisesti ote oli kansanläheinen mutta asiapitoinen ja vaalien merkitystä esimerkkien kautta havainnollistava. Vaaleja lähestyttiin kuntalaisten arjen kautta haastattele-malla niin sanotusti tavallisia kuntalaisia kuten opettajia ja vanhuksia omaisineen.¹⁶⁸ Vaikka *Iltalehden* juttusarjassa kansalaisia ei suoranaisesti valistettu äänestämisen tärkeydestä tai patisteltu heitä uurnille, siinä tuotiin konkreettisesti esiin asioita, joihin äänestämällä vaikutetaan.

Vaikka osa sanomalehdissä nähdyistä äänestämään rohkaisseista kannanotoista oli suorastaan isällisen ohjaavia ja kansalaisten valistumattomuutta kummastelevia, löytyi etenkin *Kalevassa* ymmärrystä myös niille, jotka eivät äänestä. Syitä kansalaisten passiivisuuteen löydettiin muun muassa politiikan aiheista, jotka ovat liian kaukana kansalaisen arjen murheista, sekä poliitikkojen vieraantumisesta kan-

sasta. Lehdessä arveltiin esimerkiksi kansalaisjärjestöissä toimimisen olevan monien mielestä äänestämistä hyödyllisempi tapa vaikuttaa.¹⁶⁹ Kokonaisuutena *Kalevan* ote vaaleihin aiheena oli melko ponneton ja henki jopa luovuttamisen mielialaa. Myös *Savon Sanomissa* tuotiin esiin politiikan kiinnostamattomuuden syitä. Ongelmaksi nähtiin etenkin vaalirahasotkuissa ryvettynyt politiikan uskottavuus, mutta myös politiikkaan pesiytynyt pinnallisuus mainittiin.¹⁷⁰

Vaikka toimittajat useissa yhteyksissä toivat esiin äänestämisen tärkeyttä ja vaalien merkitystä, oli äänestysintoa kohotteleva viesti toisinaan vähällä jäädä toimittajien itsensä huokuman kyllästyneisyyden varjoon. Kampanjointia valiteltiin haaleaksi, edes perinteisissä tv-väittelyissä kun ei nähty syntyneen suurta latausta.¹⁷¹

Kuntavaaliuutisoinnissa oli varsinkin valtakunnallisissa sanomalehdissä, *Ilta-Sanomissa* ja *Ilta-lehdessä*, nähtävissä myös sisäinen risiiri. Vaikka kansalaisia kannustettiin äänestämään nimenomaan kunnallispolitiikan suuntaan vaikuttamiseksi, vaalin tulosta analysoitiin jo ennakoivasti yhtäältä puoluejohtajien henkilökohtaisen valta-aseman ja toisaalta puolueiden välisen kilpailun näkökulmasta.

Hankkeemme haastatteluissa etenkin päivälehtien vaalivastaavat korostivat perinteiseen tapaan sanomalehdistön vastuuta kansalaisten herättelyssä vaaleihin: jotta demokratia toimisi parhaalla mahdollisella tavalla, tulisi mahdollisimman monen osallistua päätöksentekoon äänestämällä vaaleissa – joista tiedottamisen nähtiin taas olevan tiedotusvälineiden vastuulla. Eräs haastatelluista kertoi lehtensä kirjatuna tavoitteena olevan antaa kansalaisille äänestyspäättöksen tueksi tarvittavaa tietoa sekä siitä, mistä asioista valtuutetut päättävät, että siitä, minkälaisia eroja puolueiden ja ehdokkaiden välillä on suhteessa näihin kysymyksiin. Selkeän tiedon arveltiin myös madaltavan kynnystä lähteä äänestämään.

6.3 Kansalaislähtöistä, konkreettista, kiinnostavaa

Hankkeemme haastattelemat sanomalehtien vaalivastaavat näkivät kansalaisten informoinnin ja äänestysprosentin nostamisen tärkeäksi. Näkemykset erosivat kuitenkin siinä, miten näihin tavoitteisiin katsottiin parhaaksi pyrkiä. Kansalaisten kiinnostuksen herättäminen nähtiin joka tapauksessa keskeiseksi, sillä yleisöään tavoittamaton uutisointi ei voi vaikuttaakaan.

Haastatteluissa tuotiin esiin, ettei uusien, kiinnostavien näkökulmien tarjoaminen välttämättä tarkoita suoraan puhdasta viihteellisyttä tai asia-aiheista luopumista. Perusuutisvirtaan lisätyt vastakainasettelut, draamalliset elementit, tiukat kysymykset, herkulliset yksityiskohdat ja mielenkiintoiset henkilöt voivat olla keinoja herättää kansalaisten kiinnostus, jolloin varsinainen asiakin tavoittaa lukijat paremmin.

Adjektiivin ”viihteellinen” tilalle tarjottiin esimerkiksi määritelmiä ”helposti lähestyttävä” ja ”lukijalähtöinen”, joilla viitattiin esimerkiksi tapaan, jolla monimutkaisista ja kuiviksi miellettyistä aiheista voitiin uutisoida lukijoita puhuttelevien persoonien kautta. Iltaapäivälehteä edustanut haastateltava korosti, etteivät pelkät poliittiset meriitit tee henkilöstä heidän näkökulmastaan hedelmällistä haastateltavaa. Poliitikkoa paremmaksi jutun kohdehenkilöksi voi hänen mukaansa osoittautua vaikkapa julkkisehdokas, johon suurella yleisöllä jo on kosketuspintaa. Tällaista uutisointia ei silti mielletty pelkästään viihteelliseksi, koska näidenkin ehdokkaiden kanssa voitiin puhua asiakysymyksistä.

Hankkeen tekemät haastattelut osoittivat, että aineistossa runsaslukuisesti esiintyneet kuntalaiset eivät olleet näkyvässä roolissa satumatlta. Lukijan näkökulmasta vertaisten henkilöiden, tavallisten kuntalaisten, esilläoloa pidettiin tärkeänä aktivoivana elementtinä. Keinoja osallistaa äänestäjiä oli useita, ja tällaiseen uutisointitapaan panostettiin monessa toimituksessa nyt aikaisempaa enemmän. Osa myös katsoi tämän suuntauksen olevan ajankohtainen jatkossakin, koska kuntalaisten ja ehdokkaiden vuoropuhelun nähtiin lisäävän juttujen lukuarvoa.

Eri sanomalehtien kuntavaalivastaavat kuvasivat toimitustensa linjauksia kansalaisten mukaan ottamisesta näin:

” – olen jostakin syystä fiksoitunut siihen, että haluan aina kuul-
la tavallisen äänestäjän äänen. – Minulla on sellainen mielikuva,
että me mielellämme luemme sellaisista vertaisista ihmisistä, että
'ai jaa tuokin ajattelee noin' tai 'tuon kanssa en ole mitenkään
samaa mieltä' tai 'ai tuokin on ekaa kertaa tuollaiseen paneeliin
mennyt, jospa minäkin voisin mennä.’”¹⁷²

”Mehän pistettiin ihan nettiin ja lehteen juttuja, että 'hei ottakaa
yhteyttä, esittäkää kysymyksenne'. Tarjosimme tällaisen mahdol-
lisuuden ihmisille, ja kokemukseni oli jopa, että yllättävän paljon
tuli niitä ihan vakavasti otettavia kandidaatteja, jotka halusivat
kysymyksiä esittää ja pääsivätkin niitä esittämään sitten.”¹⁷³

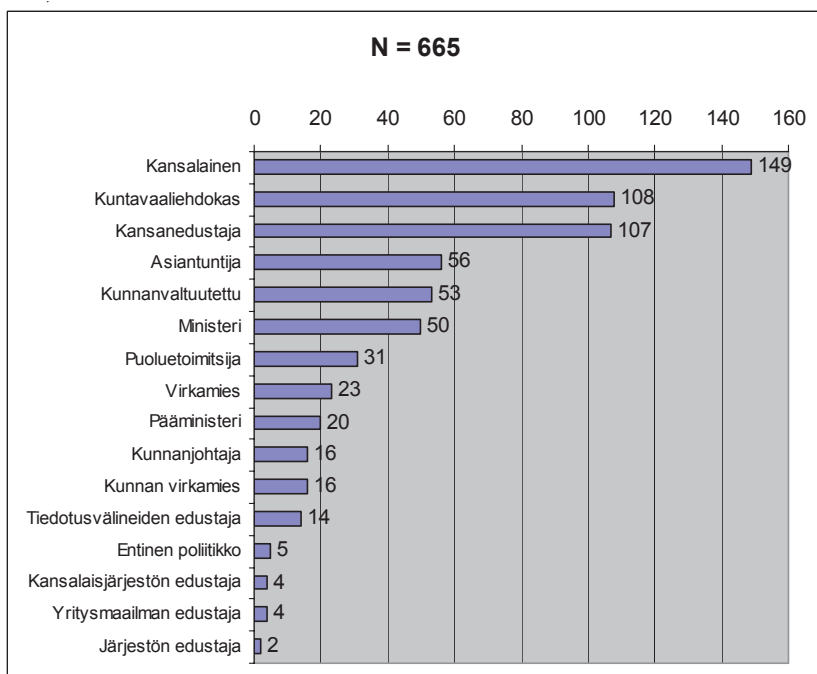
” – on tätä tavallisen ihmisen roolia johdonmukaisesti nostettu.
Että usein sivujen pääjutut lähtevät sillä tavallisen ihmisen haas-
tattelulla, ja sitten mennään vasta näihin alan asiantuntijoihin –.
Yritettiin osallistaa ihmisiä, että he avaavat suunsa ja panevat sitä
viestiä päättäjien suuntaan.”¹⁷⁴

”Juttujen pitää olla sillä lailla ihmissläheisiä, jotain konkreettisia
peruspalvelukysymyksiä jostain koulujen lakkauttamisesta tai tei-
den rakentamisesta ja sitä rataa.”¹⁷⁵

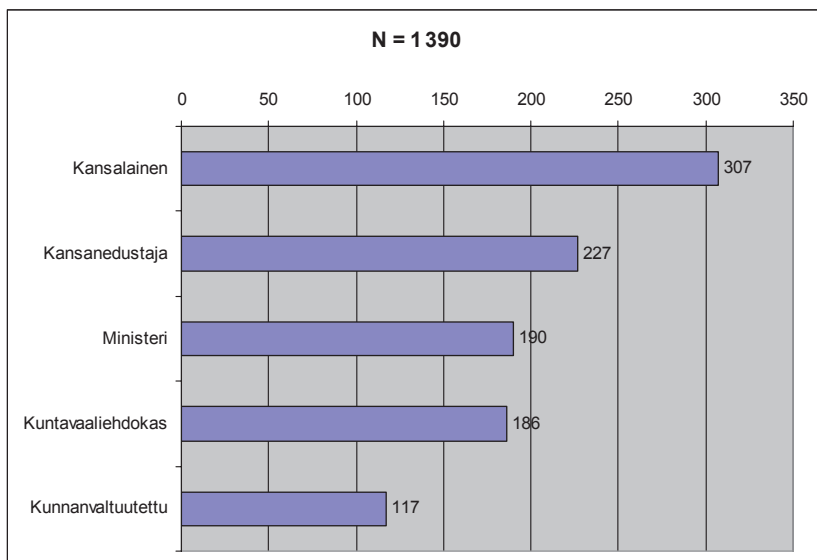
Uutisoinnin rakentumista kuvaa hyvin se, että sanomalehdistössä
julkisuuden eturintamassa olivat poliitikkojen (kuntavaaliehdokkaat,
kansanedustajat ja ministerit) rinnalla niin sanotusti tavalliset kan-
salaiset (ks. kuviot 35 ja 36). Heidän roolikseen tarjoutui eräänlaise-
na esimerkkikuntalaisena esiintyminen. Vaalien jälkeen ratkaistavak-
si tulevia asioita havainnollistettiin kuntalaisten erilaisten elämänti-
lanteiden ja palvelutarpeiden kautta. Heiltä kysyttiin esimerkiksi
katugallupeissa mielipidettä kotikuntansa kehittämisestä. Haastatel-
lut kansalaiset pääsivät toisinaan myös esittämään toivomuksiaan
poliitikoille ja kysymään näiltä kunta politiikkaa koskevia kysymyk-
siä.

Aineiston sanomalehdistä tavallisia kuntalaisia nähtiin useimmin
Turun Sanomissa niin lukumääräisesti kuin prosentuaalisestikin: 31

prosenttia kaikista lehden kuntavaalijutuissa esiintyneistä päähenkilöistä kuului kategoriaan ”kansalainen”¹⁷⁶. Lehdessä ilmestyneessä *Ääni kunnasta* -juttusarjassa haastateltiin päivittäin jotakuta Turussa tai lähikunnassa asuvaa kuntalaista. Lisäksi esimerkiksi vaalikeskusteluista kirjoitettujen artikkeleiden yhteydessä esiteltiin aina erillisessä kinalojutuksessaan yksi yleisön edustaja, jolta kysyttiin, miksi hän oli tullut seuraamaan keskustelua. Tällaiset toimitukselliset valinnat nostivat kansalaiset runsaaseen ja samalla päivittäiseen näkyvyyteen *Turun Sanomissa*.

Kuvio 35. Ensisijainen toimija sanomalehdissä 1.–26.10.2008 (osumia kpl)¹⁷⁷.

Kuvio 36. Viisi eniten näkyvyyttä saanutta toimijaa sanomalehdissä 1.–26.10.2008 (osumia yhteensä toimijoissa 1–5¹⁷⁸).

Niin sanottujen tavallisten ihmisten nostaminen näkyvästi mukaan uutisointiin on ollut tiedotusvälineissä pitkän linjan suuntaus, joka näyttää olevan edelleen voimistumassa. Laajemmin se voidaan nähdä osaksi sellaista uutisoinnin tapaa, jossa erilaisia aiheita valotetaan yksilökohtaisten esimerkkitapausten kautta. Vaikka kansalaisilla oli uutisoinnissa näkyvä asema, esimerkiksi kansalaisjärjestöjen edustajat olivat esillä uutisoinnissa vain harvoin. Uutisoinnissa nähdyt kansalaiset olivatkin korostetusti niin sanottuja tavallisia kuntalaisia, eivät poliittisesti tai aatteellisesti yhdistyksiin tai järjestöihin sitoutuneita yhteiskunnallisia toimijoita.

Nuoretkin haluttiin mukaan, mutta tuputtaa ei saa

Huoli erityisesti nuorten heikosta äänestysaktiivisuudesta on perinteinen vaalijulkisuudessa esiintyvä aihe. *Helsingin Sanomissa* nuoret

oli otettu varsin onnistuneella ja oivaltavalla tavalla mukaan kunta-vaalien uutisointiin. Puolueiden puheenjohtajien tentteihin oli yhdistetty neljästä 18-vuotiaasta pääkaupunkiseudun nuoresta koottu puheenjohtajien onnistumista arvioinut raati, jonka myötä nuoret tulivat näkyvästi toimijaroolissa osaksi uutisointia. Raadin kaksi nuorta naista ja kaksi nuorta miestä seurasivat *Helsingin Sanomien* järjestämät puheenjohtajien tentit ja antoivat niistä lyhyet arvionsa.¹⁷⁹

Nuorten raatilaisten arviot erotti muista, usein politiikan toimistusten laatimista arvioista hieman yllättäenkin se, että nuoret ottivat kantaa myös politiikan sisältöihin. Raatilaiset arvioivat puheenjohtajien vahvuuksia ja heikkouksia kiihkotta mutta suorasanaisesti, ja heidän ajatuksensa olivatkin raikasta luettavaa. Nuorten politiikan kommentaattorien voidaan toivoa tuoneen myös nuoria lukijoita puheenjohtajatenteistä kertovien artikkeleiden äärelle. Samalla juttusarja kuvasi nuoret itsensä politiikkaa seuraavina ja siihen osallistuvina, aktiivisina kansalaisina. Tämä muistutti siitä, että myös puolueiden puheenjohtajat puhuvat – tai ainakin heidän tulisi pyrkiä puhumaan – kaikille suomalaisille, myös ensimmäisissä vaaleissaan äänestävälle nuorille.

Uutisoinnin kansalaisia puhuttelevan tyylin ja informaation riittävän määrän lisäksi haastatteluisia tulivat esiin myös ajoittamiseen liittyvät kysymykset. Vaaleista kirjoittamisessa nähtiin myös rajansa: on varottava tukahduttamasta kansalaisten kiinnostusta tarjoamalla yliannostusta. On myös syytä välttää syyttelevää tyyliä äänestämään kannustamisessa. Uutisoinnissa ollaan tavallaan veitsenterällä tasapainoiltaessa sopivan sävyn ja perustellun uutismäärän kanssa. Enemmän ja kärkeämpää ei siis aina ole yhtä kuin parempaa. Uutisoinnin varhaisessa aloittamisessa nähtiin kyllästymisen lisäksi toinenkin riski:

” – – täytyy tavallaan jarrutella, ettei liian aikaisin olla liikkeellä, koska silloin ne liian aikaisin tehdyt jutut menevät hukkaan, koska ei ole minkäänlaista vaali-intoa olemassa. Uskoisin että siinä voisi pikemminkin tehdä tiiviimmän mutta intensiivisemmän.”¹⁸⁰

6.4 Onnistuiko uutisointi?

Uutisoinnin onnistumista voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta, eikä onnistumisen kriteerejä ole aivan yksinkertaista esittää. Hankkeen suorittamissa haastatteluissa kuntavaaliuutisoinnista vastanneet saivat myös itse arvioida kuntavaalien uutisointia. Olivatko he oman viestimensä osuuteen ja vaalien uutisointiin yleisemminkin tyytyväisiä? Keskusteltiin julkisuudessa oikeista aiheista? Menikö kaikki omassa viestimessä suunnitelmien mukaan? Olisiko jotakin voinut tehdä paremmin?

Kuntavaalijulkisuuden tärkeimmiksi aiheiksi vaalivastaavat listasivat kuntien palvelut ja niiden järjestämisen sekä kuntaliitokset. Kiinnostavista ja tärkeistä aiheista esimerkiksi kaavoituksen sanottiin saaneen liian vähän huomiota. Etenkin vaalirahakohun myötä aiheen katsottiin nousseen ajankohtaiseksi, joten siitä olisi ollut tarpeen kirjoittaa enemmänkin. Moni mainitsi tärkeäksi asiaksi myös uutisoinnin tasapuolisuuden: ehdokkaiden tuli päästä esiin jonkin mahdollisimman tasapuolisen kriteerin mukaisesti.

Miten onnistuneena sitten nähtiin kuntalaisten mukaan ottaminen, esimerkiksi äänestäjien huolenaiheiden kuuleminen ja kuntalaisten äänen kuuluminen? Osassa toimituksia katsottiin, että äänestäjät olisivat voineet päästä ääneen enemmänkin. Toisissa taas arveltiin oman viestimen onnistuneen hyvin.

Sanomalehtien levikkialueiden erityiskysymykset nousivat myös haastatteluissa esiin. *Aamulehden* osalta erityisenä haasteena oli poromestarivaali-idean selittäminen kansalaisille. *Helsingin Sanomien* uutisoinnissa puolestaan yhtenä painopistealueena olivat pääkaupunkiseudun metropolipolitiikka ja siihen liittyvät kysymykset.¹⁸¹

Valtakunnallisen median näkökulmasta kuntavaalien paikallinen luonne puolestaan tuotti päänvaivaa. Tätä kuvasi se, että vaikka palvelut miellettiin vaalien tärkeimmäksi kysymykseksi, niistä uutisointi yleisellä tasolla nähtiin haasteeksi – olihan jokaisen kunnan tilanne resurssineen ja tarpeineen hieman erilainen.

Taloustilanteen heikkenemiseen olisi pitänyt reagoida nopeammin

Taloudellisen tilanteen nopea huononeminen asetti tulevalle kunta-päätöksenteolle aivan uudenlaisia haasteita. Moni vaaliuutisoinnista vastannut haastateltavamme harmittelikin talouden kriisiytymisen olleen aihe, joka ehti asialistalle vasta uutisoinnin loppupuolella.

”Kyllähän sitten pääosin kuntavaaleihin mentiin noin sisällön puolesta vanhentuvilla tiedoilla, sellaisilla tiedoilla, jotka vanhentuvat muutamassa viikossa.”¹⁸²

”Jos olisin tiennyt sen, mitä vaalien jälkeen tapahtui taloudessa ja muussa, niin voisi sanoa, että olisi pitänyt enemmän käsitellä näitä kuntien talouteen ja rakenteellisia päätöksiä, isoja asioita, joita olisi pitänyt osata käsitellä kansalaisia puhuttelevalla tavalla.”¹⁸³

Laajemmassa, koko mediakenttää koskeneessa kritiikissä haastatellut pohtivat muun muassa poliitikkojen käsittelyä julkisuudessa. Arvostelua sai heidän päästämisensä liian vähällä: ehdokkaita olisi saanut kovistella enemmän etenkin palveluiden rahoittamisesta. Keskeiseksi haastatteluissa katsottiin esimerkiksi sen selvittäminen ”missä se rahapula on todellista ja missä ei, ja missä se on liioiteltua”. Haastateltujen näkemyksissä oli kuitenkin selviä eroja sen suhteen, missä määrin poliitikkoja katsottiin tarpeelliseksi hiillostaa: siinä missä yhdessä toimituksessa haluttiin antaa poliitikoille vapautta kertoa tavoitteistaan, toisessa haluttiin tiukentaa linjaa, suitsia poliitikkojen löysiä puheita ja esittää heille tiukkoja kysymyksiä.¹⁸⁴

Poliitikkojen ja toimittajien välisten suhteiden osalta tuotiin esiin myös median vastuu keskustelun suuntaajana. Tiedotusvälineiden vastuulla nähtiin olevan keskustelun ohjaamisen kansalaisten äänestyspäätösten kannalta keskeisiin kysymyksiin, mikäli poliitikot väistäisivät sivuraiteille. Tämä kuvastaa hyvin perinteistä ajatusta siitä, että poliitikot välttelevät vaikeisiin kysymyksiin vastaamista ja vievät keskustelua itselleen edulliseen suuntaan, jolloin mediaa tarvitaan takaamaan keskustelun korkea laatu ja kontrolloimaan poliitikkojen markkinointipuheita.

Kuntavaaliuutisoinnin onnistumisen ja epäonnistumisen arvioinnissa näkyivät myös toimitusten eri tavalla mitoittamat tavoitteet.

Haastateltava, joka katsoi lehtensä onnistuneen eduskuntavaalien 2007 aikaan nostamaan oman uutisointinsa myötä tärkeän epäkohdan laajan julkisen keskustelun aiheeksi, pettyi kun kuntavaalien 2008 aikana ei ylletty samaan. Tärkeäksi katsotuista aiheista uutisoitiin nytkin, mutta ne eivät herättäneet yhtä laajaa julkista keskustelua.¹⁸⁵

Viihteellinen ote ja ”markkinameininki” jakoivat mielipiteitä

Television vaalii aiheista uutisointia kritisoitiin varsin paljon sanomalehtien sivuilla, mutta myös haastatteluissa asia tuli esiin. Esimerkiksi Yleisradion vaaliohjelmien harmiteltiin olleen turhan kevyistä aineksista koottuja. Ylen tarjonnan ”markkinameininkiä” kritisoineen haastateltavan mukaan vaaliohjelmat menivät ”populismin puolelle” ja niistä tuntui asiasisältö kadonneen¹⁸⁶.

Haastateltujen näkemyksissä oli selvää hajontaa sen suhteen, millaisia painotuksia he antoivat viihteelliselle otteelle ja toisaalta perinteiselle asiajournalismille. Siinä missä yhden päivälehdessä liputettiin tunteiden ja draaman puolesta, toisessa uskottiin siirryttävän kohti entistä asiapitoisempaa käsittelyä. Näkemykset erosivat toisistaan selvästi:

”Ehkä kansalaisia olisi pitänyt pystyä puhuttelemaan vielä tunteikkaammin ja draamallisemmin – –”.

”Sen minä uskon, että se viihteellistymisen linja on nyt katsottu. Enemmän on varmaankin jonkin sellaisen vastareaktion paikka. Mennään enemmän tosiaan sinne asiapuolelle. – – Sellaista poliittista kuluttajanpalvelujournalismia.”¹⁸⁷

Toisinaan eriäviä mielipiteitä saattoivat selittää myös termeille annetut erilaiset merkitykset. Osa haastatelluista arveli koko viihteellisen-sanan leimautuneen politiikan mediajulkisuudesta käydyssä keskustelussa perusteettomasti. Eräs haastatelluista kysyikin, onko se heti kielteistä ja asialle selkensä kääntävää uutisoinnin viihteellistämistä, jos toimittaja yleisön kiinnostuksen herättääkseen etsii uudenlaisia, perinteisen politiikan journalismin uutisointitavoista poikkeavia

tulokulmia politiikan aiheisiin. Esimerkiksi suurelle yleisölle tutun julkiseshdokkaan haastatteleminen kuntavaaleista voitiin perustella sillä, miten tällaisen tutun henkilön mukanaolo voi tuoda vaalit aiheena lähemmäs kansalaisia.¹⁸⁸

Haastatteluissa tuotiin myös esiin, etteivät esimerkiksi viihteelliseksi mielletyt, maukkaat pienet sattumat uutisvirrassa vielä tarkoittaneet, että uutisointi olisi kauttaaltaan vailla sisältöä:

”Nämä on sivun alalaidan juttuja, sellaisia viidensadan merkin juttuja. Sivun pääjuttu on ’Päivähoito – Yhtä kallista duunarille ja ministerille’. Että kyllä painoarvotus on kuitenkin tämä.”¹⁸⁹

Kiinnostava kysymys todella on, tekeekö vaikkapa haastateltavan ehdokkaan viihdetausta myös hänestä kirjoitetusta kuntavaalijutusta viihdettä – siitä huolimatta, että jutussa käsiteltäisiin vaaliasiaa. Samaa asiaa voisi tarkastella hieman toisinpäin: onko politiikan haastatteleminen vaikkapa naistenlehteen politiikan journalismia vai jotakin muuta? Määrittäykö artikkeli asiajulkisuudeksi tai viihteeksi puhtaasti sen mukaan, keitä jutussa esiintyy tai millä foorumilla se julkaistaan? Entä syökö se lehden muun uutisaineiston uskottavuutta, jos uutisvirtaan mahtuu myös tarinaa vaikkapa paidatta vaalikampanjoineesta, *Big Brother* -tv-ohjelmassa tutuksi tulleesta nuoresta miehestä?

Viihteellisyys-termi vaikutti joidenkin haastateltujen puheessa olevan lähes synonyymi kiinnostavalle. Silti perinteisten päivälehtien toimittajista nekään, jotka korostivat kiinnostavuuden nousua uutiskriteerinä, eivät olleet valmiita siirtymään linjalle, jossa kiinnostavuus uutiskriteerinä ohittaisi tärkeän. Yhtä kaikki tarpeellisenä pidettiin avoimuutta sellaisten keinojen etsimisessä, joilla kansalaisten mielenkiinto saataisiin herätettyä.

Haastatteluissa itsekritiikkiä esitettiin myös uutisaineiston laadun osalta, sillä vaikka määrää oli, eivät kaikki olleet tyytyväisiä uutisoinnin tasoon:

”[M]ikä oli huonoa, oli ettemme päässeet riittävän syvälle siinä agendassa. Olisi ollut keinoja vielä enemmän avata sitä, mitä se

on se kunnallispolitiikan ja järjestettyjen palvelujen suhde ja miten tavallinen ihminen pystyy niihin vaikuttamaan äänestämällä ja miten tämä demokratia toimii.”¹⁹⁰

Tähän toiveeseen on helppo yhtyä. Selvää on, että kuntavaalit uutisaiheena joutuvat jatkossakin kilpailemaan huomioarvosta niin muiden politiikan aiheiden kuin muun journalistisen sisällön kanssa. Haastatteluiden perusteella sanomalehdissä kuntavaalit mielletään tärkeäksi uutisaiheeksi, jonka käsittelyyn panostetaan niin henkisiä kuin aineellisiakin voimavaroja. Tavoitteet, kansalaisille tiedottaminen vaaleista ja äänestämään kannustaminen, ovat pitkälti yhteisiä. Sen sijaan niihin pääsemisen keinoissa on eroja varsinkin uutisoinnin sävyjen ja tyylin suhteen. Yksi yhteinen nimittäjä kuitenkin löytyy, ja se on tavallisen kansalaisen – äänestäjän ja kuntalaisen – äänen kuuluminen uutisoinnissa aikaisempaa paremmin.

7 Kuntavaalit mediajulkisuudessa

Mari K. Niemi ja Laura Berg

Kuntavaalien ongelmana mediajulkisuudessa ei ole se, että vaalit jäisivät vähäiselle huomiolle. Aineistomme viestimet pitivät kuntavaaleja esillä ahkerasti, ja uutisointi oli sisällöltään informatiivista ja monipuolistakin. Myös tavalliset kansalaiset pääsivät eräänlaisessa esimerkkikuntalaisen roolissa mukaan keskusteluun. Kuntavaalien luonne kansalaisia lähellä olevina ja heidän arkeensa vahvasti vaikuttavina vaaleina oli uutisoinnissa ahkerasti toistettu perusviesti, johon toimittajat vetosivat kannustettaessa kansalaisia uurnille.

Kuntavaalien medianäkyvyyttä suurempi haaste näyttäisi olevan kansalaisten suhteellisen vähäinen kiinnostus vaikuttaa kotikuntansa asioihin. Vaalit, joissa ratkaistaan valtakunnallisia kysymyksiä, kiinnostavat kansalaisia enemmän kuin omaa kotikuntaa koskevat vaalit; äänestysprosenttien valossa suurinta suosiota nauttivat tasavallan presidentin vaalin lisäksi eduskuntavaalit. Täytettävänä olevien tehtävien korkea profiili osaltaan innostanee kansalaisia uurnille, minkä lisäksi huomattavasti kuntavaaleja rajatumpi mutta myös tunnetumpi ehdokasjoukko tekee noissa vaaleissa valintatilanteesta kansalaisen kannalta selkeämmän. Samat seikat myös helpottavat noista vaaleista uutisoimista. Onkin ilmeistä, että kansalaisia vähemmän kiinnostavien vaalien, kuten kuntavaalien ja Euroopan parlamentin vaalien, kohdalla tiedotusvälineiden aktivoiva ja tiedottava rooli korostuu.

Kuntavaalien ehdokaspaljous ja kunnittain vaihtelevat tilanteet ja tarpeet vaikuttavat vaalien luonteeseen mediatapahtumana. Kuntavaalien julkisuus on kuntien erilaisten lähtötilanteiden ja kuntakoh- taisten ehdokkaiden vuoksi sirpaloitunut erilaisiin osajulkisuuksiin. Kuntavaaleista uutisoitaessa ei olekaan mahdollista luoda samanlais- ta kokonaiskuva kuin esimerkiksi asetelmaltaan hyvin selkeässä ta- savallan presidentin vaalissa, jossa ehdokkaat on myös mahdollista istuttaa saman pöydän ääreen.

Kuntavaalien mediajulkisuudessa näyttää syntyneen sinänsä pe- rusteltu työnjako, jossa valtakunnallisissa viestimissä – kuten televi- siokanavilla ja iltapäivälehdissä – keskitytään valtakunnallisesti kun- tia koskettaviin asioihin puoluejohtajavetoisesti ja päivälehdissä taas paneudutaan levikkialueen kuntien asioihin seikkaperäisemmin, jol- loin myös paikalliset ehdokkaat pääsevät jonkin verran esille.

Kuntavaalien 2008 mediajulkisuudessa television vaaliohjelmia leimasi odotetusti vahva valtakunnallinen painotus. Erityisesti puo- lueiden puheenjohtajien vaalitentit keskittyivät valtakunnallisiin tee- moihin, kuten Kauhajoen ampumatapauksen jälkiselvittelyihin ja talouskriisiin. Kokonaisuutena television kuntavaalitentteissä käytyä keskustelua hallitsi talous, ja kuntien asema nousi esille lähinnä siinä mielessä, kuinka paljon valtion tulisi tukea kuntia. Tenttien keskus- teluille ominaista oli lisäksi selvä vastakkainasettelu hallituksen ja opposition edustajien välillä, joten tässäkin mielessä television kun- tavaalitentit eivät juuri eronneet eduskuntavaalien alla järjestettävistä tenteistä.

Aineiston sanomalehdissä esitettiin toistuvasti huoli kuntavaali- uutisoinnin liiallisesta valtakunnallisesta painotuksesta. Kuntavaa- leissa päätetään paikallisista asioista, joten onkin aivan perusteltua odottaa, että näitä aiheita käsitellään myös viestimissä. Mikäli tiedo- tusvälineiden uutisoinnissa keskitytään arvioimaan esimerkiksi puo- lueiden johtajien menestymistä vaalitentissä tai ennakoimaan asetel- mia, joista puolueet lähtevät seuraaviin eduskuntavaaleihin, voi kan- salaiselta hämärtyä se, mihin hänen oikein tulisi ottaa kantaa äänes- tämällä.

Kuten aineistommekin osoitti, paikallisesti ja alueellisesti profiloituneet sanomalehdet ovat valtakunnallisia televisiokanavia luontevampi foorumi kuntakohtaisten asioiden käsittelyyn. Lehdet myös hoitivat tätä tehtäväänsä pääosin mallikelpoisesti. Silti nähtävissä oli, että toimittajien oma pohdiskeleva kiinnostus suuntautui niin pääkirjoituksissa kuin kolumneissa nimenomaan valtakunnallisiin aiheisiin. Spekulaatiot puolueiden voimasuhteista tai vaikkapa SDP:n tuoreen puheenjohtajan Jutta Urpilaisen onnistumisesta ensimmäisissä vaaleissaan voivatkin kiinnostaa myös monia lukijoista. Siitä huolimatta tällaisten pohdintojen rinnalla on jatkossakin syytä tarjota runsasta ja monipuolista kirjoittelua kuntapolitiikan sisällöistä, puolueiden tavoitteista ja ehdokasasettelusta.

Toimittajat myös kritisoivat vaalien vaisuutta ja kaipasivat puolueilta ja ehdokkailta lisää ponnistuksia kampanjoinnin terävöittämiseksi. Äänestysprosentin alhaisuus oli huoli, jonka aineiston tiedotusvälineet jakoivat ja johon ne pyrkivät vaikuttamaan. Toisinaan vaikutelmaksi tuli, että kaikista aktivointipyrkimyksistä huolimatta journalistit itse olivat osaltaan luomassa tappiomielialaa valitellessaan vaalityön vähyyttä ja käydyn keskustelun huonoa laatua. Median merkitys vaalijulkisuuden tuottajana on niin suuri, että voidaan kysyä, olisiko julkisuutta edes olemassa ilman toimittajien panosta. Heidän oma kiinnostuksensa tai kyllästyneisyytensä ei voi olla sävyttämättä kansalaisten vaaleista saamaa kuvaa.

On tietysti mahdollista, että toimittajien toisinaan huokuma pettymys vaalikampanjoinnin laatuun todella heijasteli puolueiden ja ehdokkaiden tavanomaista vaisumpaa otetta. Kysyä voi silti sitäkin, ovatko toimittajien odotukset politiikkaa kohtaan nousseet aikaisempaa suuremmiksi. Poliitiikka ei aiheena enää nauti sellaisesta suvereenista asemasta kuin vielä 1980-luvulla, joten myös sen tulee lunastaa paikkansa uutisvirrassa omin ansioin, joista yhdeksi näyttää entistä vahvemmin nousseen tärkeydenkin toisinaan ohittava kiinnostavuus.

Tutkimushankkeemme haastatteluissa nousi vahvasti esiin toimituksissa koettu vastuu kansalaisten kannustamisessa uurnille. Puo-

lueiden ja ehdokkaiden onneton kampanjointi luonnollisesti vaikeuttaa tätä viestimille kuuluvaa tehtävää: miten saada kansalaiset innostumaan vaaleista, jos puolueet ja ehdokkaatkin vaikuttavat kampanjoivan puolivaloilla?

Koko aineiston sanomalehtien uutisointitapaa yhdistävä linjaus oli kansalaislähtöisyys. Myös lehtien kuntavaalivastaavien haastatte- luissa keskeiselle sijalle nousi kansalaisen tarpeista ja kiinnostuksen kohteista lähtevä uutisointi, joka antaa myös kuntalaiselle äänen. Monet haastatellut uskoivat tämän suuntauksen myös vahvistuvan jat- kossa.

Tutkimuksemme osoitti, että ainakaan kuntavaaliuutisoinnin pe- rusteella kahta suomalaista iltapäivälehteä, *Ilta-Sanomia* ja *Iltalehteä*, ei ole syytä niputtaa yhteen. Eroja oli niin toimitusten kuntavaaliu- tisoinnin linjauksissa kuin uutisoinnin toteuttamisessa käytännössä. Siinä missä *Iltalehti* oli liikkeellä runsaasti palstatilaa saaneen, kan- salaisten tärkeinä pitämistä asiakysymyksistä ammentavan juttusarjan kanssa, *Ilta-Sanomat* säästeli voimiaan vaalien jälkeiseen aikaan ja vaalituloksen uutisointiin. Toisaalta iltapäivälehdistä ominainen hen- kilöivä ja viihteellinen sekä draamaa, kohuja ja vastakkainasetteluja hyödyntävä uutisoinnin tapa oli selvästi antanut vaikutteita myös osalle päivälehdistä. Uusia näkökulmia hakevan ja osin aikaisempaa pinnallisemmankin linjan oli selvästi valinnut *Helsingin Sanomat*.

Valtakunnallisen laatulehden tyytyminen uutisoinnissaan niinkin usein asiasisällön puolesta köykäiseen kirjoitteluun herättää kysymyk- sen, onko hektinen työrytmi johtanut siihen, ettei aikaa esimerkiksi puoluejohtajien poliittisten viestien vertailevaan analysointiin tai jopa haastamiseen ole. Vähintään yhtä huolestuttava on se vaihtoehto, ettei tällaista kriittistä analysointia enää pidetä tarpeellisena – tai ettei sellaiselle löydy toimituksesta riittävän osaavia tekijöitä.

Kokonaisuutena tarkasteltuna voidaan yhtä kaikki todeta, että kuntavaaleja koskeva perusinformaatio välittyi niin televisiossa kuin varsinkin uutisoinniltaan runsaammassa päivälehdistössä hyvin. Sen sijaan erilaisten politiikkavaihtoehtojen kriittistä erittelyä soisi tule- vaisuudessa nähtävän enemmän kaikissa aineistomme viestimissä.

Kansalaiset näkyivät kuntavaaleja koskevassa uutisoinnissa runsaslukuisesti ja usein, mutta heille tavallisesti tarjoutunut rooli jäi vielä ahtaaksi. Kuntalaisille annettu runsas näkyvyys kuitenkin takasi sen, ettei vaalien kokonaiskuva vaikuttanut elitistiseltä, vaikka poliitikoista eniten esillä oli puoluejohto. Varsin runsaasti äänessä olivat myös toimittajat itse; kolumneissaan, kinalojutuissaan ja pääkirjoituksissaan he esittivät vaalien tiimoilta omia tulkintojaan asioista. Vaalijulkisuudessa käytyä keskustelua suuntaava rooli olikin vahvasti toimituksilla.

Runsaasta näkymisestään huolimatta niin sanotut tavalliset kuntalaiset näkyivät julkisuudessa toimitusten ehdoilla, ja heille annettu liikkumatila oli suppea. Myönteisenä poikkeuksena valtavirrasta esiin nousi *Helsingin Sanomien* nuorten raati, johon valitut nuoret arvioivat puoluejohtajien näkemyksiä ja esiintymistä raikkaasti, perustellusti ja kukin omista lähtökohdistaan.

Kuntavaaliuutisoinnin määrällisen runsauden keskellä voidaan edelleen esittää toive aiempaa monimuotoisemmasta ja analyttisemmästä uutisoinnista, jossa äänensä saisivat kuuluville entistä paremmin esimerkiksi sellaiset erilaiset järjestöt ja asiantuntijat, joiden osaamisen ja intressien piiriin kunnissa ratkaistavaksi tulevat asiat kuuluvat. Tämä voisi syventää politiikkavaihtoehtoista käytävää keskustelua ja myös tarjota uudenlaisia lähestymistapoja.

Tässä kuntavaalien mediajulkisuutta tarkastelevassa peruskartoituksessa selvitimme vuoden 2008 kuntavaalien uutisoinnin määrää, sisältöä ja laatua sekä sitä, miten vaaliuutisoinnin onnistuminen nähtiin sanomalehtien toimituksissa. Jatkossa olisi hedelmällistä tutkia myös sitä, kuinka tiedotusvälineitä seuraavat kansalaiset mieltävät vaaliuutisoinnin ja kuinka hyvin he katsovat sen palvelevan heitä. Onko uutisointi esimerkiksi nuorten, ensi kertaa äänestämään pääsevien mielestä riittävän informatiivista? Mielenkiintoista olisi tehdä myös tarkempaa alueellista vertailua eri maakuntien sanomalehtien vaaliuutisoinnin välillä.

Viitteet

¹ Hannu Nieminen & Merja Pantti: Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Loki-Kirjat 2005, s. 29–30.

² Esim. Vaalitiedotusryhmä: Äänestysaktiivisuuden lisääminen tiedotuksen keinoin. Vaalitiedotusryhmän muisto. Oikeusministeriö 2004. Ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta selvittävä työryhmä: Ulkomaalaisten kansallinen äänioikeus: ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta selvittävän työryhmän mietintö. Sisäasiainministeriö 1991.

³ Esim. Kansalaismielipide ja kunnat – Ilmapuntari. KAKS, teos vuosittain 1993–2008. Kunnallisvaalit Päijät-Hämeessä. Päijät-Hämeen maakunta- ja seutukaavaliitto 1992.

⁴ Sami Fredriksson & Tuomo Martikainen: Vaalit ja politiikka: pääkaupunkiseudun nuorten aikuisten poliittiset valinnat 1988–2004. Helsingin kaupungin tietokeskus 2006.

Matti Wiberg: Äänestysvalta Suomen kunnissa: analyysi vuonna 2004 valituista valtuustoista. Turun yliopisto 2005.

Sami Borg: Puolueet ja edustuksellinen kunnallisdemokratia: Tutkimus poliittisesta edustautumisesta ja legitimitetistä. Tampereen yliopisto 1998.

Juhani Pehkonen: Tutkimus (vaali)työstä ja taistelusta: Puoluevalinnan perusteet vuoden 1988 kunnallisvaaleissa. Tampereen yliopisto 1990.

Lasse Oulasvirta (toim.): Kunnallishallinto ja -vaalit Pohjoismaissa. Tampereen yliopisto 1989.

Christoffer Grönholm: Kunnallisvaalit Suomen poliittisessa järjestelmässä: Tarkastelun vuoden 1984 kunnallisvaalien valossa. Vantaan Kunnallispaino 1985.

Sari Pikkala: Eikö kunnallinen demokratia ansaitse valtuutetun luottamusta? Tutkimus valtuustojen henkilövaihtuvuudesta. Åbo Akademi 1998.

Sari Pikkala: Ei enää ehdokkaaksi – Tutkimus valtuustoluopujista ja luopumisen taustoista 1996–2007. Åbo Akademi 2007.

Sari Pikkala: Avhoppare och utslagna – Personomsättningar i finländska kommunfullmäktige. Åbo Akademi 2009.

Ulla Sajaniemi: Argumentaatio Turun kunnallisvaalimainonnassa – Mies- ja nais-ehdokkaiden lehti-ilmoituksissa käyttämien argumentaatiomenetelmien vertailua. Suomen kielen pro gradu, Turun yliopisto 1995.

Ari-Veikko Anttiroiko & Marko Koskinen & Juho Pekka Mikola: Kunnallisvaalien valttikortit – Vaalimenestyksen edellytysten ja vaalien viestinnällistymisen tarkastelua erityisesti Tampereen kunnallisvaalien 1996 osalta. TAJU 1996.

Maria Suojanen & Jarno Talponen: Vallaton vaalikone. Minerva Kustannus 2007.

⁵ Esimerkiksi Sami Borgin vuonna 2008 julkaistussa puheenvuorossa pohditaan äänestysaktiivointia monelta eri kannalta, mutta tiedotusvälineiden vaikutus jää vähälle huomiolle. Sami Borg: Hiljaa hyvää tulee. Puheenvuoro äänestysprosentteista ja vaaliaktiivisuudesta. KAKS 2008, Polemia-sarja 71.

⁶ Aamulehti on osa Alma Mediaa, Helsingin Sanomat on osa Sanoma-konsernia, Turun Sanomat omistaa TS-yhtymä, Kalevan omistaa Kaleva kustannus Oy ja Savon Sanomat kuuluu Väli-Suomen sanomalehtiin, joka on viiden lehden (Savon Sanomat, Karjalainen, Keski-suomalainen, Ilkka ja Pohjalainen) omistama yhteistyöverkosto, jolla on Turun Sanomien kanssa yhteinen Helsingin toimitus.

⁷ Aiheen käsittelyn taso on paikallinen, mikäli aihetta käsitellään yhden kunnan kuten vaikkapa Tampereen osalta; taso on alueellinen, mikäli aihetta käsitellään jonkin alueen kuten Itä-Suomen näkökulmasta ja valtakunnallinen, mikäli aihetta käsitellään koko maan näkökulmasta.

⁸ B-Studio 1.10.2008, 8.10.2008, 15.10.2008 ja 21.10.2008.

⁹ Osa sanomalehtien vaalisarjoista oli alkanut jo ennen lokakuun 1. päivää. Tässä taulukossa on kirjattu sarjojen juttumäärät ainoastaan lokakuussa.

¹⁰ AL 13.10.2008, Mikko Alatalo: Hyvään kylämaiseen asumiseen (kolumni). AL 14.10.2008, Jari Heinonen: Bisnesvalta ulos, kansanvalta sisälle (kolumni). AL 15.10.2008, Irene Roivanen: Tasa-arvoa ja kestävää kehitystä (kolumni). AL 16.10.2008, Pertti Virtanen: Taksikuskiviisautta liikenteeseen (kolumni). AL 17.10.2008, Sirkkaliisa Virtanen: Pieniä kyliä kaupungin sisälle (kolumni). AL 20.10.2008, Leena Rauhala: Hyvä elämä syntyy lähellä (kolumni). AL 21.10.2008, Hanna Tainio: Asukkaat tarvitsevat lisää palveluja (kolumni). AL 22.10.2008, Timo P. Nieminen: Kestävän kasvun kaupunki (kolumni).

¹¹ Ks. esim. AL 1.10.2008: Pälkäneellä paistaa (pääkirjoitus). Vaakunakisan voittajan laulu herkisti sopuisan illan. Uusi kunnanvaltuusto ratkaisee, jatkaako Juupajoki itsenäisenä.

¹² AL 8.–15.10.2008.

¹³ AL 18.–21.10.2008.

¹⁴ AL 21.–25.10.2008.

¹⁵ Ks. esim. Helsingin Sanomat (HS) 6.10.2008: Puoluejohtajien grillaus alkaa. HS 7.10.2008: Jokivarren tiet ovat jääneet huomiota vaille.

¹⁶ HS 9.10.2008: Soini puolusti puoluettaan HS:n tentissä muukalaisvihasyytöksiä vastaan. HS 10.10.2008: Räsänen sai selittää uskonnon ja politiikan suhdetta HS:n tentissä. HS 11.10.2008: Katainen joutui tilille rikotuista lapsilisälupauksista HS:n tentissä. HS 14.10.2008: Wallin sai HS:n tentissä syytöksiä rikkaiden suosimisesta. HS 15.10.2008: Tarja Cronberg sai kantaa taakan vihreiden hallitusvastuusta. HS 16.10.2008: Vasemmistoliiton johtaja myönsi tentissä auliisti puolueensa vanhoja virheitä. HS 17.10.2008: Urpilainen sai tilittää Sdp:n virheitä hallituksessa ja oppositiossa. HS 18.10.2008: Pääministeri Vanhanen väitteli köyhyydestä ja verotuksesta.

¹⁷ HS 6.10.2008: Puoluejohtajien grillaus alkaa.

¹⁸ HS 8.10.2008: Leif Salmén: Imagokampanjoita käyvät puolueet kaivavat omaa hautaansa, ja HS 8.10.2008: Äänestäjiä on koulutettava tarkkailemaan politiikkaa.

¹⁹ HS 19.10.2008: Puoluejohtajat unohtivat yleisön.

²⁰ Helsingin Sanomien vaalitenteistä ks. myös Mari K. Niemen Vaali-ilmiö-artikkeli ”’Keskivahvaa grillausta’ Leif Salménin tyyliin”, s. 85.

²¹ Ks. esim. HS 7.10.2008: Jokivarren tiet ovat jääneet huomiota vaille.

²² HS 4.10.2008: Vuosikausia masennusta ilman kunnan hoitoa. HS 5.10.2008: HS:n vaalipanelistit ratkaisisivat Vantaan ongelmat kuntaliitoksella. HS 11.10.2008: Kotihoidon ulkoistaminen palautti ilon Pirkko Virtasen elämään. HS 12.10.2008: HS:n vaalipaneelissa väläyteltiin Espoon ja Kauniaisten yhdistämistä. HS 18.10.2008: Helsingiläinen kasiluokkalainen lintsasi puolet viime lukuvuodesta. HS 19.10.2008: Keskustatunneli palasi kummittelemaan HS:n vaalipaneelissa Rautatieasemalla.

²³ Ks. esim. HS 1.10.2008: Viialassa hyvistä ajoista muistuttaa vain torvisoittokunta.

- ²⁴ HS 13.10.2008: Kaupunkitoimituksen Vaalitarkkailija loikkaa vaalikentälle.
- ²⁵ Ks. HS 15.10.2008: Vaalisloganeista on sotahuuto kaukana (Vaalitarkkailija-kolumni). HS 16.10.2008: Tyyli on tärkeää muille paitsi Jaanalle (Vaalitarkkailija-kolumni). HS 17.10.2008: Tulitikkuja lainaamassa (Vaalitarkkailija-kolumni). HS 19.10.2008: Numerolla on väliä (Vaalitarkkailija-kolumni). HS 20.10.2008: Christa Sliphongilla on 791 ystävää (Vaalitarkkailija-kolumni). HS 25.10.2008: Vauva, budjetti ja Raija Vahasalo (Vaalitarkkailija-kolumni).
- ²⁶ Ks. esim. HS 9.10.2008: Perussuomalaiset ovat nousemassa keskustan ohi Espoon valtuustossa. HS 10.10.2008: Suurin osa helsinkiläisistä kannattaa tiivistä asuntorakentamista. HS 12.10.2008: Erot suurten puolueiden kannatuksissa minimissään. HS 16.10.2008: Suur-Helsingin suosio hiipuu pääkaupunkiseudulla. HS 21.10.2008: Rahaston purku ei kiinnosta Espoon puolueita. HS 3.10.2008: Opposition kunta-vaaliehdokkaat kertoisivat rahoituksestaan hallituspuolueita hanakammin.
- ²⁷ Ks. esim. HS 3.10.2008: Jutta, Jyrki ja Matti ”vaalitentissä” (pääkirjoitus). HS 6.10.2008: Vaaleissa äänestämällä tulisi oikeasti olla väliä (pääkirjoitus). HS 11.10.2008, Antti Kokkonen: Kriisi pyyhki pintakuohun politiikasta (kolumni).
- ²⁸ Kaleva 15.10.2008: Äänestysinto suuri huolenaihe (pääkirjoitus).
- ²⁹ Kaleva 19.10.2008: Koulutus kaikilla kärkikolmikossa.
- ³⁰ Kaleva 1.10.2008: Konsensus vielä kaukana Kemissä. Kaleva 3.10.2008: Kova kasvu Limingan onni ja huoli. Kaleva 8.10.2008: Oulunsalo luottaa ihmeelliseen Inspiriaan. Kaleva 10.10.2008: Kuusamon vastattava muutoksiin. Kaleva 15.10.2008: Eripuraa Ouluun liittymisestä. Kaleva 17.10.2008: Ounasvaara jätettävä rauhaan. Kaleva 22.10.2008: Oulu on Kiimingissä kuuma peruna. Kaleva 23.10.2008: Vaalan terveyspalvelut maksavat liikaa. Kaleva 24.10.2008: Oululaiset tyytyväisiä veroihin.
- ³¹ Kaleva 18.10.2008: Kallioparkki ei ole kansan mieleen. Kaleva 19.10.2008: Keskusta ja kokoomus kärkikahinaan. Kaleva 20.10.2008: Oululaisten tuki suurkunnille. Kaleva 22.10.2008: Naiset ovat jyrkempiä vastustajia. Kaleva 25.10.2008: Kansanvaali viehättää vasemmalla.
- ³² Savon Sanomat (SS) 16.10.2008, etusivu. SS 16.10.2008, Mauri Liukkonen: Pieniä puroja (kommentti).
- ³³ SS 1.10.2008, SS 3.10.2008, SS 6.10.2008, SS 8.10.2008, SS 10.10.2008, SS 14.10.2008.
- ³⁴ Ks. SS ja Turun Sanomat (TS) 1.10.2008: Kuntaliitokset uhkaavat nipistää Rkp:n voittoa. SS ja TS 2.10.2008: Vihreiden Laturi hahmottelee kuntiin pormestaria ja paikallista hallitusta. SS ja TS 3.10.2008: Vasemmistoliitto vaatii kuntia vakinaistamaan päättyöläiset. SS ja TS 4.10.2008: Virkkunen toivoo kymmeniä uusia kuntaliitoksia. SS ja TS 5.10.2008: Kiviniemi aloittaisi Helsingin ja Vantaan liittämällä. SS ja TS 6.10.2008: Sdp:n mielestä työssäkäyntialue on sopiva koko kunnalle.
- ³⁵ Ks. esim. TS 1.10.2008: Äänestysaktiivisuuden romahdus nakertaisi kansanvallan perustaa (pääkirjoitus). TS 15.10.2008: Ennakkoäänestys alkaa (pääkirjoitus). TS 25.10.2008, Aimo Massinen: Vain hyväosaisten etuoikeus (kolumni).
- ³⁶ Turun Sanomien levikkialue käsittää Varsinais-Suomen lisäksi osia Uudestamaasta, Satakunnasta ja Hämeestä.
- ³⁷ TS 2.10.2008 ja SS 6.10.2008, Ari Valjakka: Kunnallisvaalit ja media (kolumni).

³⁸ Väli-Suomen sanomalehdet on viiden lehden omistama yhteistyöverkosto. Savon Sanomien lisäksi sen omistajia ovat Karjalainen, Keskisuomalainen, Ilkka ja Pohjalainen.

³⁹ TS 1.–26.10.2008.

⁴⁰ TS 2.10.2008: Enemmistö Turun ehdokkaista on valmis korottamaan veroa. TS 9.10.2008: Vuodenvaihteen kuntaliitos riittää Kaarinan ja Naantalin ehdokkaille. TS 20.10.2008: Joka neljäs on menettänyt uskonsa reuna-alueiden elinvoimaisuuteen. TS 24.10.2008: Toriparkki ei kelpaa ehdokkaille.

⁴¹ Esim. TS 10.10.2008: Turkulaisten pahoinvoinnin ehkäisemistä luvataan parantaa. TS 12.10.2008: Palvelujen ulkoistaminen herättänyt paljon keskustelua. TS 14.10.2008: Turun saaret tarvitsevat enemmän asukkaita parempiin palveluihin. TS 15.10.2008: Erityislasten opetus jakoi koulupaneelia. TS 21.10.2008: Hallitussopimuskumppanit pitävät Sdp:tä Turun talousohjelman jarruna.

⁴² Esim. TS 12.10.2008: Vihreät ja perussuomalaiset kulkevat kohti vaalivoittoa Turussa. TS 14.10.2008: Kokoomus kipuamassa Suur-Salon suurimmaksi.

⁴³ Iltalehti (IL) 1.10.2008: Olisipa heille aikaa! IL 3.10.2008: Ulos kerran vuodessa. IL 4.10.2008: Tydyttävän rajoilla. IL 6.10.2008: Päiväkodin ahtaus on riski lapselle. IL 8.10.2008: Tuuriakin mukana. IL 9.10.2008: Hoitomaksut poikki ja pinoon. IL 11.10.2008: Terve koulu open ja oppilaan oikeus. IL 15.10.2008: Pakkorako vai pelastus? IL 16.10.2008: Koululaisten stressi vaatii hyvän terveydenhoidon. IL 18.10.2008: Köyhien lapsilta viedään hampaatkin. IL 21.10.2008: Missä on Akaa? IL 23.10.2008: Kuntien kaavoitus on iso bisnes. IL 24.10.2008: Humalaiset ja pimeä pelottavat. IL 27.10.2008: Sairaiden, vanhojen ja köyhien puolesta.

⁴⁴ Ks. Laura Heino: Iltalehdet kansan puolella – politiikkaa vastaan? Teoksessa Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediailmiöt. Kirja-Aurora 2007.

⁴⁵ Iltä-Sanomat (IS) 7.10.2008: Keskustan nurmijärveläisehdokas kehuskeli: Kuulun rikollisjärjestöön. IS 7.10.2008: Puoluejärjestö hämmentyi. IS 8.10.2008: Vaalikohu Nurmijärvellä. IS 8.10.2008: Rikollistaustainen aviomies myös ehdokkaana.

⁴⁶ IS 9.10.2008: Tämäkö muka Kosovo? 17.10.2008: Unelmana lapsi. 22.10.2008: Vieras kotonaan.

⁴⁷ IS 25.10.2008: Ei paljon kiinnosta! IS 25.10.2008: Kunnista kurjin?

⁴⁸ IS 2.10.2008: Piikkikorolla hyökkäykseen. IS 23.10.2008: Urpilainen ”otti” kädenpuristuksen. IS 24.10.2008: Voittajan hymy? IL 23.10.2008: Kuka pelkää oppositiojohtajaa? IL 24.10.2008: Apua, kokoomus karkaa!

⁴⁹ Kuntavaaliuutisoinnista sanomalehdissä vastanneiden henkilöiden haastattelut touko–kesäkuussa 2009. Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa -hanke, Eduskuntatutkimuksen keskus, Turun yliopisto.

⁵⁰ IS 7.10.2008: Keskustan nurmijärveläisehdokas kehuskeli: Kuulun rikollisjärjestöön. IS 7.10.2008: Puoluejärjestö hämmentyi. IS 8.10.2008: Vaalikohu Nurmijärvellä. IS 8.10.2008: Rikollistaustainen aviomies myös ehdokkaana.

⁵¹ IL 24.10.2008: Mitä solmut kertovat? Ks. myös IS 2.10.2008: Piikkikorolla hyökkäykseen. IS 23.10.2008: Urpilainen ”otti” kädenpuristuksen. IS 24.10.2008: Vaalivoittajan hymy? IL 23.10.2008: Kuka pelkää oppositiojohtajaa? IL 24.10.2008: Apua, kokoomus karkaa!

⁵² TV1:n katsotuin kuntavaali aiheinen ohjelma lokakuussa 2008 oli vaali-illan tuloslähetys (797 000 katsojaa) ja toiseksi katsotuin oli 26.10.2008 lähetetty Suuri

vaalikeskustelu (515 000 katsojaa). Ks. <http://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/kk/ohjkan/2008/10/yle1.html>. MTV3:n katsotuun kuntavaaliaiheinen ohjelma lokakuussa 2008 oli 22.10.2008 lähetetty puheenjohtajien vaalikeskustelu (448 000 katsojaa). Ks. <http://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/kk/ohjkan/2008/10/mtv3.html>. Luettu 18.8.2009.

⁵³ Nelosen uutiset 13.10.2008.

⁵⁴ MTV3 Huomenta Suomi 6.–16.10.2008.

⁵⁵ Ks. esim. TV1 Aamu-tv 2.10.2008, 8.10.2008 ja 13.10.2008.

⁵⁶ Ajankohtainen Kakkosen Kuntailta keräsi 452 000 katsojaa ja oli TV2:n viidenneksi katsotuin ohjelma lokakuussa 2008. Ks. <http://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/kk/ohjkan/2008/10/yle2.html>. Luettu 18.8.2009.

⁵⁷ Tietokantaan merkittiin kustakin jutusta viisi ensisijaista toimijaa tärkeysjärjestyksessä. Tässä on laskettu yhteen kunkin toimijan näkyvyys toimijoissa 1, 2, 3, 4 ja 5.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ Jenni Haukio & Maria Suojanen: Vaalikone poliittisena medianä. *Politiikka* 46(2)/2004, 130–132, 135.

⁶⁴ Kuntavaalikoneiden haasteista ks. esim. Erkki Vihtonen: Vaalikoneen synty ja kehitys Yleisradiossa 1996–2006. Teoksessa Maria Suojanen & Jarno Talponen (toim.): Vallaton vaalikone. Minerva Kustannus 2007, 36–37.

⁶⁵ Esim. Heikki Paloheimo: Vaalikoneiden käyttäjät vuoden 2003 eduskuntavaaleissa. Teoksessa Maria Suojanen & Jarno Talponen (toim.): Vallaton vaalikone. Minerva Kustannus 2007, 64–65. Paloheimon mukaan vuoden 2003 eduskuntavaaleissa vaalikoneiden merkitys äänestyspäätöksen tekemisessä oli suhteellisen pieni. Tutkimuskyselyyn vastanneista vain 17 prosenttia kertoi saaneensa äänestämisen kannalta tärkeää tietoa vaalikoneista.

⁶⁶ Ylen vaalikone: <http://www.yle.fi/vaalikone08/vaalikone.php>

MTV3:n vaalikone: <http://kone4.zef.fi/kunnallisvaalikone/>

Turun Sanomien vaalikone: <http://vaalikone.turunsanomat.fi/vaalikone/>

Kalevan vaalikone: <http://palvelu.kaleva.fi/vaalit/kunn08/kaleva/index.cfm?p=vkone>

Helsingin Sanomien vaalikone: <http://www.vaalikone.fi/kunta2008/>

Vaalikoneet luettu 15.6.2009. Ilta-Sanomat ei Helsingin Sanomien kanssa samaan konsernin kuuluvana pystyttänyt omaa vaalikonetta.

⁶⁷ Ylen vaalikone, kunnille yhteinen väittämä 14: ”Jotta kuntani saisi lisätuloja, on (valitse kaksi tärkeintä) – –.” Samantyyppinen monivalintakysymys oli myös HS:n vaalikoneessa. Esim. yhteinen kysymys 15: ”Jos kunnan tulot eivät riitä palveluiden rahoittamiseen, mihin keinoon tulisi ensisijaisesti turvautua?”

⁶⁸ TS:n vaalikone, Turun väittämä 15: ”Aurajoen yli pitää rakentaa Pennisilta.” Ylen vaalikone, Nilsiä väittämä 4: ”Kunnan tulisi vauhdittaa lentomäkihanketta.” Ylen vaalikone, Tampereen väittämä 3: ”Hämeenkadun kevyen liikenteen väylät tulee varata vain kevyen liikenteen käyttöön.” Kalevan vaalikone, väittämä 18: ”Zeppelin on aivan liian vanhanaikainen.”

⁶⁹ Vihtonen 2007, 33.

⁷⁰ Kalevan vaalikone, yhteinen väittämä 16: ”Terveyskeskuksiin tarvitaan erikoislääkäreitä.” Yhteinen väittämä 11: ”Kyläkoulut ovat rahanhaaskausta.”

⁷¹ HS:n vaalikone, yhteinen kysymys 11: ”Miten luvattomien graffitien tekijöihin tulisi ensisijaisesti suhtautua?”

⁷² TS 2.10.2008: Enemmistö Turun ehdokkaista on valmis korottamaan veroa. TS 24.10.2008: Toriparkki ei kelpaa ehdokkaille.

⁷³ HS 8.10.2008: Päihdeasuntolan vastustajalla on huoli korttelin lapsista. HS 14.10.2008: Hallitus aikoo laajentaa palvelusetelin käyttöä rutkasti.

⁷⁴ Esim. Yle TV1, puoli yhdeksän uutiset 19.10.2008.

⁷⁵ HS 19.10.2008: Kuntaliitosten suuri rysäys ryydittää kuntavaaleja (pääkirjoitus). HS 18.10.2008, Erkki Pennanen: Vaalikoneet ovat vekkuleita apuvälineitä (kolumni). Kaleva 12.10.2008: Vaalikoneet innostavat äänestämään. Kaleva 25.10.2008, Jussi Lähdesmäki: Kone löytää kateissa olevan ehdokkaan (kolumni).

⁷⁶ AL 2.10.2008, Seppo Saari: Koneiden ylivalta (kolumni). AL 13.10.2008: Vaalikoneet veivät vastaajansa minne sattuu.

⁷⁷ Yle TV1 16.10.2008. Vaalit 08: Kansalaisen kuntalaari (Nokia). Yle TV2 1.10.2008: Suomi expressin Vaaliexpress (Kouvola). Yle TV2 8.10.2008: Suomi expressin Vaaliexpress (Helsinki). Yle TV1 Vaalit 08: Vaalizoom 3.10.2008 (lapset ja nuoret), 10.10.2008 (vanhukset ja sairaat), 17.10.2008 (talouskriisi ja kunnallistalous).

⁷⁸ Kaleva 9.10.2008, Pirjo Kukko-Liedes: Puolueiden ykköskaarti herätys: kunnallisvaalit ovat jo ovelia (kolumni pääkirjoitussivulla).

⁷⁹ Ville Perna: Neljäs valtiomahti haastaa ensimmäisen. Teoksessa Ville Perna & Tuula Laaksovirta & Pentti Lumme: Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti. Suomen eduskunta, Edita 2007, 66–68.

⁸⁰ HS 3.10.2008: Jutta, Jyrki ja Matti ”vaalitentissä” (pääkirjoitus). HS 11.10.2008: Juha Akkanen: Isi, montako yötä on vaaleihin? (kolumni pääkirjoitussivulla).

⁸¹ AL 25.10.2008, Jorma Pokkinen: Ja vaalit hävisi vaalitentti (kolumni pääkirjoitussivulla).

⁸² HS 26.10.2008: Äänestäjän tärkein tietolähde kuntavaaleissa sanomalehti, ks. myös SS 6.10.2008, Ari Valjakka: Kunnallisvaalit ja media (kolumni). Valjakan kirjoitus ilmestyi myös Turun Sanomissa 2.10.2008.

⁸³ HS 22.10.2008, Juha Akkanen: Äänestäminen kannattaa aina (kolumni).

⁸⁴ AL 27.10.2008, Kari Huoviala: Mihin ääneni meni, kun se meni uunaan? (kolumni pääkirjoitussivuilla).

⁸⁵ Kaleva 15.10.2008: Äänestysinto suuri huolenaihe (pääkirjoitus).

⁸⁶ SS 6.10.2008: Ari Valjakka: Kunnallisvaalit ja media (kolumni).

⁸⁷ Ainoan poikkeuksen tässä suhteessa teki Aamulehti, jonka pääkirjoitussivulla käsiteltiin enemmän kuntatason asioita kuin valtakunnallisia teemoja. Tämä painotus oli pitkälti seurausta siitä, että lehden levikkialueen eri kunnista tehdystä Vaalikäräjät-juttusarjasta oli aina seuraavan päivän lehdessä pieni kommentti. Lisäksi pormestarivaalien ehdokkaat esittelivät omissa pääkirjoitussivun paikallispoliittisissa kirjoituksissaan sitä, millaisen Tampereen he haluaisivat.

⁸⁸ Esimerkkejä puolueiden välisen kilpailun ja puheenjohtajien asemien analyysistä: IL 27.10.2008: Myrskyn merkit. AL 3.10.2008: Vain julisteissa on eroja (pääkirjoitus). AL 23.10.200: Poliitikassakin asenne ratkaisee (pääkirjoitus). IS 8.9.2008:

Suuret puolueet lähtevät tasavoimaisina vaaleihin (pääkirjoitus). IS 22.10.2008: Kuka kehuu söpöimmin hyvinvointiyhteiskuntaa? (pääkirjoitus). IS 27.20.2008: Timo Soini suurin voittaja, kokoomus suurin puolue (pääkirjoitus).

⁸⁹ Esim. HS 11.10.2008, Antti Kokkonen: Kriisi pyyhkii pintakuohun politiikasta (kolumni). HS 13.10.2008: Kuntavaaleista tulossa kutkuttavat (pääkirjoitus).

⁹⁰ TS 26.10.2008: Kunnallisvaaleissa mitataan hallituksen politiikan suosiota (pääkirjoitus).

⁹¹ SS 23.10.2008: Vielä on aikaa tehdä vaalityötä (pääkirjoitus).

⁹² Kaleva 15.10.2008: Äänestysinto suuri huolenaihe (pääkirjoitus).

⁹³ Presidentinvaalien 2006 äänestysprosentti oli ensimmäisellä kierroksella 73,9 ja toisella 77,2. Eduskuntavaalien 2007 äänestysprosentti oli 67,9 ja kuntavaalien 2008 äänestysprosentti oli 61,3. Vuoden 2009 europarlamenttivaaleissa 2009 äänestysprosentti oli vain 40,3.

⁹⁴ Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa -hankkeen haastattelut.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ HS 11.10.2008, Juha Akkanen: Isi, montako yötä on vaaleihin? (kolumni).

¹⁰⁰ SDP:n puheenjohtajavalinnasta ks. esim. Mari K. Niemi (2009): Kärsimätön media olisi halunnut touhuun räväkkyyttä. Auli Harju (toim.): Journalismikritiikin vuosikirja 2009, 36–43.

¹⁰¹ SPSS-tiedostoon merkittiin kustakin jutusta viisi ensisijaista henkilöä tärkeysjärjestyksessä. Tässä on laskettu yhteen kunkin henkilön näkyvyys toimijoissa 1, 2, 3, 4 ja 5.

¹⁰² Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa -hankkeen haastattelut.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ HS 2.10.2008 (MTV3:n vaalitentistä): Kauhajoki ja rahoituskriisi hallitsivat suurten puolueiden vaalitenttiä. HS 3.10.2008: Jutta, Jyrki ja Matti ”vaalitentissä” (pääkirjoitus). HS 5.10.2008: HS:n vaalipanelistit ratkaisisivat Vantaan ongelmat kuntaliitoksella. HS 12.10.2008: HS:n vaalipaneelissa väläyteltiin Espoon ja Kautiaisten yhdistämistä (Helsingin Sanomien järjestämä vaalipaneeli Isossa Omenassa). HS 19.10.2008: Liikennekysymykset erottavat Helsingin puolueet toisistaan (Helsingin Sanomien vaalipaneelista Rautatieasemalla). HS 23.10.2008 (MTV3:n vaalitentistä): Huonot ajat yllättivät puoluejohtajat.

¹⁰⁷ HS 1.10.2008: Puoluejohtajat eleettömyyden huippuja. HS 2.10.2008: Urpilainen haastoi, Katainen torjui, Vanhanen pysyi sivussa. HS 8.10.2008: Pekka Isotalus arvioi eduskuntapuolueiden puheenjohtajia. 9.10.2008: Pekka Isotalus arvioi puoluejohtajien onnistumisen Helsingin Sanomien vaalitenteissä. HS 23.10.2008: Näin puheenjohtajat onnistuivat MTV3:n vaalitentissä.

HS:n omien, yleisölle avoimien puheenjohtajahaastatteluiden uutisoinnissa hyödynnettiin lehden valitsemaa nuorten raatia, joka antoi arvionsa seuraavien artikkeleiden yhteydessä:

HS 9.10.2008: Soini puolusti puoluettaan HS:n tentissä muukalaisvihasyytöksiä vastaan.

HS 10.10.2008: Räsänen sai selittää uskonnon ja politiikan suhdetta HS:n tentissä.

HS 11.10.2008: Katainen joutui tilille rikotuista lapsilisälupauksista HS:n tentissä.

HS 14.10.2008: Wallin sai HS:n tentissä syytöksiä rikkaiden suosimisesta.

HS 15.10.2008: Tarja Cronberg sai kantaa taakan vihreiden hallitusvastuusta.

HS 16.10.2008: Vasemmistoliiton johtaja myönsi tentissä auliisti puolueensa vanhoja virheitä.

HS 17.10.2008: Urpilainen sai tilittää Sdp:n virheitä hallituksessa ja oppositiossa.

HS 18.10.2008: Pääministeri Vanhanen väitteli köyhyydestä ja verotuksesta.

Lehdessä arvioitiin myös mainonnan ja vaalilauseiden onnistumista:

HS 8.10.2008: Marimekkoa, ympäristöoppia ja viinapullon etiketti.

HS 25.10.2008: Iskee kuin miljoona voltia – tai sitten ei.

¹⁰⁸ Perna 2007, 95.

¹⁰⁹ HS 1.10.2008: Puoluejohtajat eleettömyyden huippuja.

¹¹⁰ TS 24.10.2008: Arviot väittelijöistä; alueellisia vaalitenttejä koskeneita uutisjutuja olivat esim.

TS 7.10.2008: Eläkeläiset haluavat rahaa ja huolenpitoa.

TS 10.10.2008: Turkulaisten pahoinvoinnin ehkäisemistä luvataan parantaa.

TS 15.10.2008: Erityislasten opetus jakoi koulupaneelia.

¹¹¹ AL 2.10.2008. Katainen ehdotti rajoituksia, Urpilainen viranomaisia.

¹¹² IL 23.10.2008: Kuka pelkää oppositiojohtajaa? IL 24.10.2008: Apua, kokoomus karkaa!

¹¹³ Kaleva 26.10.2008: Vaalitentit jäivät viihteen jalkoihin.

¹¹⁴ Perna 2007, 95.

¹¹⁵ HS 9.10.2008: Soini puolusti puoluettaan HS:n tentissä muukalaisvihasytöksiä vastaan. HS 10.10.2008: Räsänen sai selittää uskonnon ja politiikan suhdetta HS:n tentissä. HS 11.10.2008: Katainen joutui tilille rikotuista lapsilisälupauksista HS:n tentissä. HS 14.10.2008: Wallin sai HS:n tentissä syytöksiä rikkaiden suosimisesta. HS 15.10.2008: Tarja Cronberg sai kantaa taakan vihreiden hallitusvastuusta. HS 16.10.2008: Vasemmistoliiton johtaja myönsi tentissä auliisti puolueensa vanhoja virheitä. HS 17.10.2008: Urpilainen sai tilittää Sdp:n virheitä hallituksessa ja oppositiossa. HS 18.10.2008: Pääministeri Vanhanen väitteli köyhyydestä ja verotuksesta.

¹¹⁶ HS 18.10.2008: Pääministeri Vanhanen väitteli köyhyydestä ja verotuksesta.

¹¹⁷ IS 30.10.2008: He olisivat pudonneet.

¹¹⁸ Ks. tarkemmin Mari K. Niemen Vaali-ilmiö-artikkeli ”SDP:n kuntavaalitulos: torjuntavoitosta työnäytteeksi”, s. 106.

¹¹⁹ Tietokantaan merkittiin kustakin jutusta viisi ensisijaista toimijaa tärkeysjärjestyksessä. Tässä on laskettu yhteen kunkin toimijan näkyvyys toimijoissa 1, 2, 3, 4 ja 5.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid.

¹²³ Ks. myös Mari K. Niemen Vaali-ilmiö-artikkeli ”SDP:n kuntavaalitulos: torjuntavoitosta työnäytteeksi”, s. 106.

- ¹²⁴ Tietokantaan merkittiin kustakin jutusta viisi ensisijaista henkilöä tärkeysjärjestyksessä. Tässä on laskettu yhteen kunkin henkilön näkyvyys toimijoissa 1, 2, 3, 4 ja 5.
- ¹²⁵ Ibid.
- ¹²⁶ IS 27.10.2008: Jysähdys! IS 28.10.2008: Soinin puolue osoitti kestävänsä hyvin vettä (pääkirjoitus).
- ¹²⁷ IL 27.10.2008: Myrskyn merkit. IL 27.10.2008: Kuntavaaleissa kolme voittajaa (pääkirjoitus). SS 28.10.2008, Pirjo Ronkainen: Kataiselta ja Soinilta kunnarit (kolumni).
- ¹²⁸ SS 30.10.2008, Mauri Liukkonen: Keskustaa uhkaa aasin kohtalo (kolumni).
- ¹²⁹ Esim. TS 27.10.2008: Kokoomukselle talkoovoitto, Sdp piti keskustan takanaan (pääkirjoitus). TS 28.10.2008: Kunnallispoliittista keskustelua käydään kokoomuksen ehdoilla (pääkirjoitus). TS 30.10.2008: Keskustalaista jälkipyykkiä (pääkirjoitus). SS 30.10.2008, Mauri Liukkonen: Keskustaa uhkaa aasin kohtalo (kolumni). IS 27.10.2008: Timo Soini suurin voittaja, kokoomus suurin puolue (pääkirjoitus). IS 27.10.2008, Mika Koskinen: Vanhanen hävisi taas (Kommentti). HS 28.10.2008, Martta Nieminen: Uskolliset kostivat tyllylle keskustalle (Näkökulma).
- ¹³⁰ Esim. HS 30.10.2008, Jaakko Hautamäki: Neljä vuotta liitoksia (Välihuomio). HS 31.10.2008: Isäntien kapina kytee kahdella rintamalla (pääkirjoitus). SS 30.10.2008, Mauri Liukkonen: Keskustaa uhkaa aasin kohtalo (kolumni).
- ¹³¹ Esim. HS 29.10.2008, Erkki Pennanen: Voitoniloa rökäletappiosta (kolumni). TS 27.10.2008: Kokoomukselle talkoovoitto, Sdp piti keskustan takanaan (pääkirjoitus). TS 28.10.2008: Kunnallispoliittista keskustelua käydään kokoomuksen ehdoilla (pääkirjoitus). SS 28.10.2008, Pirjo Ronkainen: Kataiselta ja Soinilta kunnarit (kolumni). IL 28.10.2008: Puolue jalkapuuissa (pääkirjoitus).
- ¹³² HS 28.10.2008, Martta Nieminen: Uskolliset kostivat tyllylle keskustalle (Näkökulma).
- ¹³³ IL 30.10.2008: ”Torjuntavoiton” kupla puhkesi (pääkirjoitus).
- ¹³⁴ HS 28.10.2008: Kun yhteys omaan kenttään pätkee (pääkirjoitus).
- ¹³⁵ Esim. TS 27.10.2008: Kokoomukselle talkoovoitto, Sdp piti keskustan takanaan (pääkirjoitus). TS 28.10.2008: Kunnallispoliittista keskustelua käydään kokoomuksen ehdoilla (pääkirjoitus). IL 27.10.2008: Kuntavaaleissa kolme voittajaa (pääkirjoitus).
- ¹³⁶ AL 28.10.2008, Riitta Järventie: Keskustalla kapea ja tylsä kärki (kolumni). SS 27.10.2008: Rökäleivoitto perussuomalaisille (pääkirjoitus). SS 28.10.2008, Pirjo Ronkainen: Kataiselta ja Soinilta kunnarit (kolumni).
- ¹³⁷ AL 28.10.2008, Riitta Järventie: Keskustalla kapea ja tylsä kärki (kolumni).
- ¹³⁸ TS 27.10.2008, Kalle Heiskanen: Lisää painetta hallitukseen (Kommentti). IL 27.10.2008: Kuntavaaleissa kolme voittajaa (pääkirjoitus).
- ¹³⁹ SS 30.10.2008, Mauri Liukkonen: Keskustaa uhkaa aasin kohtalo (kolumni).
- ¹⁴⁰ SS 27.10.2008: Rökäleivoitto perussuomalaisille (pääkirjoitus). HS 28.10.2008, Marjo Ollikainen: Tietävätkö äänestäjät mitä äänestivät? (Näkökulma). IS 27.10.2008: Timo Soini suurin voittaja, kokoomus suurin puolue (pääkirjoitus). IL 27.10.2008, Timo Hakkarainen: Myrskyn merkit (Analyysi).
- ¹⁴¹ Kaleva 27.10.2008, Kyösti Karvonen: Espoon Andy Warhol teki sen, mutta miten vakauttaa kannatus? (kolumni). TS 27.10.2008: Kokoomukselle talkoovoitto, Sdp piti keskustan takanaan (pääkirjoitus). SS 28.10.2008, Pirjo Ronkainen: Katai-

selta ja Soinilta kunnarit (kolumni). IS 28.10.2008: Soinin puolue osoitti kestävää hyvin vettä (pääkirjoitus).

¹⁴² HS 27.10.2008: Kokoomus teki historiaa ohittamalla Sdp:n ja keskustan (pääkirjoitus). IL 27.10.2008, Timo Hakkarainen: Myrskyn merkit (Analyysi).

¹⁴³ Esim. HS 27.10.2008: Kokoomus teki historiaa ohittamalla Sdp:n ja keskustan (pääkirjoitus). HS 29.10.2008, Erkki Pennanen: Voitoniloa rökäletappiosta (kolumni). TS 27.10.2008: Kokoomukselle talkoovoitto, Sdp piti keskustan takanaan (pääkirjoitus). TS ja SS 27.10.2008, Kalle Heiskanen: Lisää painetta hallitukseen (Kommentti). Kaleva 27.10.2008: Historiallinen kokoomusvoitto (pääkirjoitus).

¹⁴⁴ Esim. AL 27.10.2008: Eduskuntavaaleissa Urpilaisen on pakko onnistua (pääkirjoitus). SS 28.10.2008, Pirjo Ronkainen: Kataiselta ja Soinilta kunnarit (kolumni). IL 27.10.2008, Timo Hakkarainen: Myrskyn merkit (Analyysi). IL 30.10.2008: ”Torjuntavoiton” kupla puhkesi (pääkirjoitus).

¹⁴⁵ IS 27.10.2008: Vanhanen hävisi taas.

¹⁴⁶ SK 44/2008. Ks. lisäksi mm. AL 27.10.2008: Eduskuntavaaleissa Urpilaisen on pakko onnistua. IL 28.10.2008, Jyrki Lehtola: Voittajia, häviäjiä (kolumni). IL 30.10.2008, Kirsi Piha: Nöyryys, kiitollisuus ja hillitty hymy (kolumni). IL 30.10.2008: ”Torjuntavoiton” kupla puhkesi. HS 31.10.2008: Sdp:n johto myönsi puolueen vaalitappion. IS 31.10.2008: Kysely: Sdp:n puheenjohtajalla huonoin julkinen kuva. IS 17.11.2008: Unelmatehtaan tuotanto on vielä jäsentymätöntä (pääkirjoitus). SK 44/2008: ”Pahin tapahtui.”

¹⁴⁷ IS 24.10.2008: Demarit tarvitsevat ihmeen. IS 27.10.2008: Vanhanen hävisi taas.

¹⁴⁸ HS 25.10.2008, Antti Kokkonen: Ensimmäiset globaalit paikallisvaalit (kolumni).

¹⁴⁹ HS 27.10.2008: Kokoomus teki historiaa ohittamalla Sdp:n ja keskustan (pääkirjoitus). HS 27.10.2008: Vaalitulos käynnisti Vanhasen lähtölaskennan.

¹⁵⁰ HS 28.10.2008: Sosiaalidemokraatit jäivät jyrän alle Helsingin seudulla (pääkirjoitus).

¹⁵¹ HS 28.10.2008, Martta Nieminen: Uskolliset kostivat tyllylle keskustalle (kolumni).

¹⁵² HS 20.10.2008, Erkki Pennanen: Voitoniloa rökäletappiosta (kolumni pääkirjoitussivulla).

¹⁵³ HS 17.11.2008: Unelmista todeksi on pitkä matka. Ks. myös IL 28.10.2008, Raili Nurvala: Ylen karmea vaalitulos (kolumni).

¹⁵⁴ Kaleva 1.10.2008, Kyösti Karvonen: Kuntavaalien äänestysinto lähestyy jo kipurajaa (kolumni pääkirjoitussivulla).

¹⁵⁵ Haastateltavina olivat Aamulehden, Helsingin Sanomien, Iltalehden, Ilta-Sanomien, Kalevan, Turun Sanomien ja Savon Sanomien kuntavaalien uutisoinnista vastanneet henkilöt.

¹⁵⁶ Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa -hankkeen haastattelut.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ HS 26.10.2009: Äänestäjän tärkein tietolähde on kuntavaaleissa sanomalehti.

¹⁵⁹ IL 18.7.2008: Vain kiinnostus lisää aktiivisuutta.

¹⁶⁰ HS 26.10.2008: Tähdet, tähdet, kertokaa miten tänään käy! HS 1.10.2008: Puoluejohtajat eleettömyyden huippuja. IL 24.10.2008: Tyyli-puku vai tuuli-puku? IL 24.10.2008: Mitä solmut kertovat?

- ¹⁶¹ Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa -hankkeen haastattelut.
- ¹⁶² Ibid.
- ¹⁶³ SS 15.10.2008: Kaikki äänet lasketaan (pääkirjoitus).
- ¹⁶⁴ Esim. IL 26.8.2008: Nukkuvat puolueiden uhkana. IS 6.9.2008: Äänestysinto ei nouse vippaskonsteilla (pääkirjoitus). Kaleva 15.10.2008: Äänestysinto suuri huolenaihe (pääkirjoitus). Kaleva 1.10.2008, Kyösti Karvonen: Kuntavaalien äänestysinto lähestyy jo kipurajaa (kolumni pääkirjoitussivulla). TS 1.10.2008: Äänestysaktiivisuuden romahdus nakertaisi kansanvallan perustaa (pääkirjoitus). HS 8.10.2008: Vaaleissa äänestämisellä tulisi oikeasti olla väliä (pääkirjoitus). HS 22.10.2008, Juha Akkanen: Äänestäminen kannattaa aina (kolumni pääkirjoitussivulla).
- ¹⁶⁵ HS 26.10.2008: Kymmenen hyvää syytä äänestää – näistä asioista uudet valtuutetut päättävät. Sanomalehtien äänestysaktiivointipyrkimyksistä ks. myös tämän tutkimusraportin sivut 27–48.
- ¹⁶⁶ Ks. esim. Suomen Kuvalehti 37/2008: Esinäytös. HS 19.10.2008: Kuntaliitosten suuri rysäys ryydittää kuntavaaleja (pääkirjoitus).
- ¹⁶⁷ Kaleva 15.10.2008: Äänestysinto suuri huolenaihe (pääkirjoitus).
- ¹⁶⁸ Vanhustenhoidosta: IL 1.10.2008: Olisipa heille aikaa! IL 3.10.2008: Ulos kerran vuodessa. IL 4.10.2008: Tyydyttävän rajoilla.
- Lasten päivähoidosta: IL 6.10.2008: Päiväkotien ahtaus on riski lapselle. IL 8.10.2008: Tuuriakin mukana. IL 9.10.2008: Hoitomaksut poikki ja pinoon.
- Koulujen ja koululaisten tilanteesta, mm. koulujen sisäilmasta: IL 11.10.2008: Terve koulu open ja oppilaan oikeus. IL 16.10.2008: Koululaisten stressi vaatii hyvän terveydenhoidon. IL 18.10.2008: Köyhien lapsilta viedään hampaatkin. IL 15.10.2008: Pakkorako vai pelastus?
- Kuntaliitoksista ja kaavoituksesta: IL 21.10.2008: Missä on Akaa? IL 23.10.2008. Kuntien kaavoitus on iso bisnes.
- ¹⁶⁹ Kaleva 1.10.2008, Kyösti Karvonen: Kuntavaalien äänestysinto lähestyy jo kipurajaa (kolumni pääkirjoitussivulla). Kaleva 7.10.2008, Petri Hakkarainen: Vankkoja vaalilupauksia ja makoisaa muumilimsaa (kolumni pääkirjoitussivulla).
- ¹⁷⁰ SS 13.10.2008: Ennakkoäänestys alkaa keskiviikkona (pääkirjoitus).
- ¹⁷¹ Kaleva 25.10.2008: Tiukka vaali, haalea kampanja (pääkirjoitus).
- ¹⁷² Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa -hankkeen haastattelut.
- ¹⁷³ Ibid.
- ¹⁷⁴ Ibid.
- ¹⁷⁵ Ibid.
- ¹⁷⁶ Aamulehden kuntavaaliaiheisten juttujen ensisijaisista henkilöistä tavallisia kuntalaisia oli 18 prosenttia, Savon Sanomien 14 prosenttia, Helsingin Sanomien 13 prosenttia ja Kalevan vain 5 prosenttia.
- ¹⁷⁷ Puoluejohtajia ei tässä ole eritelty omaksi ryhmäkseen, vaan he ovat tehtäviensä mukaisesti joko ryhmässä ”kansanedustajat” tai ryhmässä ”ministerit”.
- ¹⁷⁸ SPSS-tietokantaan merkittiin kustakin jutusta viisi ensisijaista toimijaa tärkeysjärjestyksessä. Tässä on laskettu yhteen kunkin toimijan näkyvyys toimijoissa 1, 2, 3, 4 ja 5.
- ¹⁷⁹ Helsingin Sanomien vaalitenteistä ks. myös Mari K. Niemen Vaali-ilmiö-artikkeli ”Keskivahvaa grillausta’ Leif Salménin tyyliin”.
- ¹⁸⁰ Mediajulkisuuden agenda vuoden 2008 kuntavaaleissa -hankkeen haastattelut.
- ¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Ibid.
¹⁸³ Ibid.
¹⁸⁴ Ibid.
¹⁸⁵ Ibid.
¹⁸⁶ Ibid.
¹⁸⁷ Ibid.
¹⁸⁸ Ibid.
¹⁸⁹ Ibid.
¹⁹⁰ Ibid.

Polemia-sarjassa ovat ilmestyneet

- 1 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1992
- 2 Erkki Mennola
IDEA KUNNASTA (1992)
- 3 Terho Pursiainen
KRIISIAJAN ETIIKKA (1993)
- 4 Työryhmä Kyösti Urponen (pj.), Raija Julkunen, Olli Kangas, Jorma Sipilä,
Asko Suikkanen ja Petri Kinnunen (siht.)
KASVUSTA VASTUUSEEN – sosiaalipolitiikan tulevaisuus (1993)
- 5 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1993
- 6 Pekka Ojala–Aulis Pöyhönen
LÄHEISYYSPERIAATE – hallinnon uusjako (1994)
- 7 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1994
- 8 Jorma Hämäläinen–Veikko Teikari
HENKILÖSTÖPOLITIikka PAKKORATKAISUJEN EDESSÄ (1995)
- 9 Terho Pursiainen
NOUSUKAUDEN ETIIKKA (1995)
- 10 Eero Ojanen
EIPÄJOKI
Fiktiivinen reportaasimatka mihin tahansa suomalaiseen kuntaan (1995)
- 11 Heikki Koski
KANSALAINEN, KUNTA JA KANSALAISYHTEISKUNTA (1995)
- 12 Seppo Niemelä
MUUTOSKIRJA
Rohkaisuksi murroksen maailmaan (1995)
- 13 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1995
- 14 Lauri Hautamäki
MAASEUTU ELÄÄ (1995)

- 15 Juha Kuisma–Heikki Haavisto
KAUPUNKI JA MAASEUTU
– avoliitto vai susipari (1995)
- 16 Olli Pusa
ELÄKEPOMMIN VARJOSSA (1996)
- 17 Satu Apo–Jari Ehrnrooth
MILLAISIA OLEMME?
Puheenvuoroja suomalaisista mentaliteeteista (1996)
- 18 Eira Korpinen
OPETTAJUUTTA ETSIMÄSSÄ (1996)
- 19 Erkki Pystynen
LIITTOKUNTA (1996)
- 20 Martti Sinisalmi
TYÖLLISTÄMISTÄ VAI PALVELUA? (1996)
- 21 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1996
- 22 Olli Mäenpää
KUNTIEN ITSEHALLINTO EU-SUOMESSA (1997)
- 23 Tuula–Liina Varis
KRISTALLIYÖ JOENSUUN KAUPUNGINTALON TORNISSA (1997)
- 24 Terho Pursiainen
KUNNALLISTEN KÄYTÄNTÖJEN ETIIKKA
Yhteisöopin alkeet (1997)
- 25 Siv Sandberg–Krister Ståhlberg
KUNTALAISTEN KUNTA JA VALTIO (1997)
- 26 Pertti Hemánus
KUNNALLINEN TIEDOTTAMINEN JA JASKA JOKUNEN
Tutkittua tietoa ja tutkimattomia tulkintoja (1997)
- 27 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1997
- 28 Esko Antola
UUSI EU? (1998)
- 29 Eero Ojanen
YHTEISKUNNAN ITSEPUOLUSTUS (1998)
- 30 Pertti Kettunen
ELINKEINOPOLITIIKAN TAITO (1998)

- 31 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1998
- 32 Torsti Kivistö
JOUTILAISUUSYHTEISKUNTA (1998)
- 33 Erkki Mennola
IDEA MAAKUNNASTA (1999)
- 34 Jorma Hämäläinen
MINÄ KUNNANJOHTAJA (1999)
- 35 SINÄ KUNNANJOHTAJA (1999)
- 36 Juha Talvitie
KUNTA VAI MAAKUNTA?
Globalisaatio ja regionalismi (2000)
- 37 Juha Sihvola
YKSILÖNÄ YHTEISÖSSÄ
Näkökulmia paikallisuuteen, globalisaatioon ja hyvään elämään (2000)
- 38 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2000
- 39 Seppo Niemelä
TULISIELU
Verkostoajan aluekehittäjä (2000)
- 40 Kauko Heuru
ITSEHALLINNON AIKA (2001)
- 41 Heikki Eskelinen
ALUEPOLITIikka RAUTAHÄKISSÄ (2001)
- 42 Matti Wiberg
PALUU POLITIIKKAA (2001)
- 43 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2001
- 44 Ilkka Virtanen
YLIOPISTOJEN KOLMAS TEHTÄVÄ (2002)
- 45 Arvo Myllymäki
KUNTIEN KUJANJUOKSU (2002)
- 46 Risto Eräsaari
KUINKA TURVATON ON RIITTÄVÄN TURVALLINEN? (2002)

- 47 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2002
- 48 Pentti Arajärvi
PAREMMINVOINTIYHTEISKUNTA (2003)
- 49 Eero Uusitalo
MAASEUTU KANSAN VAI HALLINNON KÄSISSÄ? (2003)
- 50 Esko Juntunen
KUNNAN ELINKAARIHYPPY
– strateginen kehittäminen ja yhteistyö (2003)
- 51 Pekka Sauri
SUOMEN DEMOKRATISOIMINEN (2003)
- 52 Esko Aho
SATTUMA SUOSII VALMISTAUTUNUTTA (2003)
- 53 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2003
- 54 Seppo Rainisto
KUNNASTA BRÄNDI? (2004)
- 55 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2004
- 56 Markku Lehto
TAKAISIN TULEVAISUUTEEN
– valtion ja kuntien yhteinen taival (2005)
- 57 Tarmo Pukkila
IKÄVALLANKUMOUS (2005)
- 58 Matti Wiberg
VALTA KUNNASSA (2005)
- 59 Soili Keskinen
ALAISTAITO
Luottamus, sitoutuminen ja sopimus (2005)
- 60 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2005
- 61 Samuli Skurnik
OSUUSTOIMINNASTA OPPIA?
Kuntapalvelut uudessa talousmallissa (2006)

- 62 Markku Lehto
PELASTUSRENKAAN PAIKKAUS (2006)
- 63 Pasi Holm
VEROKIRJA (2006)
- 64 Matti Virén
KANSALAISEN KUNTAUUDISTUS (2006)
- 65 Markku Lehto
OI OMA KUNTANI (2006)
- 66 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2006
- 67 Peter Ekholm
POLEMIA – AJATUSPAJAKO? (2007)
- 68 Aatos Hallipelto
PARAS TUOTTAKOON!
Hyvinvointipalvelujen tulevat markkinat (2008)
- 69 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2008
- 70 KUNNON VALTUUTETUT?
Ilmapuntari 2008, osa 2
- 71 Sami Borg
HILJAA HYVÄ TULEE
Puheenvuoro äänestysprosentista ja vaaliaktiivisuudesta (2008)
- 72 Matti Wiberg
HALLITSEEKO HALLITUS? (2009)
- 73 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2009
- 74 Jussi-Pekka Alanen
HELSINKI
Kansakunnan pääkaupunki – ihmisten metropoli (2009)
- 75 Laura Berg–Mari K. Niemi
KENEN KUNTAVAALIT? (2009)

Kunnallissalan kehittämissäätiö KAKS rahoittaa kuntia palvelevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tavoitteena on näin tukea kuntien itsehallintoa ja parantaa niiden toimintamahdollisuuksia.

Rahoitamme hankkeita ja tutkimuksia, joiden arvioimme olevan kuntien tulevaisuuden kannalta keskeisimpiä. Tuloksien tulee olla sovellettavissa käytäntöön. Rahoitettavilta hankkeilta edellytetään ennakkoluulotonta ja uutta uraa luovaa otetta.

Säätiöllä on *Polemiikki*-niminen asiakaslehti ja kaksi julkaisusarjaa: *Polemia-sarja*, jossa käsitellään kunnille tärkeitä strategisia kysymyksiä ajattelua herättävällä tavalla.

Tutkimusjulkaisut-sarja, jossa julkaistaan osa säätiön rahoittamista tutkimuksista. Pääosa säätiön rahoittamista tutkimuksista julkaistaan tekijätahon omissa julkaisusarjoissa.

Toimintamme ja julkaisumme esitellään tarkasti kotisivuillamme *www.kaks.fi*.

Vuonna 1990 perustettu itsenäinen säätiö rahoittaa toimintansa sijoitustuotoilla.

Osoite	Fredrikinkatu 61 A 00100 Helsinki
Asiamies	Antti Mykkänen, antti.mykkanen@kaks.fi, p. 0400 570 087
Tutkimusasiamies	Veli Pelkonen, veli.pelkonen@kaks.fi, p. 0400 815 527
Taloudenhoitaja	Anja Kirves, anja.kirves@kaks.fi, p. 0400 722 682

Tutustu kotisivuihimme (*www.kaks.fi*)!

seutukunta asukas valtuutettu
ehyt maaseutu oppiva terve
Eurooppa tasa-arvoinen älykäs

Kenen kuntavaalit? -Polemiassa tarkastellaan vuoden 2008 kuntavaalien mediajulkisuutta. Millaiset aiheet nousivat kuntavaaliuutisoinnin agendalle? Miten eri viestimet toteuttivat kuntavaaliuutisointinsa? Miten ne onnistuivat tasapainoilussa paikallisten ja valtakunnallisten teemojen välillä? Olivatko vaalien voittajat myös vahvimmin esillä mediajulkisuudessa?

muukalainen kaupunki hallinto
ehjä kansalainen ihminen
yliopisto tarmokas kilpailukykyinen
kehitysalue koulu demokratia
Suomi kunta vanhus
kylä identiteetti talous koti
koulutus kuntalainen maakunta
osallistuva
luova oppilas valtio
asiakas
Pohjois-Suomi johtaja Etelä-Suomi